

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK EDEBİYATINDA ETKİLİ İLETİŞİM

BUSE GÜLLÜ

İzmir
2021

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK EDEBİYATINDA ETKİLİ İLETİŞİM

BUSE GÜLLÜ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. NEVİN AKKAYA

İzmir
2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Çocuk Edebiyatında Etkili İletişim” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

13/07/2021

Buse GÜLLÜ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 14/07/2021

Tez Başlığı:

Çocuk Edebiyatında Etkili İletişim

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 10 sayfalık kısmına ilişkin, 14.07.2021 tarihinde tez danışmanım tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 19,3'dir.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça dâhil, ☒ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Buse GÜLLÜ
Öğrenci No : 2019950032
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Programı : Türkçe Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ

DANIŞMAN

Buse GÜLLÜ

Doç. Dr. Nevin AKKAYA

14.07.2021

14.07.2021

Açıklamalar

- 1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz. Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.
- 2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu* formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.
- 3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.
- 4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Biz öğrencilerine her zaman ‘evlat’ diye seslenen, kendisini tanıdığımız ilk günden itibaren akademik ve özel hayatımızda bizlerden şefkatini esirgemeyen ve ihtiyaç duyduğumuz her anımızda kendisini yanımızda hissettiğimiz; öğretmenim, idolüm, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Nevin AKKAYA’ya üzerimdeki emekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Kardeşlerimi ve beni zor şartlar altında büyütüp bugünlere getiren, evlatları olmaktan gurur duyduğum kıymetli annem Leyla GÜLLÜ’ye ve kıymetli babam Osman GÜLLÜ’ye sınırsız sevgi, sabır ve destekleri için teşekkürü borç bilirim. Doğduğum günden beri elimi hiç bırakmayan canım ablam Belma YILMAZ’a, maddi-manevi desteğini benden hiç esirgemeyen, beni her umutsuz anımda yüreklendiren canım ağabeyim Yasin GÜLLÜ’ye ve çocuk olmanın güzelliğini bana en derinden hissettiren, çalışma alanımı seçmemde etkisi bulunan güzel yeğenim Merve YILMAZ’a sonsuz teşekkür ederim.

Lisans dönemimden itibaren beni yalnız bırakmayan, beraber gülüp ağladığımız, başta çalışma arkadaşım Esra ÖZDEN olmak üzere, bütün dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	viii
ABSTRACT.....	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önem	2
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri	3
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Tanımlar	4
BÖLÜM II	5
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. İletişim.....	5
2.1.1. İletişimin Tanımı.....	5
2.1.2. İletişim Süreci ve İletişimin Temel Öğeleri	6
2.1.3. İletişim – Kültür İlişkisi	8
2.1.4. İletişim Türleri	9
2.1.5. Etkili İletişim	11
2.1.6. Kişiler Arası İletişimde İletişim Çatışmaları.....	12
2.2. Çocuk Edebiyatı	14
2.2.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Tarihçesi	14
2.2.2. Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Nitelikleri	16
2.2.3. Çocuk Edebiyatı ve İletişim İlişkisi	19
2.3. Araştırma İçin Seçilen Eserler	20

2.3.1.	Abartma Tozu/ Şermin Yaşar	20
2.3.2.	Akıllı Tilkinin Masalı/ Debi Gliori	21
2.3.3.	Avucundaki Öpücük/ Audrey Penn	21
2.3.4.	Ben Bir Gürgen Dalıyım/ Hasan Ali Toptaş	21
2.3.5.	Charlie'nin Çikolata Fabrikası/ Roald Dahl.....	21
2.3.6.	Çetin Ceviz/ Meriç Renkver	22
2.3.7.	Çizgili Pijamalı Çocuk/ Johne Boyne	22
2.3.8.	Çocuk Kalbi/ Edmondo de Amicis	22
2.3.9.	Dedemin Bakkalı/ Şermin Yaşar.....	23
2.3.10.	Harry Potter ve Felsefe Taşı/ J. K. Rowling	23
2.3.11.	Harry Potter ve Sırlar Odası.....	23
2.3.12.	Harry Potter ve Azkaban Tutsağı.....	24
2.3.13.	Harry Potter ve Ateş Kadehi	24
2.3.14.	Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı.....	24
2.3.15.	Harry Potter ve Melez Prens	24
2.3.16.	Harry Potter ve Ölüm Yadigârları.....	24
2.3.17.	İçimdeki Müzik/ Sharon M. Draper	25
2.3.18.	İyi Yürekli Dev Memo/ J. Donaldson ve A. Scheffler.....	25
2.3.19.	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe/ Paola Peretti	25
2.3.20.	Kraliçeyi Kurtarmak/ Vladimir Tumanov.....	26
2.3.21.	Kral Şakir 1- Tek Kişilik Orkestra! / Varol Yaşaroğlu	26
2.3.22.	Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor! / Varol Yaşaroğlu.....	26
2.3.23.	Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur! / Varol Yaşaroğlu.....	27
2.3.24.	Kral Şakir 4- Hayat Kısa Filler Uçuyor! / Varol Yaşaroğlu	27
2.3.25.	Kral Şakir 5- Dostum Bu Çok Havalı! / Varol Yaşaroğlu	27
2.3.26.	Küçük Kara Balık/ Samed Behrengi	27
2.3.27.	Küçük Prens/ Antoine de Saint-Exupéry	27

2.3.28. Mutlu Su Aygırı/ R. Edwards ve C. Liddiment	28
2.3.29. Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler.....	28
2.3.30. Pál Sokağı Çocukları/ Ferenc Molnár	28
2.4. İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	30
BÖLÜM III	33
YÖNTEM	33
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	33
3.2. Evren/Örnekleme.....	33
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	33
3.4. Verilerin Analizi	34
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	34
3.6. Araştırmacının Rolü	35
BÖLÜM IV	36
BULGULAR.....	36
4.1. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında 'Empati' Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?	36
4.1.1. 'Etkili İletişimde Empati' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	36
4.2. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında 'Beden Dili' Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?	40
4.2.1. 'Etkili İletişimde Beden Dili' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	40
4.2.2. 'İletişim Engeli Olarak Beden Dili' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	44
4.3. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında 'Kişilerarası İletişim Çatışmaları' Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?.....	46
4.3.1. 'Aktif Çatışma' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular.....	46
4.3.2. 'Pasif Çatışma' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	49
4.3.3. 'Varoluş Çatışması' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	50
4.3.4. 'Ön Yargılı Çatışma' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	52
4.3.5. 'Yoğunluk Çatışması' Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular.....	54

4.3.6. ‘Tümden Reddetme Çatışması’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	55
4.3.7. ‘Karma Çatışmalar’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular	60
4.4. Diğer Bulgular	64
4.4.1. Eserlerde Yer Alan Etkili İletişim Örnekleri.....	64
4.4.2. Kişinin Kendi ile Çatışması Örnekleri	65
4.4.3. Kişinin Toplum ile Çatışması Örnekleri	67
4.5. Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Taşıdıkları İletişim Unsurları Açısından İncelenmesi ..	69
BÖLÜM V	72
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
5.1. Tartışma	72
5.2. Sonuç ve Öneriler	74
KAYNAKÇA.....	77
EK 1	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İncelenen kitaplara ait k�nyne bilgileri	29
Tablo 2: Araştırma için belirlenen temalar ve kodlar tablosu.....	34
Tablo 3: ‘Empati’ �st temasına ait tespit edilen bulgular	40
Tablo 4: ‘Bed�n Dili’ �st temasına ait tespit edilen bulgular.....	45
Tablo 5: ‘Kişilerarası İletişim �atışmaları’ üst temasına ait tespit edilen bulgular	63
Tablo 6: Eserlerde yer alan toplam bulgu frekansını gösteren tablo.....	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İkili Kişiler Arası İletişim Modeli	8
--	---

ÖZET

ÇOCUK EDEBİYATINDA ETKİLİ İLETİŞİM

Çocuk edebiyatı bireyin doğumundan ergenlik dönemine kadar olan sürecinde onun edebî zevk kazanması ve okuma kültürü edinmesi için kaleme alınan eserleri ifade etmektedir. Çocuk edebiyatı eserleri bireyi bütünsel olarak geliştirmeyi amaçlamaktadır. Birtakım iletiler ve beceriler örtük bir şekilde kitaplar aracılığıyla çocuğa benimsetilmektedir. Bu becerilerden birisi de bireyin kendini ifade etme gücü olarak tanımlanabilecek iletişim becerisidir.

İletişim, duygu ve düşüncelerin aktarımını ifade etmektedir. İletişim eğitiminde temel amaç diyalogların daha etkili hâle gelmesini sağlamaktır. İletişim eğitimi ailede başlayıp okul ve diğer sosyal çevrelerde gelişmeye devam etmektedir. İletişim eğitiminde yararlanılabilecek temel kaynaklardan birisi de çocuk edebiyatı eserleridir. Bu fikirden yola çıkılarak kaleme alınan bu çalışmada çocuk kitaplarında yer alan etkili iletişim ve iletişim çatışmaları örneklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2019 yılında internet üzerinden en çok satışı yapılan 30 çocuk edebiyatı eseri belirlenerek doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. İncelemede içerik analizinden yararlanılmıştır.

Çalışmaya iletişim ve çocuk edebiyatı hakkında yazılan kuramsal çerçeve ile başlanılmıştır. Ardından çalışmanın kaynak araçları hakkında bilgi verilmiş; oluşturulan üst tema ve kodlara göre bulgular tespit edilmiştir. ‘Empati’, ‘Beden Dili’ ve ‘Kişilerarası İletişim Çatışmaları’ çalışmanın üst temalarını oluşturmuştur. Bu başlıklar içine dahil edilemeyen örnekler ise ‘Diğer Bulgular’ başlığı altında yerini almıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak çalışmanın geçerlik ve güvenirliği Miles – Huberman modeline göre incelenmiş ve gerekli güvenirlik oranı sağlanmıştır.

Çalışmada tespit edilen veriler sonucunda ‘Empati’ üst başlığından toplam 16, ‘Beden Dili’ üst temasından 26, ‘Kişiler Arası İletişim Çatışmaları’ üst temasından 76 ve ‘Diğer Bulgular’ kısmından 16 olmak üzere toplam 134 bulguya rastlanmıştır. Çalışmanın sonucunda çocuğun iletişim eğitiminde çocuk edebiyatı eserlerinden faydalanılabileceği tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarında yer alan iletişim örnekleri somutlaştırılarak onların iletişim becerilerine olumlu yönden katkı sağlamak mümkün görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, iletişim eğitimi, etkili iletişim, iletişim çatışmaları.

ABSTRACT

EFFECTIVE COMMUNICATION IN CHILDREN'S LITERATURE

Children's literature refers to the works written for the individual to gain literary pleasure and to acquire a reading culture in the process from birth to adolescence. Children's literature works aim to develop the individual holistically. Some messages and skills are implicitly adopted by the child through books. One of these skills is the communication skill, which can be defined as the power of self-expression of the individual.

Communication refers to the transfer of feelings and thoughts. The main purpose of communication education is to make the dialogues more effective. Communication education begins in the family and continues to develop in school and other social circles. One of the main sources that can be used in communication education is children's literature. In this study, which was written based on this idea, it was aimed to determine the examples of effective communication and communication conflicts in children's books. For this purpose, 30 children's literature works that were sold the most on the internet in 2019 were determined and examined by document analysis method. Content analysis was used in the review.

The study started with the theoretical framework written about communication and children's literature. Then, information was given about the source tools of the study; Findings were determined according to the top themes and codes created. "empathy", "body language" and "interpersonal communication conflicts" constituted the top themes of the study. Examples that could not be included in these headings were included under the heading of "other findings". In accordance with the qualitative research approach, the validity and reliability of the study were examined according to the Miles – Huberman model and the required reliability ratio was provided.

As a result of the data determined in the study, a total of 134 findings were found, 16 from the "Empathy" sub-topic, 26 from the "Body Language" sub-theme, 76 from the "Interpersonal Communication Conflicts" sub-theme, and 16 from the "Other Findings" section. As a result of the study, it has been determined that children's literature works can be used in communication education of the child. It seems possible to contribute positively to

their communication skills by embodying the communication examples contained in children's books.

Keywords: Children's literature, communication education, effective communication, communication conflicts.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsan toplumsal bir varlıktır. Doğduğu andan itibaren ihtiyaçlarına cevap arayan ve bu arayışı ömrü boyunca sürdüren birey, toplumsallaşmak zorundadır. Çünkü tek başına varoluşunu gerçekleştirmek bir birey için oldukça zordur. Dünyaya gözlerini henüz açan bir bebek doğal ihtiyaçları için en yakınındakilerle etkileşime girmek zorunda kalmaktadır. Yaşı ilerledikçe ihtiyaçları ve paylaşmak istedikleri değişen ve çoğalan birey, çevresinde de etkileşime girdiği canlı ve cansız varlıkları artırmaktadır. Bu etkileşim de bireyi toplumun bir parçası hâline getirmektedir. Birey, diğer bireyler ile olan etkileşimini iletişim aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

Bireylerin kurdukları iletişimler, onların toplumda yer edinebilmeleri açısından önem arz etmektedir; kullandıkları üslup ise toplumda kendilerini konumlandıracakları yerde etkili olmaktadır. Toplum, kültür ve dil birbirini etkileyen ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Kültür toplumu oluşturan ve bir arada tutan pek çok düşüncenin, inancın, duygunun ve yaşam biçiminin bileşimini ifade etmektedir. Bununla birlikte, “Kültür tarihi incelendiğinde kültürün evrimi/değişimi ile iletişimin evriminin birbirine koşut ve bağımlı olduğu görülür” (Zıllıoğlu, 2018, s.57).

Dil kültürün taşıyıcısı; kültür de dilin niteliklerini göstermesine zemin olan önemli bir uygulama sahasıdır. Dil, toplumun algı, ilgi ve kültürel değerleri üzerinden somut ürünler aracılığı ile vücut bulur. Konuşmalara konu olan her şey kültürün dil aracılığı ile sosyal hayata yansımalarıdır (Göçer, 2012, s. 54).

Kültürel değişimlere paralel olarak dil de kendi değişimini yaşamaktadır. Birey teknoloji ile yakınlaştıkça diğer kişiler ve toplum ile kurduğu iletişiminden bir noktada uzaklaşmaktadır. Bu durum da iletişim eğitiminin önemini artırmakta, etkili iletişim için bireyin yönlendirilmesini ve bu becerinin edinilmesini zorunlu kılmaktadır.

Etkili iletişim kuran kişi farklı yaşantılara açıktır. Duygu ve düşüncelerini paylaşırken kendinden emindir. Çünkü, etkili iletişim, empati (duygudaşlık), ben dili, hoşgörü gibi kavramları kapsamaktadır; hitap ettiği kitleye karşı etkili iletişimi gözetken birey ön yargısız, kendinden emin bir yaklaşımı benimsemektedir. Bahsedilen durumun tam karşısında ise iletişim çatışmalarının, ön yargının, yanlış veya eksik kullanılan yüz ve beden hareketlerinin

yer aldığı iletişimsizlik bulunmaktadır. Etkili iletişim kuramayan kişiler, kendilerini yeterince ifade etmekten yoksundurlar. Etkili iletişimde, alıcıya yönelik tam ve doğru iletiden, saygılı bir üslûptan bahsedilirken, iletişim becerisinin yoksunluğunda daha çok eksik iletiye ve yanlış üslûba gönderme yapılmaktadır.

İletişim model alınarak gelişen bir beceridir. Birey, çevresindeki diğer insanları, ailesini, eğitim veya iş hayatındaki kişileri, sosyal çevresindeki diğer kişileri örnek alarak iletişimini doğru ya da yanlış yönde şekillendirmektedir. Tam bu noktada, gelişimi devam eden bir çocuğun aldığı doğru örnekler, onun etkili iletişim becerisini edinmesinde rol oynamaktadır. Bahsedilen doğru örneklerin seçiminde aile, öğretmenler ve çocuğun hayatında yer alan diğer yakınlarla sorumluluklar düşmektedir. Doğru yönlendirme bu aşamada önem arz etmektedir. Çocuğun örnek olarak yararlanıp model alabileceği iletişim ortamlarından birisi de okuduğu kitaplardır. Kitaplarda yer alan iletişim unsurları ve diyaloglar genellikle hem etkili iletişimden hem de iletişim engellerinden örnekler barındırmaktadır. Çocuğa kazandırılmak istenen iletişim eğitiminde bu tür kitaplardan yararlanmak mümkündür. Çocuk edebiyatı kitapları sayesinde, empati, iletişimde uygun el ve yüz hareketlerinin kullanımı, ben dili kullanımı gibi kazandırılmak istenen davranışlar örtük öğrenme ile verilebilir. İletişim engelleri ise yine çocuk kitaplarındaki diyaloglar ile somutlaştırılarak çocuğa öğretilir. Bu aşamada, iletişim eğitimi için, çocuk edebiyatı eserlerinden doğru örnekler seçmek ve edindirilmek istenen beceriler için kitaplarda bulunan örnekleri gruplandırabilmek önem arz etmekte ve bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

İletişim, bireyin duygu ve düşüncelerini aktarma sürecini ifade etmektedir. Birey iletişim kurarak toplumun doğal ve vazgeçilmez bir parçası hâline gelmekte; bu durum da onun varoluşunu gerçekleştirmesinde önemli bir adımı oluşturmaktadır. Çünkü insan, toplumsal bir varlıktır ve toplum ile etkileşim kurmadan varlığını sürdürmesi mümkün olamamaktadır. İletişim, doğum ile başlamaktadır. Birey, doğduğu andan itibaren önce ağlama ve beden hareketleri ile daha sonra konuşma yetisi ile iletişimini geliştirmektedir. Aile ve yakın çevre ile başlayan iletişim, birey büyümeye başladıkça gelişen çevresi ile devam etmektedir. Dil edinimleri iletişim becerilerinin gelişmesinde büyük önem taşır. Okuma edinimi de bu becerilerden biridir. Birey okuma ile olaylara karşı farklı bakış açıları kazanmaktadır. Tecrübenin sınırlı olduğu çevrede sınırsız tecrübe ile karşılaşma fırsatı bulmakta; kitaplardaki olayları içselleştirerek eserlerde yer alan iletileri bilinçli veya bilinçsiz

bir şekilde benimsemektedir. Tam da bu noktada, nitelikli eserler okumak ve bu konuda gerekli rehberliği almak önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, çocuk edebiyatı ürünlerinde etkili iletişimin ve iletişim çatışmalarının nasıl işlendiğini belirlemektir. Sosyal bir varlık olan insanın etkili iletişim kurması, toplumda kendi konumunu belirleyebilmesi ve toplumda etkin bir yer edinebilmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatı ürünleri de kişinin temel gelişiminde ve belirtilen iletişim özelliklerini geliştirebilmesinde rol üstlenir. Bu çalışmada da belirtilen amaç doğrultusunda çocuk edebiyatı ürünleri üzerinden inceleme yapılmaktadır. Belirlenen eserlerde yer alan etkili iletişimi oluşturan unsurlarını tespit etmek, eserlerde yer alan karakterlerin iletişim kurarken, kendisi, diğer karakterler ve toplum ile oluşturduğu çatışmaları belirlemek çalışmanın amaçlarındandır. Analiz edilen verilerin, bireylerin iletişim eğitiminde, eserlerdeki olayları somutlaştırabilmesi açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Tespit edilen bu verilerin, okura farkındalık kazandırması ve amaca yönelik hazırlanacak bu çalışmanın ilgili alana katkı sağlaması da amaçlanmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın problem cümlesi:

1. Çocuk edebiyatı ürünlerinde etkili iletişim unsurlarının ve iletişim çatışmalarının kullanımı nasıldır?

Araştırmanın alt problem cümleleri:

1. Çocuk edebiyatı ürünlerinde empati (duygudaşlık) kavramı nasıl işlenmiştir?
2. Çocuk edebiyatı ürünlerinde beden dili kullanımı nasıl işlenmiştir?
3. Çocuk edebiyatı ürünlerinde kişinin kendisi ile iletişim çatışması nasıl işlenmiştir?
4. Çocuk edebiyatı ürünlerinde kişiler arası iletişim çatışmaları nasıl işlenmiştir?
5. Çocuk edebiyatı ürünlerinde kişinin toplum ile çatışması nasıl işlenmiştir?

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- İnternet üzerinden kitap satışı yapmakta olan D&R, İdefix, Kitapsan ve Kitapyurdu sitelerinden 2019 yılında ortak olarak en çok satın alınan 30 kitap ile,
- Etkili iletişim unsurlarının incelenmesinde beden dili ve empati ile,

- İletişim çatışmalarının incelenmesinde ise konu kişinin kendisi ile, kişiler arası ve kişinin toplum ile çatışması başlıklarıyla sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada en çok satın alınan çocuk edebiyatı eserlerinin aynı zamanda alanında en çok okunan kitaplar olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

- **Çocuk:** “İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek olarak tanımlanmaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2017, s. 13).
- **Çocuk Edebiyatı:** “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2017, s. 17).
- **İletişim:** “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim” (TDK, 2006).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İletişim

Bu bölümde iletişimin tanımına, bir süreç olarak tanımlanan iletişimin oluşum basamaklarına, temel öğelerine ve türlerine yer verilmiştir. İletişimin yaşanılan kültüre göre şekillendiği vurgulanmış; iletişim ve kültürün birbiri ile olan ilişkisinden ayrı bir başlıkta bahsedilmiştir. Bu bölümde son olarak da etkili iletişime yer verilmiş; etkili iletişime ket vuran ve araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturan kişiler arası iletişim çatışmalarına ayrı bir başlık oluşturulmuştur.

2.1.1. İletişimin Tanımı

İlgili kaynaklarda ve bilimsel çalışmalarda iletişim kavramının pek çok kez tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

“İletişim en az iki kişi arasında mesaj (ileti) alış verişidir. İletişimin oluşması için mesajı yollayan ve alan olmak üzere iki kişi olmalıdır” (Voltan Acar, 2019, s. 13).

“İletişim, insan yaşamının tüm etkinlikleri ile ilgilidir, bu nedenle her zaman her yerde vardır. Toplumsaldır ve anlamların paylaşımıdır; temel amacı insanın çevresi üzerinde etkili olma isteğidir ve değişik katmanlarda gerçekleşen bir etkinliktir” (Zıllıoğlu, 2018, s. 33).

“Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim” (TDK, 2006).

“İletişim, aslında hem kişisel hem de toplumsal bir süreçtir. Bir başka deyişle, iletişim, iki kişiyi ilişki içine sokan psikososyal bir süreçtir” (Cüceloğlu, 2019b, s. 13).

Tanımlar incelendiğinde ifadeler farklı olsa da iletişim kavramının temeline paylaşım ve ileti ifadelerinin konulduğu görülmektedir. İletilerin tam ve doğru paylaşımı ise dil ile mümkün olmaktadır. Zira, “Tarihsel, toplumsal ve kültürel bir olgu olarak dil, insanın kendini ve dünyayı anlamasını sağlayan ve hemcinsleriyle iletişimi ve anlaşmayı olanaklı kılan temel insani yetidir” (Coşkun, 2014, s. 88). Bu yetinin doğru kullanımı insanın kendi varoluşunu tamamlayabilmesi ve soyut olarak gördüğü toplumun somut bir parçası hâline gelebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Dil ile özdeşleşen düşünce ise insan beyninde oluştuktan sonra paylaşılma ihtiyacı hissetmektedir. İnsan, yaşamını tek başına sürdüremeyeceği için düşüncelerini de diğer insanlarla, toplumla paylaşma gereksinimi duymaktadır. Birey, diğer bireyler ile düşüncelerini paylaşarak bir iletişim ağı meydana getirmektedir. Bu ağ, iletileri alan ve iletileri paylaşan bir canlı olarak insanı bir çarkın, bir düzenin içine dahil etmektedir. Hortaçsu çalışmasında (Hortaçsu, 2012), Hinde'nin Kişiler Arası İlişkiler Görüşü' nü açıklarken bu çarktan bahsetmekte, bireyi, başka ilişkilerden etkilenen ve onları etkileyen bir konumda açıklamaktadır; zira Hinde'ye göre ilişkiler davranışlar dizisini değil etkileşimler dizisini oluşturmaktadır. Etkileşim, bireyi toplumun doğal bir parçası hâline getirirken onu iletişim kurmaya, düşüncelerini iletişim yoluyla paylaşmaya da yönlendirmektedir.

İletişimin tarihi insanlığın tarihi ile özdeş durumdadır. Dil ile kurulan iletişimin öncesinde bireyler birbirleri ile anlaşabilmek adına beden dilini, mağara duvarlarını, doğada bulabildikleri diğer madde ve oluşturdıkları materyalleri kullanmışlardır. İncelendiği zaman, dil yetisi kullanılmadan kurulmaya çalışılan bu ilkel iletişim de kabul edilebilir görünmektedir. Çünkü, Cüceloğlu'nun da ifadesiyle, “İki insan birbirinin farkına vardığı andan itibaren iletişim başlar” (Cüceloğlu, 2019a, s. 45). Her ne kadar tam ve doğru iletişimin dil yetisi ile mümkün olduğu belirtilse de kişilerin, birbirlerinin varlıklarını fark edebilmeleri iletişimde ilk adımı oluşturmaktadır. Bebeğin ihtiyaçlarını anlatabilmesi için en yakınında kendisi ile ilgilenmekte olan kişiye doğru ağlaması, sınıf ortamında bir öğrencinin okuma metnini okurken öğretmenin gürültü yapan diğer bir öğrencisini beden hareketleri ile uyarması, gürültülü bir şekilde telefon görüşmesi yapan bir kişinin girdiği ortamda bir başkasını fark edince ses düzeyini azaltması bu türden iletişime günümüzden verilebilecek örnekleri oluşturmaktadır. Verilen örneklerde de gizli de olsa bir ileti ve paylaşım mevcuttur. O hâlde, tam ve doğru bir iletişim temelde dil yetisi ile sağlanırken, beden hareketleri ve dil ötesi işlevi karşılayan diğer durumlar (duygular, düşünceler) da iletişimi etkilemekte; bazen tek başına bir ortamda iletişimi sağlamaktadır. İletişim sürecini başlatan durum bir iletinin varlığıdır. İletiyi paylaşan ve iletiyi alan ise iletişim sürecinin diğer önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Bir sonraki bölümde iletişim sürecini oluşturan bu öğeler detaylıca incelenecektir.

2.1.2. İletişim Süreci ve İletişimin Temel Öğeleri

Bir üst bölümde verilen iletişim tanımları incelendiğinde iletişimin bir süreci kapsadığı görülmektedir. İletişim, her ne kadar anlık oluşan bir durum gibi görülse de kurulan bir iletişimin arkasında pek çok fiziksel, psikolojik ve çevresel etmenler bulunmaktadır.

İletişim, bu etmenlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir süreci ifade etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde de iletişimi oluşturan bu süreç ve sürecin temel ögeleri incelenecektir.

“İletişim süreci, “kodlama”, “kod açma ve yorumlama”, “geri bildirim”, “gürültü” ögelerinden oluşmaktadır” (Yıldırım, Özden, Tayfun ve Ünal). İletişim sırasında kullanılan simgelere kod denilmektedir.

Sözlü, sözsüz tüm diller birer koddur. Bir dili anlamak için o dildeki simge (örneğin sözcük) dağarcığını bilmek yetmez, o simgelerin anlam yaratacak biçimde nasıl ilişkilendiklerini de bilmek gerekir. Böylece kod'u, iletiye (anlama) fizik varlık kazandıran simgelerin birbirleriyle ilişkisini ve yapısal anlamı belirleyen kuralların tümü, olarak tanımlayabiliriz. Özetle, kodlar simgelerin içinde örgütlendikleri sistemlerdir (Zılhoğlu, 2018, s. 103).

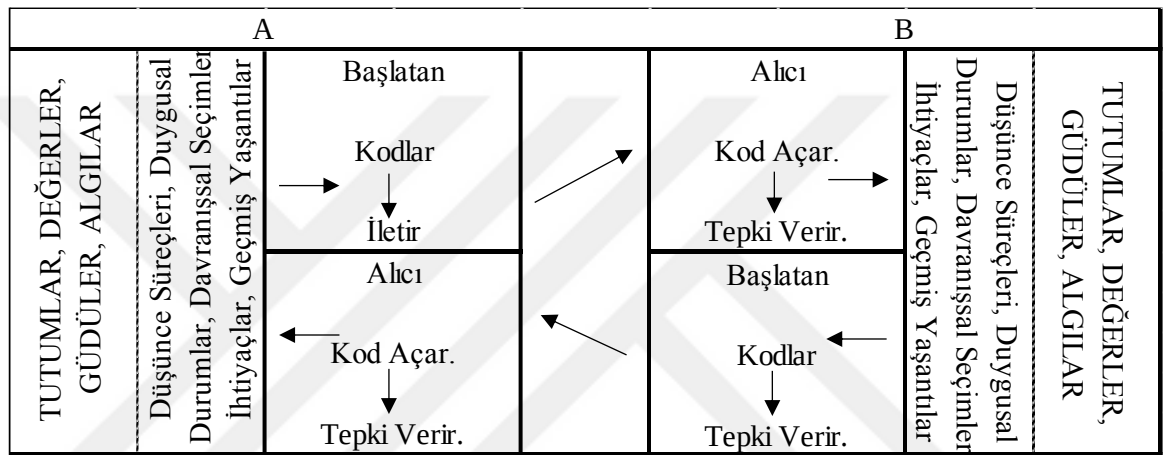
Sözsüz iletişimin temsilcisi olan beden hareketleri de iletişimin kodları arasında sayılmaktadır. Kısacası iletilen bilgi ve düşünceleri oluşturan simgeler, yüz ve vücut hareketlerinin tümü kodları oluşturmaktadır. İletişimi başlatan kişinin, iletişimi kuracağı kişiye kodlar aracılığı ile iletiler göndermesine kodlama denilmektedir. Kodlamayı alan kişinin kodu algılayarak anlamlandırması kod açma; aldığı kodu kendi kültür ve yaşantılarına dayandırarak bir çıkarımda bulunabilmesi yorumlama olarak tanımlanmaktadır. Kodu açıp yorumlayan kişi ikili iletişimdeki bir birey olabileceği gibi direkt olarak kodlamayı yapan kişi veya birden fazla kişi de olabilmektedir. Zira iletişim sadece iki kişi arasında gerçekleşmek zorunda değildir. Birey zaman zaman kendisi ile veya bir topluluk ile de iletişim kurabilmektedir. *Feedback* olarak adlandırılan geri bildirim ise, kodu açıp yorumlayan kişinin kodlama yapan kişiye verdiği dönütü ifade etmektedir. “Geribildirim, iletişim sürecinde kaynak birimden hedef birime gönderilen mesajın hedef birim tarafından doğru olarak algılanıp algılanmadığını test etmeye yarayan bir süreçtir” (Yıldırım ve diğerleri). Kodlama esnasında, kodlama yapan ile kodlamayı arasında kalan boşlukta oluşan farklara ise gürültü denilmektedir. Cüceloğlu ilgili eserinde (Cüceloğlu, 2019) fiziksel, nörofizyolojik ve psikolojik gürültünün varlığından söz etmekte ve iletişim aksaklıklarında psikolojik gürültünün payının büyük olduğunu ifade etmektedir. Fiziksel gürültü daha çok çevresel faktörleri, nörofizyolojik gürültü ise daha çok bireyin fiziksel eksiklik ya da engellerini ifade etmektedir. Psikolojik gürültüde ise, kodu açıp yorumlayan kişinin arka plandaki farklı sebeplerinden ötürü (kültürel birikim veya içinde bulunulan ruh hâli) kodlamayı tamamen farklı algılaması durumu söz konusudur. Psikolojik gürültü, kişiler arası iletişim çatışmalarının da sebeplerinden birisidir. “Anlaşılacağı üzere gürültü, kaynak, araç, kanal, hedef gibi temel

iletişim öğelerinin her birinden kaynaklanabilir. ... Bu nedenle gürültü hem deneyim alanı hem iletişim ortamı ile de ilgilidir” (Güz, 1998, s. 136).

Bahsedilen bu iletişim süreci Acar tarafından model hâline getirilerek de ifade edilmiştir (Voltan Acar, 2019, s. 11):

Şekil 1

İkili kişiler arası iletişim modeli

İletişim süreci dört temel iletişim ögesi ile açıklanmaktadır. Bu temel öğeler, *kaynak-verici*, *ileti*, *hedef- alıcı* ve *kanaldan* oluşmaktadır. Kaynak, iletişim sürecinde kodlamayı yapan kişiyi ifade etmektedir. İletiler, bir önceki konuda bahsedilen kodlar aracılığı ile hedefe yani kodu açıp yorumlayacak olana gönderilmektedir. Zıllıoğlu temel öğelerden biri olan kanalı şu şekilde açıklamaktadır:

İletişimde kanal dendiğinde, ışık dalgaları, radyo dalgaları, ses dalgaları, telefon kabloları, sinir sistemi gibi iletiyi taşıyan fiziki araçları kastediyoruz. ... İletişimin gerçekleşebilmesi ve etkili olabilmesinde kanal seçiminin çok büyük önemi vardır. İletişimde ulaşılmak istenen amaç(lar), hedefin özellikleriyle zaman, mekân sınırları ya da olanakları kanalın seçiminde temel bir rol oynar (Zıllıoğlu, 2018, s. 106).

2.1.3. İletişim – Kültür İlişkisi

“Latince ’de *Colere*, sürmek, ekip biçmek; *Cultura* ise Türkçe ’deki ‘ekin’ anlamına karşılık gelmekte olup, Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğünde kültür kelimesi “Tarihsel, toplumsal gelişme sürecinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada,

sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlanmıştır” (Ulusoy Nalcioğlu, 2017, s. 66). Kültür kavramı, anlam genişliği ve inceleme alanının çokluğu ile pek çok araştırmanın ana konusunu oluşturmuştur. Aynı şekilde pek çok bölüm ve alan incelemelerinde de o alanın kültür ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bunun nedeni ise, kültür kavramının insanın yaşamının her alanında karşısına çıkması olarak gösterilebilir. Alan yazındaki diğer pek çok kültür tanımı da dikkate alındığında, tıpkı iletişim gibi kültür kavramının da bir paylaşım üzerine olduğu görülmektedir. Kültür, doğal bir süreçte kendiliğinden gelişim gösteren bir olgudur. İletişim ise, kültürün paylaşımında ve gelişiminde ön planda yer almaktadır.

Toplumların yapısı, sosyo ekonomik durumları, suç oranları, toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine olan tutumları, sistemlerin örgütlenişi; kısacası kültürün toplumdaki yansımaları toplumun kendi içindeki iletişim durumunu da yakından etkilemektedir. Kültürün olumlu yönde gelişimi toplum içindeki hoşgörü ve saygıyı da artıracaktır. Bu durum toplumdaki iletişim bağına da olumlu yönde etkileyecek; etkili iletişim toplumda etkin hâle gelecektir. Kültürün gelişiminin olumsuz yönde olması ise, birçok konuda olması beklendiği gibi kişiler arası etkileşim ve iletişimi de istenmedik yönde etkileyecek; toplumdaki iletişim çatışmalarında artış gözlenecektir. O hâlde, kültürel gelişim ile etkili iletişim arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğunu söylemek de mümkündür.

Kültürel değerlerin bireye biçtiği roller, onun toplum içinde sürekli olarak kimlerle iletişim kuracağını da belirlemektedir. Hiyerarşinin esas olduğu bir toplumda, bireylerin birbirleriyle kurduğu iletişimin aynı düzeyde devam etmesi de beklenemez. Bireyler, aralarındaki toplumsal ilişkilere göre iletişim kurup o yönde konuşmalarını iletirirler. Ancak iletişimin sadece konuşma yoluyla olduğunu söylemek de yanlış bir yoruma sebep olabilmektedir. İletişimi en temel şekli ile, sözlü iletişim, yazılı iletişim ve sözsüz iletişim olarak sınıflandırmak mümkündür. Bir sonraki bölümde bu konudan detaylı biçimde bahsedilecektir.

2.1.4. İletişim Türleri

İletişim üzerinde pek çok çalışmanın yapıldığı bir olgudur. İletişimde araştırma konularından birisini de iletişim türleri oluşturmaktadır. Alanyazında iletişim türleri ile ilgili farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Örneğin, bir çalışmada (Chaffee ve Bergen, 1987;

Roloff, 1987, aktaran Dökmen, 2008) iletişim türleri çatışma türleri ile birlikte ele alınmış ve şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Kişi-içi iletişim ve çatışma
2. Kişilerarası iletişim ve çatışma
3. Örgüt-içi iletişim ve çatışma
4. Kitle iletişimi ve çatışma

Bir başka çalışmada ise (Zıllıoğlu, 2014) iletişim, sözlü iletişim (konuşma dili), yazılı iletişim ve sözsüz iletişim olarak üçe ayrılmıştır. Cüceloğlu iletişim düzeylerinden bahsederken sözlü ve sözsüz iletişimin varlığına yer vermiştir (Cüceloğlu, 2019b). Voltan Acar ise (2019) iletişimi, ilk olarak yönüne göre iletişim, taşıdığı değer ya da etkisi açısından iletişim ve mesajı alıp verme açısından iletişim olarak üçe ayırmış; daha sonra bu başlıkların alt türlerini açıklamıştır.

Bu çalışmada ise anılan sınıflandırmaların her birine yer verilmemiş; temel olarak sözlü iletişim, yazılı iletişim ve sözsüz iletişimden bahsedilmiştir.

Sözlü iletişim, bir diğer adı ile konuşma dili bireyin konuşma yetisini kazanmasından itibaren iletişimde kullandığı temel bir türdür. Konuşma yetisinde fiziksel bir eksikliği bulunmayan her birey kendini ifade etmek için konuşma dilini (sözlü iletişimi) kullanmaktadır. Konuşma, bireyin beyinde birtakım işlemlerden geçirerek seslendirme yöntemiyle düşüncelerini ifade etme biçimidir. Yani birey düşüncelerini seslendirerek karşısındaki birey veya bireyler ile iletişim kurar; bu şekilde de sözlü iletişimini oluşturur. Önceki bölümlerde bahsedilen ikili ilişkiler arasındaki iletişim modeli konuşma dilinin aşamaları için açıklayıcı niteliktedir.

İletişim kanalı olarak yazının kullanıldığı tür olan yazılı iletişimin tarihi ise oldukça eskiye dayanmaktadır. Yazı, bir toplumun veya topluluğun kendi aralarında anlaşabilme, yazılı kültürü oluşturabilme amacıyla kurmuş olduğu sembol, gösterge veya harflerden oluşan dili ifade etmektedir. Her toplumun kendine özgü bir yazılı dili olsa da her dönemde evrenselleşmiş olan bir yazı dilinden bahsetmek de mümkündür. Örneğin, 18. ve 19. yüzyıllarda Fransızca evrensel bir dil olarak kabul görüp birçok eser Fransızca yazılmışken, 20. yüzyılda bahsedilen alandaki evrensellik yerini İngilizce'ye bırakmıştır.

Sözsüz iletişim ise, beden dili kullanılarak kurulan iletişim türünü ifade etmektedir. Bu tür iletişimde yüz ifadeleri ve el-kol hareketleri ile kişi karşısındaki bireye düşüncelerini

iletmekte ve iletişimin seyrini belirlemektedir. Sözsüz iletişimin ilk örneklerine insanlığın tarihi ile eş zamanlı olarak rastlandığını söylemek de mümkündür. İlkel dönem bireylerinin mağara duvarlarına, ağaç kovuklarına veya çeşitli alanlara çizdikleri resimler ve işaretler sözsüz iletişimin ve yazılı iletişimin ilk örneklerini oluşturmuşlardır.

İletişim türleri kültürlere özgü nitelikler taşımaktadırlar. Sözlü ve sözsüz iletişimde bu nitelikler kendini daha açık bir şekilde göstermektedir.

Örneğin, gülme davranışı insanın sevincini, bir şeyi komik bulmasını yansıtmaya açısından evrensel bir davranış olmakla birlikte, kimin nerede ve nasıl güleceği kültürel olarak belirlenir. “Çok gülenin çok ağladığına” inanılan bizimki gibi bir kültürde açıkça ve içten kahkaha atmak yakışık almaz bir davranıştır; az ve elle saklayarak gülmek en doğrusu sayılır (Zıllıoğlu, 2014, s. 162).

Bu türden sıralanabilecek örnekler haricinde özellikle sözsüz iletişimin evrensel bir nitelik taşıdığını söylemek mümkün görünmektedir. Örneğin, hangi yüz ifadesi ile hangi duygunun anlatılmak istendiği dünyanın birçok yerinde ortaktır. Bunun dışında, özel gereksinimli bireyler için iletişimlerini kolaylaştırmak amacıyla da bazı iletişim yöntemleri oluşturulmuştur. Braille alfabesi, işaret dili gibi yöntemler bahsedilen duruma örnek teşkil etmektedir.

2.1.5. Etkili İletişim

İletişim en az iki bireyin birbirini fark etmesi ve birbirine tepki vermesiyle başlamaktadır. İletişim olgusu, bireyin içinde yaşadığı toplumun özelliklerinden, kültüründen, bireyin bilişsel, duyuşsal ve sosyal özelliklerinden etkilenecek şekilde gelişim göstermektedir. ‘İletişim-Kültür İlişkisi’ başlığı altında da belirtildiği üzere toplumun refah düzeyi ve beraberinde bireyde oluşturduğu psikolojik durum, iletişim olgusunu da etkilemektedir. İletişimde asıl amaç, etkili bir ileti süreci oluşturmak olmalıdır. Etkili iletişim, iletişim çatışmalarının en aza indirildiği sağlıklı bir süreci kapsayan iletişim tarzını ifade etmektedir.

Etkili iletişim, aktif bir dinleme süreci ile başlamaktadır. Bireyin, kendisine sunulan iletileri tam ve doğru şekilde alabilmesi sağlıklı iletişim sürecinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Aktif dinleme, fiziksel ve bilişsel olarak bireyin dinleme sürecine tam olarak katılmasını ifade etmektedir. Dinleyicinin karşısındaki bireye odaklanması, fiziksel ve zihinsel olarak onu dinlediğini hissettirmesi dinlemeye ön yargıdan uzak bir şekilde başlaması etkili dinlemenin ve iletişimin önem arz eden basamaklarını ifade etmektedir. Empati yani duygudaşlık kavramı ise dinleyenin karşısındaki bireyin ne hissettiğini anlaması, ona tarafsız

şekilde yaklaşmasını ifade etmektedir. Empati de etkili iletişim içinde yer alan temel unsurlardan biridir.

Dinleme becerisi kadar, konuşma becerisi de iletişimi etkilemektedir. Konuşmacının kendisini ifade etme gücü, dinleyici kitlesine olan saygılı tutumu, ben dilini kullanarak ifadelerini güçlendirmesi, söyleyiş kurallarına özenle yaklaşması ve konuşma sırasında kullandığı ölçülü beden hareketleri etkili iletişimin kurulmasında önem arz etmektedir.

Özetle, etkili iletişim, ulaştırılmak istenen iletinin gönderici tarafından tam ve doğru şekilde verilmesini ve alıcının verilmek istenen iletiyi tam ve doğru şekilde almasını ifade etmektedir. Etkili dinleme, empati, etkili konuşma, yapıcı dil kullanımı, yüz ve beden hareketlerinin yerinde ve ölçülü kullanımı etkili iletişimi tamamlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Konuşan kişiye yönelik takınılan tarafsızlıktan uzak tavrı ifade eden sempatinin iletişimde yer alması, ben dili yerine sen dilinin kullanılması, abartılı coşku veya duygusallık, iletişim esnasında iletişim çatışmalarına sıkça yer verilmesi ise iletişim engellerini ortaya çıkarmakta; etkili iletişimi engellemektedir.

2.1.6. Kişiler Arası İletişimde İletişim Çatışmaları

İletişim çatışmaları etkili iletişimi olumsuz yönde etkileyen engellerdendir. İletişim çatışmaları bireyin kendisine yönelik, topluma yönelik veya diğer bireylerle olan diyaloglarına yönelik gelişebilmektedir. Bu bölümde bireylerin birbirlerine karşı sergiledikleri iletişim çatışmaları incelenmiştir. Bahsedilen çatışma türleri Frank Harary tarafından incelenmiş ve sınıflandırılmış; Batell ile birlikte 1981 yılında ilgili konudaki çalışmasını yayımlamıştır. Harary ve Batell'in bu çalışması Dökmen tarafından incelenmiş, ilgili eserinde çalışmanın detaylarına yer verilmiştir (Dökmen, 2013).

İletişim çatışmaları, kişilerin iletişim esnasında etkili iletişim kurmasını engelleyen birtakım çatışmaları ifade etmektedir. Bu çatışmalar kurulan diyaloglarda kendini göstermektedir. Harary ve Batell bu çatışma türlerini daha önce farklı alanlarda da çalışma konusu hâline getirmiş; Graf Teorisi'nden (Graph Theory) yola çıkarak incelemiş ve sınıflandırmışlardır. İlgili konudaki çalışmalarında da öncelikle Graf Teori'nin ne olduğuna yer verip daha sonra kişiler arası iletişim çatışmalarından bahsetmişlerdir (Harary ve Batell, 1981).

Kişiler arası iletişim çatışmaları 8'e ayrılmaktadır. Dökmen, eserinde (Dökmen, 2013) bu çatışma türlerini Harary ve Batell'in ilgili çalışmasına dayanarak *Aktif Çatışma, Pasif*

Çatışma (Küsler Diyalogu), Varoluş Çatışması, Tümden Reddetme, Ön Yargılı Çatışma, Yoğunluk Çatışması, Kısmî Algılama Çatışması ve Alıkoyma Çatışması şeklinde sınıflandırmıştır.

Aktif çatışma, iletişim kuran bireylerin birbirlerine karşı sert tutumlarla ileti göndermesine dayanmaktadır. İletişime olumsuz yöndeki ön yargılarla başlamak, öfke, sinir, kıskançlık gibi duygularla konuşmak, konuşma esnasında kontrolsüz davranmak, öz denetimden ve yapıcılıktan uzak ifadeler kullanmak aktif çatışmaya yol açabilmektedir. İletişim kuran bireyler aktif çatışma esnasında birbirlerinin söylediklerini tam olarak dinlemeyebilirler, öfkeli cevaplar verebilirler. Taraflar beden dilleriyle de çatışmayı destekleyebilir, karşılıklı olarak düşüncelerini kavgacı bir dille ifade edebilirler. Kimi zaman diyaloglarla devam eden bu çatışma türü, fiziksel kavgaya dönüşebilir.

Pasif çatışma (küsler diyalogu), iletişim kuran bireylerin bilinçli ve istekli bir şekilde birbirlerine ileti göndermemesine yani iletişim kurmayı reddetmesine dayanmaktadır. Pasif çatışmada konuşmayı istememe, konuşmaya cesaret edememe, korkma, ön yargılı olma ve benzeri durumlar etkili olabilmektedir. Dökmen de pasif çatışmanın farklı sebepleri olabileceğine değinmiş, iletişim kurmamanın kimi zaman aslında bir barışma isteğini ifade edebileceğinden, kimi zaman ise konuşmayarak karşı tarafın cezalandırılması isteği olabileceğinden bahsetmiştir (Dökmen, 2013). Özetle, bireylerin bilinçli olarak iletişim kurmayı reddettiği, karşılıklı olarak iletilerin gönderilmediği noktada pasif çatışmadan bahsetmek mümkündür.

Varoluş çatışmasında bireyler iletişim esnasında kendi konuştuklarına odaklanmakta, karşı tarafın dediklerine dikkat etmemektedir. Diyalog kurulurken her iki taraf da kendi düşüncelerini öne sürmekte, iletişim kurduğu kişinin ne söylediğine dikkat etmemektedir. Yani bu çatışma türünün temelinde etkili dinleme yoksunluğunun ve iletişim esnasında bireyselliğe önem vermenin yattığını söylemek mümkün olabilmektedir.

Çatışma türlerinden bir diğeri ise tümden reddetme çatışmasıdır. İletişim esnasında taraflardan birinin kendisine söylenen ifadeyi tamamen reddetmesine dayanmaktadır. Bu çatışma türünde, kişi tümden reddettiği düşüncenin, ifadenin tam tersini söyleyebilmekte veya direkt olarak düşüncüyü reddederek iletişimi sonlandırabilmektedir.

Ön yargı, tam olarak bilgi sahibi olunmadan bir kişi veya bir olaya karşı takınılan olumlu ya da olumsuz tavrı ifade etmektedir. Ön yargı iletişim engellerinin başında gelmektedir. Bir iletişim çatışması türü olarak ise ön yargılı çatışma, iletişim esnasında karşı

tarafa peşin hükümle cevap vermeyi, alınan iletiye peşin hükümle yaklaşmayı ifade etmektedir. İletişim genel anlamda düşüncelerin paylaşılmasını ifade etmektedir. Ön yargılı çatışmada ise, kişi konuşmaya belli yargılar taşıyarak başladığından düşüncelerin özgürce paylaşılması pek mümkün olmamakta, etkili iletişim engellenmektedir.

Yoğunluk çatışması ise Dökmen' in ifadesi ile “İki kişinin görüşleri arasında kısmen uyuşma olması hâlinde...” (Dökmen, 2013, s. 76) söz konusu olmaktadır. Genellikle bu tür diyaloglarda “Evet, ama...” gibi kısmen onaylama ifadeleri bulunmaktadır.

Kısmî algılama çatışmasında ise diyalog esnasında konuşulanların bir kısmının anlaşılması, geriye kalan kısımların algılanmasında eksik kalınması durumu mevcuttur. Yani bu çatışma türünde dinlenenlerin eksik olarak algılanması söz konusudur.

Çatışma türlerinin sonuncusu olan alıkoyma çatışmasında ise aktarım konusunda görülen eksiklik söz konusu olmaktadır. Dökmen bu çatışma türünden, dinleyen kişinin kendisine gönderilen iletiyi tam olarak algılayıp üçüncü kişiye iletirken doğru aktaramadığı şeklinde bahseder (Dökmen, 2013).

Bu çalışmada da özellikle çocuk edebiyatı eserlerindeki diyaloglarda yer alan kişiler arası iletişim çatışmaları incelenmiştir. İnceleme ile kişiler arası iletişim çatışma türleri somutlaştırılmış; iletişim eğitiminde bu örneklerden ne şekilde yararlanılabileceğine yer verilmiştir.

2.2. Çocuk Edebiyatı

Bu bölümde çocuk edebiyatının tanımından bahsedilmiş ve bu edebî kolun edebiyattaki yerine vurgu yapılmıştır. Çocuk edebiyatı eserlerinin hedef kitlesi çocuklar olduğundan, bu eserlerin yazılırken dikkat edilmesi gereken niteliklerinden bahsedilmiş; geçmişten günümüze çocuk edebiyatı gelişimine kısaca yer verilmiştir. Son olarak, bu çalışmanın konu olarak dayandığı temel olan çocuk edebiyatı-iletişim ilişkisi başlığı oluşturularak ilgili bölüm tamamlanmıştır.

2.2.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Tarihçesi

Çocuk edebiyatı, bireyin okul öncesi döneminden başlayarak ergenlik döneminin sonuna kadar devam eden sürecinde bireyin kendine ait okuma kültürü edinebilmesini destekleyen edebî kolu ifade etmektedir. Demirel'e göre:

Çocuk edebiyatı, temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişimsel özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ, 2011, s. 43).

Çocuk, yetişkin bireyin fiziksel açıdan daha küçük olan hâlini ifade etmektedir. Çocukluk dönemi genel olarak bireyin okul öncesi çağından başlayarak ergenlik döneminin sonuna kadar yaş aralığını kapsamaktadır. Birey, çocukluk döneminde her ne kadar fiziksel olarak küçük olsa da çocukluk döneminin de kendine ait ihtiyaç ve beklentileri bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak sınıflandırılabilir. Çocuk birey, büyüme dönemi boyunca önce kendisini ve yakın çevresini, ardından içinde yaşadığı toplumu algılamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır. Dil gelişimi, iletişim becerisi; dinleme, konuşma okuma ve yazma gibi temel dil becerileri bireyin çocukluk döneminde gelişmeye başlar. Algı gelişiminin arttığı, zihinsel ve ruhsal ihtiyaçların baş gösterdiği bu dönem, bireyin okuma kültürünü edinmeye başladığı dönemle aynı zamana denk gelmektedir. Bireyin küçük yaştan itibaren nitelikli çocuk edebiyatı eserleri ile tanıştırılması onun estetik anlayışının olumlu yönde desteklenmesi ve özellikle ruhsal ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli bir adımı oluşturmaktadır.

Çocuk edebiyatı, son birkaç yüzyıldır dünya üzerinde gelişim gösteren edebî kollardan birini ifade etmektedir. Bireylerin ruh hâlini ve toplumdaki yerini araştıran psikoloji ve sosyoloji gibi bilimlerin gelişimi ile çocuk kavramı da yeniden incelenmeye başlanmış; bu gelişmeler çocuk edebiyatı olarak nitelendirilen eserlerin kaleme alınmasını hızlandırmıştır. “Çocukluk çağıının ruhsal özelliklerini iyi bilen yazar ve ressamların yetişmesi ile dünya yaygın piyasasında çocuk edebiyatı alanına giren eserlerin, gerek nitelik, gerekse nicelik bakımından büyük bir gelişim gösterdiği açıktır” (Demirel ve diğerleri, 2011, s. 46). Türkiye’de ise, çocuk edebiyatı üzerine eserlerin kaleme alınması 19. yüzyıldan itibaren hız kazanarak devam etmiştir. İlgili konu üzerine ilk bilinçli çalışmalar Tanzimat yıllarından itibaren görülmüştür. Temizyürek, Şahbaz ve Gürel’e göre (2016), bu çalışmalar, Şinâî (1826-1869), Recâizâde Mahmud Ekrem (1847-1914), Ahmed Midhat Efendi (1844-1912) ve Muallim Nâci (1850-1893) gibi Tanzimat dönemi sanatçılarının Fransızcadan yaptıkları manzume çevirileri ve kendi yazdıkları fabl türünden eserlerle başlamaktadır. Bu eserlerden biri olan Muallim Nâci’ye ait Ömer’in Çocukluğu, otobiyografik özellik taşıyan çocuk edebiyatı eseri olması bakımından ülkemizdeki ilklerden sayılmaktadır. Aynı dönemde

Şinâsî'nin La Fontaine'den çevirdiği fabllar da alanında öncü olmuş, 20. yüzyıl boyunca farklı sanatçılar tarafından fabl çevirileri devam etmiştir. Tanzimat döneminden itibaren çeviriler hız kazanmış, çocuk edebiyatı alanında daha bilinçli adımlar atılmaya başlanmıştır. Çocuk edebiyatı ve bu edebiyat dalının önemi ilk defa Âli Nusret adından bir yazar tarafından “Şûrayı Ümmet” gazetesinde kaleme alınan yazıda anlatılmıştır (Temizyürek ve diğerleri, 2016). Cumhuriyetin ilanından itibaren anonim halk edebiyatı eserlerinden olan masallar da çocuk edebiyatı gelişimi anlamında önemli bir çalışma alanını oluşturmuştur. Pertev Naili Boratav, Tahir Alangu, Eflatun Cem Güney gibi yazarlar Türk ve dünya masallarının derlenmesinde çalışmalar yapan sanatçılar arasında yer almaktadır. Ninni, tekerleme, bilmece, fıkra gibi diğer anonim eserler de halkbilimi ve çocuk edebiyatının ortak çalışma alanlarından biri olmuş, derlemeler günümüze kadar süregelmiştir.

Eğitim alanında yapılan yenilikler, harf devrimi, çeşitli eğitim enstitülerinin kurulması, okuma-yazma teşvik ve seferberlikleri, Türk Dil Kurumu'nun kurulması gibi gelişmeler çocuk edebiyatının gelişimini de desteklemiştir. Okur-yazar oranının gün geçtikçe artması, çocukların da okuyabileceği nitelikli eserlerin kaleme alınmasını hızlandırmıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008), Cahit Zarifoğlu (1940-1987), Cahit Uçuk (1909-2004), Oğuz Tansel (1915-1994), Hasan Lâtif Sarıyüce (1929-2018), Aziz Nesin (1915-1995) ve diğer birçok Cumhuriyet dönemi sanatçısı, 20. yüzyılda çocuk edebiyatı alanında eser vermiştir (Temizyürek ve diğerleri, 2016).

1979'da dünya üzerinde bir ilk gerçekleşmiş; o yıl *Dünya Çocuk Yılı* olarak kabul edilmiştir. Ülkemizde de farklı çalışmalarla dünya çocuk yılı desteklenmiştir. Çocuk edebiyatı da bu tarihte payına düşeni almış; farklı yayınlar, yarışmalar ve eserlerle büyük bir gelişime tanık olmuştur. Devlet desteği ile sanatçılar çocuklar için yazılı, görsel ve sözlü eserler üreterek 20. yüzyılın çocuk edebiyatı gelişimine katkı sunmuşlardır.

2.2.2. Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Nitelikleri

Çocuk edebiyatı eserleri, öncelikli olarak çocuk okurları hedefleyerek kaleme alınmaktadır. Bu amaçla yazılan eserler çocuğun algılama ve duyuş özelliklerine uygun olarak yazılmaktadır. Çocuk edebiyatı, sözlü ve yazılı eserlerden meydana gelmektedir. Bu kapsamda masal, ninni, hikâye, şiir, tekerleme, fabl, bilmece, roman ve tiyatro gibi türlerde eserler yazılabilmektedir (Tuncer ve Yardımcı, 2011).

Edebiyatın temel niteliklerinden birini ifade eden bireye edebî zevk kazandırmak ve bireyin okuma kültürü kazanmasını sağlamak, çocuk edebiyatı eserlerinden de beklenen bir

durumdur. Bu sebeple bir çocuk edebiyatı eserinin edebî açıdan doyurucu olması, bireyin dilin inceliklerini fark etmesini sağlaması ondan beklenen temel niteliklerdir. Edebî niteliği yüksek olan eserin zamanla çocuğa okuma sevgisi kazandırarak onun okuma kültürünü oluşturmaya katkı sağlaması da beklenmektedir. Sever de çalışmasında çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıran nitelikli eserlerin çocuklar ile bir araya getirilmesinin çocuk edebiyatının temel işlevlerinden birisi olduğunu vurgulamıştır (Sever, 2017). Bu noktada nitelikli eserlerin yazımında ve çocukların okuma sürecinde rehberlik etmesi açısından eserlerin yazarlarına, ailelere ve çocuğun eğitiminde rol alan diğer büyüklere sorumluluklar düşmektedir. Yazarlar, eserlerini kaleme alırken çocuğun gelişim özelliklerini göz önüne almalı; çocuğa görelilik ilkesine göre hareket etmelidirler. Gelişim bütün olarak gerçekleştiğinden yazılan çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişiminin bütününe destek olması beklenmektedir. Yazılan eserler, temel dil becerilerinin gelişimini desteklemeli, bireyin okuma kültürü edinme ve iletişim becerilerini geliştirme gibi kazanımlarına uygun olmalıdır.

Çocukluk, bireyin hayal dünyasının geliştiği, onun yaşadığı hayatı anlamlandırabilmek için çaba harcadığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı eserleri de bu dönemi destekler nitelikte olmalıdır. Hayal dünyasını geliştirecek nitelikli eserler, çocuğun psikolojik gelişimini de olumlu yönde etkileyebilmektedir. “Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları; konu ve kurgu özellikleriyle, barındırdıkları iletilerle, çocuğun öykünmesine ve özdeşim kurmasına olanak tanıyan karakterlerle çocukların ruhsal gelişimlerine son derece büyük etkiler sağlarlar. Bu nedenle çocukların psikolojik gelişimlerinin sağlanmasında çocuk edebiyatının olanaklarından yararlanılması son derece önemlidir” (Karagül, 2018, s. 53).

Biçim ve içerik uyumu da çocuk kitaplarında aranan bir başka niteliği ifade etmektedir. Özellikle okul öncesi döneme hitap eden görselliğin ağırlıklı olduğu eserlerde içerik ile görsellerin uyumuna dikkat edilmeli; kitapların boyut, sağlamlık, cilt gibi biçimsel özelliklerine özen gösterilmelidir.

Çocuk edebiyatı eserleri, içerik bakımından çocuğun ilgisine ve yaşadığı dünyaya uygun olmalıdır. Kitapların çocuğu gerçek hayata hazırladığı gerçeği göz önünde tutulmalı; okunacak eserlerin seçiminde sayılan ölçütler dikkate alınmalıdır. Hayatın içinde var olan, kitaplarda da yer bulan olumsuz durumlar çocuğun gelişim düzeyine ve kendi gerçekliğine uygun olarak kaleme alınmalıdır. Ölüm, ayrılık, hastalık gibi durumlar bu tür konulardandır. Metnin içeriği okunabilirlik ve doyum açısından önem arz etmektedir. Sever’in belirttiği üzere

abartılmış merak, rastlantısallık, aşırı duygusallık gibi durumlar metnin kurgusunun zayıflamasına yol açmaktadır (Sever, 2017). Oluşturulan kurgunun mantık akışı içerisinde verilmesi, anlatımın edebî bir dille oluşturulması metni daha okunur hâle getirmekte, çocuk okurun edebî zevk kazanmasını sağlamaktadır.

Dil ve anlatım çocuk edebiyatı eserlerinin kaleme alınma sürecinde dikkat edilmesi gereken bir başka noktayı ifade etmektedir. Dil gelişimi bireyin ilk olarak büyüdüğü çevresinden öğrendikleri ile başlamakta; büyüdükçe değişen sosyal ortamı ile gelişim göstermektedir. Dil, model olarak geliştiğinden özellikle okul ortamı çocuğun evinden sonra en çok vakit geçirdiği yer olarak dil gelişiminin şekillenmesinde önemli role sahip olmaktadır. Bu noktada ana dil öğreticileri olan Türkçe öğretmenlerine de sorumluluklar düşmektedir. Türkçe öğretmenleri, öğrencinin dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi becerilerinin gelişmesini desteklemenin yanı sıra onun nitelikli çocuk eserleri ile tanışmasına da yardımcı olmalıdırlar. Özetle, okunacak çocuk edebiyatı eserleri okul öncesi dönemde aile rehberliği ile, okul çağından itibaren aile - okul iş birliği ile çocuğun ilgi ve istekleri doğrultusunda seçilmeli ve okunması için rehberlik edilmelidir. “Kitaplar çocukların sadece boş zaman değerlendirme aracı olmayıp, hayatın bir parçası ve gerekliliği olduğu ilkesi sürekli gündemde tutulmalı, bu konuda başta aileler olmak üzere eğitim kurumları iş birliği içinde hareket etmelidir” (Yalçın ve Aytaş, 2017, s. 58). Seçilen eserler çocuklar tarafından okunduktan sonra aile ve sınıf ortamında okunan kitaplar hakkında tartışılmalı, etkileşimli okuma etkinlikleri yapılarak onların eserler hakkında düşünmesi, eserleri irdelemesi sağlanmalıdır. Er’e göre etkileşimli kitap okumak çocuğun sosyal, duygusal, dil ve bilişsel gelişiminin yanında problem çözme, analitik düşünme, sebep - sonuç ilişkisi kurabilme gibi üst bilişsel yeteneklerini de olumlu yönde etkilemektedir (Er, 2016).

Çocuk kitaplarının incelenme alanlarından birisi de kültürel aktarım yönüdür. Kültür, bireyin yaşadığı toplum ile birlikte içinde yaşadığı ve dışa yansıttığı yaşam biçimini ifade etmektedir. Kültür, toplumun birikimi ile oluşmakta ve gelişmektedir; toplumu bir arada tutan özellikleri kapsamakta, toplumdaki değer ve yargılara atıf yapmaktadır. Bir başka ifade ile, “Kültür, bireyin toplum nezdinde ortaya koyduğu kitlesel harekete yaptığı katkılar neticesinde şekillenen dinamik bir yapıya sahip, yeryüzünün en güçlü tanımıdır” (Gezgin ve İralı, 2017, s. 50). Tanımı ve sınırları oldukça kapsamlı olan kültürün toplumdan topluma değişiklikler gösterdiğini söylemek de mümkündür. Her toplum kültürünü kendi yaşam biçimine, dil, din gelenek gibi toplumsal yönelimlerine göre şekillendirmekte ve yaşamaktadır. Edebiyatın kültürel yönü dışında bireyin ruhuna hitap etmesi ve sanatsal açıdan doyum sağlaması gibi

yönlerinden dolayı evrensel olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk edebiyatı eserleri de bu genellemeye dahil olmaktadır. Özellikle masal gibi pek çok eseri anonim olan metin türleri evrensel temalara dayanmakta, herhangi bir ülke veya millete ait görünmekten ziyade evrenselleşerek her okuyucuya hitap etmektedir. Ancak bahsedilen eserler her ne kadar evrensel özellikler taşısa da pek çok kez ortaya çıktığı kültürün izlerini taşıdığını söylemek de mümkündür. Kültür aktarımında çocuk edebiyatı yazarlarına da görevler düşmektedir. Kültürel öğeler eserlerde özendirilerek, empoze edilerek, baskı yoluyla aktarılmamalı; kültür aktarımının sanatsal bir söyleyişle eserin içerisinde yoğrularak verilmesine, çocuk okurların kendi kültürleri ile birlikte farklı kültürleri de tanıyabilmesine olanak sağlanmalıdır (Albayrak, Mert ve Serin, 2013). Çeviri çocuk kitaplarında da çevirmen ana dilden hedef dile aktarım yaparken ana dilin kültürünü iyice öğrenmeli, çevirisini kültürün dil ile olan ilişkisini göz önünde tutarak yapmalıdır.

2.2.3. Çocuk Edebiyatı ve İletişim İlişkisi

İletişim en yalın tanımı ile duygu ve düşüncelerin aktarımıdır. İletişim eğitiminde temel amaç, iletişim çatışmalarından olabildiğince uzaklaşarak kişinin kendisi ve diğer bireyler ile etkili iletişim kurabilmesini sağlamaktır. Birey doğumundan itibaren etrafındaki insanlarla iletişim kurmakta; büyüdükçe değişen çevresi ile bu iletişim ortamını da geliştirmektedir. Özellikle okul ortamı bireyin sosyallik anlamında ilk adımlarını attığı, çevresinden model alarak geliştirebileceği pek çok davranışın şekillenebildiği bir ortamı ifade etmektedir. Bu sebeple, okul ortamından örnek alınabilecek doğru modeller pek çok davranış ve konuda olduğu gibi iletişimde de olumlu bir gelişim sağlayacaktır.

İletişim eğitiminde aile ve yakın çevreden sonra en büyük görev ana dili öğreticileri olan Türkçe öğretmenlerine ve diğer eğitimcilere düşmektedir. Türkçe eğitiminin başat amaçlarından birisi temel dil becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi becerilerin edinilmesinde öğrenciye rehber olmaktır. Bahsedilen dil becerilerinin gelişimi öğrencinin bilişsel ve duyuşsal alanda iletişim kurmaya hazır olması noktasında önem arz etmektedir. Türkçe eğitiminde kullanılan metinler ve öğrencinin okuması için yönlendirilen çocuk edebiyatı eserleri de iletişim becerisinin gelişimi açısından önemlidir.

Çocuk edebiyatı eserleri açık veya örtülü bir şekilde pek çok ileti barındırmaktadır. İletilerin dikte edilerek, düz bir anlatımla nasihat vererek eserlerde yer alması yerine örtülü bir şekilde, anlatıma yoğrularak ve edebî bir dil kullanılarak verilmesi eserin niteliği için daha çok tercih edilen bir noktadır. “Yazınsal metinlerde ileti, önerme biçimine daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metnin dokusuna sindirilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin

iletişi örtük iletidir” (Özdemir, 2018, s. 111). Bu iletiler çocuğun bütünsel gelişimi için önemlidir. Birey okuduğu eserleri göz önünde canlandırmakta; yapması ve yapmaması gereken şeyleri somutlaştırarak kendi hayatına uygulayabilmektedir. Aynı yaş grubunda okunacak nitelikli çocuk edebiyatı eserleri pek çok iletinin benimsenmesinde ve öğretilmesinde akran eğitimini de beraberinde getirecektir. İletişim de bu iletilerden birisidir ve bireyin toplumun doğal bir parçası hâline gelebilmesinde önemlidir. Kitaplarda yer alan etkili iletişim örnekleri bireyin iletişimde kullanması gereken tavrı edinmesinde rol oynarken, aynı eserlerde yer alan iletişim çatışmaları ve engelleri de bireyin iletişim esnasında uzak durması gereken noktalar konusunda örnek oluşturacaktır. Bu noktada istenen amaca yönelik ve öğrenci gelişimine uygun eserlerin seçiminde aileye ve eğitimcilere sorumluluklar düşmektedir. İlgili konuda rehberliğin iyi yapılması ve kitap okunduktan sonra eser üzerinde tartışarak bireyin edinmesi gereken iletişim becerisinin doğru şekilde verilmesi önem arz etmektedir. Bu durum eserlerde yer alan diyalogların incelenmesi, kitaplardaki karakterlerin beden dili, iç konuşmaları gibi özelliklerinin incelenmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada da en çok satın alınan çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan etkili iletişim ve iletişim engelleri üzerine örnekler verilmiş; dikkati çekebilecek konular örneklendirilerek sıralanmıştır.

2.3. Araştırma İçin Seçilen Eserler

Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan etkili iletişim, iletişim engelleri ve iletişim çatışmaları örneklerini tespit etmek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2019 yılında internet üzerinden en çok satın alınan çocuk edebiyatı eserleri sıralanmış ve incelenmiştir. İnceleme için internet üzerinden kitap satışı yapan *D&R*, *İdefix*, *Kitapyurdu* ve *Kitapsan* isimli sitelerden yararlanılmıştır. Her bir internet sitesinin *çok satanlar* bölümüne bakılmış, ‘çocuk kitapları’ filtrelenerek 2019 yılında en çok satılan ilk 40 kitap listelenmiştir. Listelerde araştırmanın amacına uygun olan ortak 30 kitap araştırmaya dahil edilmiştir. Bu bölümde de bahsedilen 30 eser hakkında genel bilgiler verilmiş, bölümün sonunda eserlerin künyesi tablo hâline getirilmiştir. Eserler alfabetik sıralamaya göre verilmiştir. Kitaplar hakkındaki genel bilgiler şunlardır:

2.3.1. Abartma Tozu/ Şermin Yaşar

Türü: Roman

Eserde, bir ilçede kabartma tozu yerine abartma tozu kullanıldığı için her şeyi abartan bir topluluk anlatılmaktadır. Günümüz insanının tüketim hızına ve miktarına vurgu yapan eser, verdiği dersler bakımından çocuk okura hitap edebilmektedir. Eser siyah beyaz çizimlerle desteklenmektedir. 159 sayfadan oluşan eser, Taze Kitap Yayınevi'nden basılmıştır. İncelenen eser, 2020 yılında basılan 9. baskıya aittir.

2.3.2. Akıllı Tilkinin Masalı/ Debi Gliori

Türü: Masal

Eserde bir tilkinin annesi ile olan bir konuşmasına yer verilmiştir. Kitapta sevgiden ve gerçek sevgide koşul aranmadığından söz edilmiştir. Eser boyutu ve görselliğiyle okul öncesi ve ilkokul çağına hitap etmektedir. Türkiye İş Bankası Yayınevi'nden çıkan kitap, 2020'de 12. kez basılmıştır ve araştırmada bu baskıda yayınlanan eserden faydalanılmıştır. 26 sayfadan oluşan kitap Nevin Avan Özdemir tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.3. Avucundaki Öpücük/ Audrey Penn

Türü: Masal

Audrey Penn tarafından kaleme alınan eserde Minik Rakun ile Anne Rakun arasında geçen bir diyaloga yer verilmektedir. Okula gitmekten korkan Minik Rakun'u annesi yüreklendirmekte, her zaman onun yanında olduğunu ona hissettirmektedir. Konusu ve anlatımı incelendiğinde eserin okul öncesi ve ilkokul çağına hitap ettiği söylenebilir. Kitapta görsellik ağırlıktadır. Butik Yayıncılık tarafından 2020 yılında basılan eser 26 sayfadır. Kitap Pınar Savaş tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.4. Ben Bir Gürgen Dalıyım/ Hasan Ali Toptaş

Türü: Uzun Hikâye

Eserde bir ormanda yaşayan gürgen ağacının kesilmesi ve sonrasında yaşadıkları anlatılmaktadır. Gürgen ağacının dilinden anlatılan hikâyede şehitlik, idam edilme gibi sosyal gerçeklik içeren olaylara da yer verilmiştir. Eserin biçimsel olarak kalın ciltle basılmış olması, renkli görsellerle hikâyenin desteklenmiş olması, dil ve anlatım yönünden akıcı bir dille yazılmış olması kitabın öne çıkan özelliklerinden olmaktadır. Eser 111 sayfadan oluşmaktadır. İncelenen eser, 2020 yılında basılan 51. baskıya aittir. Kitap Everest Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.5. Charlie'nin Çikolata Fabrikası/ Roald Dahl

Türü: Roman

Kitabın arka kapağında yer alan bilgiye göre, eser 8 yaş ve üzerine yöneliktir. Roman bilimkurgu ve macera üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte eser okunduğunda *Charlie*'nin fakirliği, kitaptaki diğer çocukların sahip olduğu farklı huy ve davranışlar gerçekçi bir biçimde betimlenmiştir. Kitapta, Charlie'nin bir çikolata almak için bile parası yokken, yaşadığı kentin en büyük çikolata fabrikasına sahip oluş serüveni anlatılmaktadır. Eser akıcı bil ile kaleme alınmıştır. Eserde yer verilen görseller, kitabı daha da ilgi çekici hâle getirmektedir. İncelenen eser, Can Çocuk Yayınevi'nden çıkmış olup 2020 basım yılına ve 69. basım sayısına sahiptir. Kitap 205 sayfadan oluşmaktadır. Türkçe' ye Celâl Üster tarafından kazandırılmıştır.

2.3.6. Çetin Ceviz/ Meriç Renkver

Türü: Hikâye

Meriç RENKVER tarafından kaleme alınan Çetin Ceviz'de çocukların hayal dünyalarına hitap edebilecek, samimi bir üslûpla yazılan hikâyeler yer almaktadır. Hikâyelerde kimi zaman hayal dünyasında yer edinebilecek yaşantılardan bahsedilirken bazı hikâyelerde ise henüz çocukluklarını yaşayamadan büyümek zorunda kalmış çocukların hayatına yer verilmektedir. Kitabın başlangıç kısmında yer alan “Çocuğa...” ifadesi yazarın hedeflediği okur kitlesini ifade etmektedir. Kitapta yer alan samimi ve yalın anlatım, hedef kitleye uygun görünmektedir. Kitapta 12 hikâye yer almaktadır. İncelenen eser, 2018 yılında İstanbul'da basılan ilk baskıya aittir. Kitap abm çocuk & ilk gençlik yayınevinde basılmıştır. Eser 105 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.7. Çizgili Pijamalı Çocuk/ Johne Boyne

Türü: Roman

Eser İkinci Dünya Savaşı döneminde geçen birtakım olaylara yer vermektedir. Nazi kampları, savaşın bireyde ve toplumda yarattığı etkiler ve dostluk kitabın odak noktasıdır. Filmi de çekilen romanın ana karakterlerini Bruno ve Shmuel adını taşıyan iki arkadaş oluşturmaktadır. Dönemin iktidarlardan tarafından oluşturulmaya çalışılan sınıfsal ayrımlar, Nazi kamplarında esirlere yapılan işkenceler de yine kitapta bahsedilen konulardandır. İncelenen baskı, Tudem Yayıncılık tarafından basılmıştır. Eser, Mart 2018'de basılan 33. baskıya aittir. Eser 198 sayfadan oluşmaktadır. Tülin - Tayfun Törüner tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.8. Çocuk Kalbi/ Edmondo de Amicis

Türü: Günlük

E. de Amicis tarafından kaleme alınan Çocuk Kalbi'nde, ilkokulda okuyan Enrico adlı bir çocuğun okul ortamında ve yakın çevresinde yaşadığı olayları günlük şeklinde yazması anlatılmaktadır. Eserde millî değerler, vatan ve millet sevgisi gibi konular da yer almaktadır. 321 sayfadan oluşan kitap Meryem Mine Çilingiroğlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. Kitap Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan basılmıştır. İncelenen eser 2020'de basılan 16. baskıya aittir.

2.3.9. Dedemin Bakkalı/ Şermin Yaşar

Türü: Roman

Eserde küçük bir kız çocuğunun yaz tatilinde dedesinin bakkalında çırak olarak çalışması ve yakın çevresi ile olan iletişimi anlatılmaktadır. Nükteli anlatımı ve görselleri ile çocuk okura hitap etmektedir. 200 sayfadan oluşan eser, Taze Kitap Yayınevi'nden basılmıştır. İncelenen baskı, 2020 yılında basılan 18. baskıya aittir.

2.3.10. Harry Potter ve Felsefe Taşı/ J. K. Rowling

Türü: Roman

Eser, Harry Potter isimli bir çocuğun büyücülük okuluna davet edilmesinden itibaren yaşadığı maceraları konu edinmektedir. Harry Potter, 7 kitaptan oluşan bir seridir. Felsefe Taşı serinin ilk eseridir. Seri boyunca her bir kitapta büyücülük okulunda geçen bir eğitim yılı ve doğaüstü olaylar şeklinde seyreden farklı maceralar anlatılmaktadır. İşlenen konular göz önüne alındığında eserin ailenin ve arkadaşlığın önemi, sevginin her zorluğu yenmesi ve nefrete galip gelmesi gibi eğitsel iletiler de taşıyan bir eser olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Seri 8 bölüm hâlinde sinema filmine de dönüştürülmüştür.

Serinin ilk kitabı olan Harry Potter ve Felsefe Taşı 272 sayfadır, Ülkü Tamer tarafından Türkçeleştirilmiştir. İncelenen eser 2020 yılında basılan 74. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.11. Harry Potter ve Sırlar Odası

Türü: Roman

Serinin ikinci kitabı olan Harry Potter ve Sırlar Odası ise 314 sayfadır, Sevin Okyay tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır. Eserde büyücüler okulunda geçen ikinci eğitim yılı anlatılmaktadır. Eserde macera ve arkadaşlık duyguları baskındır. İncelenen kitap, 2020 yılında basılan 55. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.12. Harry Potter ve Azkaban Tutsağı

Türü: Roman

Serinin üçüncü kitabı ise Harry Potter ve Azkaban Tutsağı' dır. 395 sayfa olan eser, Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. Kitapta büyücülük okulu Hogwarts'ta yaşanan maceralar devam etmektedir. İncelenen eser, 2020 yılında basılan 54. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.13. Harry Potter ve Ateş Kadehi

Türü: Roman

Serinin dördüncü kitabıdır. 660 sayfa olan eser, Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. Kitapta yeni maceraların yanı sıra ergenlik ile birlikte yaşanmaya başlanan kişisel ve sosyal çatışmalar da yer almıştır. Ana karakter olan Harry Potter ergenlik ile birlikte kendisini daha çok sorgulamaya başlamış; içinde bulunduğu toplumu ve çevresindekileri daha eleştirel bir tavırla incelemiştir. Eserde arkadaşlık kuran bireylerin zaman zaman yaşayabileceği çatışmalar da yer bulmuştur. İncelenen eser, 2020'de basılan 48. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.14. Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı

Türü: Roman

Serinin beşinci kitabı olan eser 975 sayfadan oluşmaktadır. Eserde, zor durumda birlik olmak gibi erdemlere yer verilmiştir. Büyümeye devam eden çocuk karakterlerin sosyal uyum ve benliğini tanıma gibi durumları devam etmektedir. Kitap Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. İncelenen eser 2020 yılında basılan 35. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.15. Harry Potter ve Melez Prens

Türü: Roman

Serinin altıncı kitabı olan Melez Prens 594 sayfadır. Eser Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. Kitapta iyiler ve kötüler iki gruba ayrılmış, iki grup arasındaki savaş net olarak başlamıştır. İncelenen eser, 2020 yılında basılan 31. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.16. Harry Potter ve Ölüm Yadigârları

Türü: Roman

Serinin son kitabıdır, film hâline getirilirken iki bölümle çekilmiştir. 690 sayfa olan eser, Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu tarafından Türkçeleştirilmiştir. Seri boyunca devam eden bilinmezlikler ve düğümler Ölüm Yedigârları'nda çözüme ulaşmıştır. Eserde aile olmanın, zor durumda birlik olmanın önemi vurgulanmıştır. Yapılan savaş sonucunda iyilik ve iyiler kazanmıştır. İncelenen eser 2020'de basılan 25. baskıya aittir. Kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır.

2.3.17. İçimdeki Müzik/ Sharon M. Draper

Türü: Roman

İçimdeki Müzik, Draper tarafından kaleme alınmış, Genç Timaş Yayınevi'nden ilk baskısı 2016 yılında çıkmıştır. Bu araştırmada ise 2020 yılında çıkan 54. baskısı incelenmiştir. Eserde henüz on bir yaşında olan, *serebral parsi* (beyin felci) hastalığı ile mücadele eden Melody isimli bir kızın başarı öyküsü anlatılmaktadır. Eser, farkındalık oluşturmaya bakımından ve kullanılan dilin okur düzeyine uygun olmasından dolayı çocuk edebiyatı eserleri içerisinde yerini almıştır. 48 farklı ödülle taçlandırılan eser, “çok satanlar” listesinde yer almaktadır. Kitap 255 sayfadan oluşmaktadır. Zeynep Kürük tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.18. İyi Yürekli Dev Memo/ J. Donaldson ve A. Scheffler

Türü: Masal

Eserde Dev Memo'nun etrafındaki diğer canlılara yardım etmesi anlatılmaktadır. Memo fakir bir devdir, yeni kıyafetler almıştır. Ama sonrasında karşılaştığı zürafanın, keçinin, farenin, tilkinin ve köpeğin de o kıyafetlere farklı amaçlarla ihtiyacı vardır ve Memo sırayla hepsine yardım eder. Eser okul öncesi ve ilkökul çağına uygundur, renkli görsellerle desteklenmiştir. Türkiye İş Bankası Yayınevi'nden basılan kitap, 2020'de 11. baskısına ulaşmıştır, 31 sayfadır. Ali Berktaş tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.19. Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe/ Paola Peretti

Türü: Roman

Peretti'nin kendi hayatından yola çıkarak kaleme aldığı eser, empati duygusunun gelişmesi açısından çocuk okur kitlesine hitap etmektedir. Eserde Mafalda isimli küçük bir kız çocuğunun, *Stargardt* hastalığı ile olan mücadelesi ve bu süreçte yakın çevresi ile olan iletişimi

anlatılmaktadır. Mafalda'nın gözünden anlatılan olaylar, onun, hastalığına ve yakın çevresinin bu süreçte ona karşı sergilediği tavra yaklaşımını göstermektedir. İncelenen eser, Genç Timaş Yayınevi'nden 2020 yılı baskısı ile çıkarılmıştır. Kitabın iç kapağında, 10 yaş ve üzerine hitap edildiği belirtilmiştir. Eser 207 sayfadan oluşmaktadır. Esmâ Fethiye Güçlü tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.20. Kraliçeyi Kurtarmak/ Vladimir Tumanov

Türü: Roman

Kitapta yazarın hayatının verildiği kısımda eserin yazılma sebebi de açıklanmıştır. Açıklamaya göre, Tumanov'un oğlu matematiği sevmemektedir. Ancak fantastik kitaplara karşı ilgisi büyüktür. Yazar da oğluna matematiği sevdirmek için, matematik ile fantastik kurguyu bir araya getirdiği bu romanı kaleme almıştır. Eserde bir grup arkadaşın, karşılaştıkları bir kitaptaki matematik sorularını çözerek kitapta esir alınan prensesi kurtarma macerası anlatılmaktadır. İncelenen eser, Günışığı Kitaplığı Yayınevi'nde basılmıştır. Eserin 122. baskısı 2018'de basılmıştır. Kitap 176 sayfadan oluşmaktadır. Mine Kazmaoğlu tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

2.3.21. Kral Şakir 1- Tek Kişilik Orkestra! / Varol Yaşaroğlu

Türü: Çizgi Hikâye

Aynı adı taşıyan çizgi filminden yola çıkarak kaleme alınan eser, 2017 yılında Eksik Parça Çocuk Yayınları'ndan ilk baskısını yapmıştır. Eserde bir aslan ailesinin yaşadığı maceralar anlatılmaktadır. Kral Şakir araştırmanın yazıldığı tarih itibarıyla 9. kitabı da kaleme alınarak seri hâline gelmiştir. Serinin bütün kitapları aynı yayınevinden basılmıştır. Araştırma için okunan ilk 7 kitaptan birincisi 5, diğerleri ise 4 hikâyeden oluşmaktadır. Kral Şakir, Fil Necati, Remzi, Kadriye, Canan ve Peyami kitapların ana karakterleridir. Eser karikatürlerle desteklenmiştir. Kalın cilt baskı ile basılmıştır. Eser 204 sayfadan oluşmaktadır. Araştırma için incelenen eser 2020 yılında basılan 21. baskıya aittir.

2.3.22. Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor! / Varol Yaşaroğlu

Türü: Çizgi Hikâye

Serinin ikinci kitabıdır. Hikâyelerde Kral Şakir ve ailesinin maceraları devam etmektedir. Hikâyeler Uyuz Tanju, Mirket, Akbaba Cemşit gibi karakterlerle zenginleştirilerek verilmeye devam etmiştir. Araştırma için incelenen eser, 2019'da basılan 18. baskıya aittir. Eser 212 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.23. Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur! / Varol Yaşaroğlu

Türü: Çizgi Hikâye

Serinin 3. kitabıdır. Eserin ilk kısmında çizgi filmlerine ait renkli görsellere de yer verilmiştir. İncelenen kitap, Şubat 2020’de basılan 18. baskıya aittir. Eser 201 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.24. Kral Şakir 4- Hayat Kısa Filler Uçuyor! / Varol Yaşaroğlu

Türü: Çizgi Hikâye

Serinin 4. kitabıdır. İncelenen kitap 2019 yılında basılan 13. baskıya aittir. Eser 208 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.25. Kral Şakir 5- Dostum Bu Çok Havalı! / Varol Yaşaroğlu

Türü: Çizgi Hikâye

Serinin 5. kitabıdır. İncelenen kitap 2020 yılında basılan 12. baskıya aittir. Eser 208 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.26. Küçük Kara Balık/ Samed Behrengi

Türü: Masal

Eserde, yavru bir balığın yaşadığı küçük su birikintisinden ayrılarak denize ulaşma macerasını anlatan bir masala yer verilmiştir. Küçük balık yaşadığı çevrede sürekli aynı işlerle uğraşmaktan, sadece annesiyle gezinti yapmaktan sıkılmıştır ve yaşadığı derenin sonunu bulmak istemektedir. Annesinin ve çevresindeki diğer balıkların baskısına direnen Küçük Kara Balık, bütün karşı çıkmalar rağmen istediği yolculuğa çıkar ve çeşitli maceralar yaşar. İncelenen eser, Can Çocuk Yayınevi’nde 2020 yılında basılmıştır. 55. baskısı yapılan eserde bazı baskı problemleri gözlemlenmiştir. Kitapta yer alan görseller masalın bütünüyle ilişkili olmakla beraber, sayfada yer alan görsellerle sayfada anlatılanlar uyuşmamaktadır. Kitap 52 sayfadan oluşmaktadır. Türkçe’ye Haşim Hüsrevşahi tarafından çevrilmiştir. Eser, konusu ve dili itibarıyla 7 yaş ve üzerine hitap etmektedir.

2.3.27. Küçük Prens/ Antoine de Saint-Exupéry

Türü: Uzun Hikâye

Exupéry tarafından kaleme alınan Küçük Prens, artan popülerliği ile son yıllarda satın alma ve okunma oranları artmış bir eserdir. Cemal Süreya ve Tomris Uyar’ın çevirisiyle

edebiyatımıza kazandırılan eser, taşıdığı alt metinlerin de etkisiyle çocuk okurlar kadar yetişkin okurun da ilgisini çekmektedir. Can Çocuk Yayınevi'nde, Mart 2020 tarihinde 21. basımına kavuşan eser, bu çalışmada okunmuş, eserdeki iletişim öğeleri incelenmiştir. Kitabın renkli basımı ve yazarın kendi çizimleri ile tamamladığı eser, akıcı dili ve kurgusal anlatımıyla çocuk okur kitlesine hitap etmektedir. Eserde, Küçük Prens'in kendi gezegeninde yetiştirdiği gülünü tek başına bırakarak diğer gezegenlere yaptığı yolculuklar anlatılmaktadır. Küçük Prens, uğradığı her gezegende farklı düşünce yapısındaki canlılarla bir araya gelmekte, yeni yaşantılar kazanmaktadır. Eser 107 sayfadan oluşmaktadır. Türkçe'ye Cemal Süreya ve Tomris Uyar tarafından kazandırılmıştır.

2.3.28. Mutlu Su Aygırı/ R. Edwards ve C. Liddiment

Türü: Masal

Mutlu Suaygırı, okul öncesi ve ilkökul çağına hitap eden bir çocuk edebiyatı eseridir. Eserde kendisini beğenmeyen ve başka hayvanların yerine geçmek isteyen suaygırının hikâyesi anlatılmaktadır. Eser, içinde barındırdığı renkli görseller ve okumayı kolaylaştıran yazım şekliyle çocuk okura hitap etmektedir. 31 sayfadan oluşan kitap, Türkiye İş Bankası Yayınevi'nde basılmıştır. İncelenen eser, 2020'de basılan 22. baskıya aittir. Sahire Arslan tarafından Türkçeleştirilmiştir.

2.3.29. Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler

Türü: Hikâye

Eser 20 hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyelerde genellikle milliyetçilik duyguları hâkimdir. 2019'da 9. baskısına ulaşan eser Akçağ Yayınları tarafından satışa sunulmuştur. Eser 239 sayfadan oluşmaktadır.

2.3.30. Pál Sokağı Çocukları/ Ferenc Molnár

Türü: Roman

Eserde bir grup arkadaşın kurduğu dostluk, dayanışma ve bir arada yaşadığı maceralar anlatılmaktadır. Eser düzey bakımından ortaokul ve üzerine hitap etmektedir. Yapı Kredi Yayınları'ndan yayınlanan eser 2020 yılında 46. baskısına ulaşmıştır. Eser 244 sayfadır. Tarık Demirkan tarafından Türkçeleştirilmiştir.

Tablo 1*İncelenen kitaplara ait künye bilgileri*

Nu	Kitabın Adı	Yazarı	Türü	Sayfa	Yayınevi	Yılı	Baskı
1	Abartma Tozu	Şermin Yaşar	Roman	159	Taze Kitap	2020	9.
2	Akıllı Tilkinin Masalı	Debi Giori	Masal	26	Türkiye İş Bankası	2020	12.
3	Avucundaki Öpücük	Audrey Penn	Masal	26	Butik	2020	1.
4	Ben Bir Gürgen Dalıyım	Hasan Ali Toptaş	Uzun Öykü	111	Everest	2020	51.
5	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	Roman	205	Can Çocuk	2020	69.
6	Çetin Ceviz	Meriç Renkver	Hikâye	105	Abm çocuk & ilk gençlik	2018	1.
7	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	Roman	198	Tudem	2018	33.
8	Çocuk Kalbi	Edmondo de Amicis	Mektup	321	Türkiye İş Bankası	2020	16.
9	Dedemin Bakkalı	Şermin Yaşar	Roman	200	Taze Kitap	2020	18.
10	Harry Potter ve Felsefe Taşı	J. K. Rowling	Roman	272	Yapı Kredi	2020	74.
11	Harry Potter ve Sırlar Odası	J. K. Rowling	Roman	314	Yapı Kredi	2020	55.
12	Harry Potter ve Azkaban Tutsağı	J. K. Rowling	Roman	395	Yapı Kredi	2020	54.
13	Harry Potter ve Ateş Kadehi	J. K. Rowling	Roman	660	Yapı Kredi	2020	48.
14	Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı	J. K. Rowling	Roman	975	Yapı Kredi	2020	35.
15	Harry Potter ve Melez Prens	J. K. Rowling	Roman	594	Yapı Kredi	2020	31.
16	Harry Potter ve Ölüm Yadigarları	J. K. Rowling	Roman	690	Yapı Kredi	2020	25.
17	İçimdeki Müzik	Sharon M. Draper	Roman	255	Genç Timaş	2020	54.
18	İyi Yürekli Dev Memo	J. Donaldson-A. Scheffler	Masal	31	Türkiye İş Bankası	2020	11.
19	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	Paola Peretti	Roman	207	Genç Timaş	2020	18.
20	Kraliçeyi Kurtarmak	Vladimir Tumanov	Roman	176	Günüşiği Kitaplığı	2018	122.
21	Kral Şakir 1-Tek Kişilik Dev Orkestra!	Varol Yaşaroğlu	Çizgi Hikâye	204	Eksik Parça	2020	21.
22	Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor!	Varol Yaşaroğlu	Çizgi Hikâye	212	Eksik Parça	2019	18.
23	Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur!	Varol Yaşaroğlu	Çizgi Hikâye	201	Eksik Parça	2020	18.
24	Kral Şakir 4- Hayat Kısa Filler Uçuyor!	Varol Yaşaroğlu	Çizgi Hikâye	208	Eksik Parça	2019	13.
25	Kral Şakir 5- Dostum Bu Çok Havalı!	Varol Yaşaroğlu	Çizgi Hikâye	208	Eksik Parça	2020	12.
26	Küçük Kara Balık	Samed Behrengi	Masal	52	Can Çocuk	2020	55.

27	Küçük Prens	Antoine de Saint-Exupéry	Uzun Hikâye	107	Can Çocuk	2020	21.
28	Mutlu Suaygırı	R. Edwards- C. Liddiment	Masal	31	Türkiye İş Bankası	2020	22.
29	Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler	Ömer Seyfettin	Hikâye	239	Akçağ	2019	9.
30	Pál Sokağı Çocukları	Ferenc Molnár	Roman	244	Yapı Kredi	2020	46.

2.4. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde çocuk edebiyatı ve iletişim konusunda kaleme alınan alan yazın çalışmalarından bahsedilmiştir.

Başay ve Öğretir – Özçelik (2018), ““Kaşağı” Adlı Hikâyenin Aile İçi İletişim ve İletişim Çatışmaları Bakımından İncelenmesi” adlı makalelerinde 100 temel eserden biri olarak kabul edilen Kaşağı’da yer alan iletişim çatışmalarını tespit etmişlerdir. Graf Analizi ve Transaksiyonel Analiz yöntemleriyle tespit edilen bulgular doküman incelemesi ile incelenerek sıralanmıştır. Tespit edilen bulgular sonucunda eserde iletişim çatışmalarının sıkça yer bulduğu, bunun temel sebebinin eserdeki karakterlerin tutum ve ön yargıları sebebiyle iletilerini karşı tarafa eksik veya yanlış göndermeleri olabileceğini ifade etmişlerdir.

Kıran (2008), ‘Okulöncesi Dönemi Çocuklara Yönelik Hazırlanan Masal ve Öykü Kitaplarında Geçen İletişim Engelleri’ adlı yüksek lisans tez çalışmasında okulöncesi çağıdaki çocuklar için kaleme alınan kitapları inceleyerek kitaplarda yer alan iletişim engellerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Doküman incelemesi yöntemi ile betimsel analiz yapılarak 44 masal kitabı ve 56 öykü kitabı olmak üzere toplam 100 çocuk edebiyatı eseri üzerinde çalışılmıştır. İletişim engelleri beş başlık altında ifade edilmiş (emir vermek, alay etmek – küçümsemek, ad takmak, eleştirmek – suçlamak, tehdit etmek – gözdağı vermek); incelenen eserler bu başlıklara göre değerlendirilerek yazılmıştır. Tespit edilen bulgular sonucunda ailelere yönelik, eğitimcilere yönelik, çocuk kitabı yazarlarına yönelik ve araştırmacılara yönelik önerilerle sonuçlandırılmıştır.

Güneyli ve Konedralı (2008), ““İncircinin Dediği” Adlı Kıbrıs Türk Masalının Kişilerarası İletişim Çatışmaları Açısından Çözümlemesi” adlı makalelerinde içerik analizi ile adı geçen masalda yer alan kişilerarası iletişim çatışmalarını Graf Analizi ve Transaksiyonel Analiz yöntemlerine göre incelemişlerdir. Çalışma ile bahsedilen iletişim çatışmalarını tespit etmek ve Kıbrıs Türklerinin iletişim biçimi hakkında bilgi edinebilmek amaçlanmıştır.

Kaya ve Erdem tarafından kaleme alınan ‘Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 7. Sınıf Öğrencilerinin Empati Becerisinin Gelişimine Etkisi’ (2020) adlı çalışmada karma desen kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı eserlerinin 7. Sınıf öğrencilerinin empatik düzeylerine olan etkisini ölçmeyi hedefleyen çalışmanın nicel bölümünde deneysel desenden, sonrasında elde edilen bulgular hakkında görüş toplamak amacı ile öğrencilerle görüşme yönteminden faydalanmışlardır. Çalışma grubunu Van’da iki farklı okulda öğrenim görmekte olan toplam 60 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma sürecinde toplam 9 çocuk edebiyatı eserinden faydalanılmıştır. Çalışmanın sonucunda çocuk edebiyatı eserlerinin empati becerisinin gelişimi üzerinde etki sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Aykaç (2011), ‘Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatı Metinleriyle Kurgulanan Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Anlatma Becerilerine Etkisi’ adlı doktora tez çalışmasında karma desenden yararlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu deney grubunda 20, kontrol grubunda 24 öğrenci olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmuştur. Nicel veriler ‘Konuşma Becerisi Puanlama Anahtarı’ ve ‘Kompozisyon Değerlendirme Ölçeği’ ile toplanıp SPSS ile çözümlenirken nitel veriler görüşme yöntemiyle elde edilmiş ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda çocuk edebiyatı eserlerinden yola çıkarak kurgulanan drama etkinliklerinin öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini artırdığı görülmüştür.

Alan yazın çalışmaları incelendiğinde çocuk edebiyatı ve iletişim konusunda yazılan pek çok çalışmanın temelini çatışmalar oluşturmaktadır. Sever çatışmaların merak duygusunu uyandırması ve anlatımın canlı tutulması için önemli bir noktayı oluşturduğunu ifade etmiş; bu çatışmaların konuyu yapılandıran temel öğelerden olduğunu belirtmiştir (Sever, 2017). Kişi – kişi, kişi – toplum ve kişinin kendisi ile olan çatışmaları olarak sınıflandırılan bu çatışmalar çözümleri ile birlikte iletişimi de olumlu veya olumsuz yönde etkilediğinden, konu ile ilgili bazı çalışmalara da bu bölümde yer verilmiştir:

Aslan (2006), ‘Türk Çocuk Yazınında Çocuk – Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi’ adlı çalışmasında 8 yazarın çocuk – yetişkin çatışmasını konu olarak ele aldığı toplam 20 eseri incelemiştir. Araştırmacı çalışmanın temel amacını, eserlerde yer alan çocuk – yetişkin çatışmalarını ve çözüm yollarını sanatçı bakış açısıyla tespit etmek ve yer alan çatışmaların çocuğa göreliğini saptamak olarak ifade etmiştir. Çalışmanın sonucunda eserlerde yer bulan çatışmaların genellikle çocuğa göre olduğu ve çocuğa hitap ettiği tespit edilmiştir. Çocuk gerçekliğine uygun olarak kaleme alınan bu eserlerin yetişkinler tarafından da okunması gerektiği vurgulanarak çalışma sonlandırılmıştır.

Büyükşık tarafından kaleme alınan ‘Nur İ    ’n n  ocuk Kitaplarındaki Kişilerarası çatışmalar ve çatışma   zme Süreçleri’ (2019) adlı yüksek lisans tez çalışmasında sanatçının tüm kitapları üzerinde inceleme yapılmıştır. 57 eser üzerinde yapılan inceleme kişilerarası çatışmalar ve çatışma çözme süreçleriyle sınırlı tutulmuş; tespit edilen bulgular içerik   z mlemesi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak incelenen eserlerde büyük oranda (%80,6) kişilerarası çatışmaların yer aldığı tespit edilmiştir.  atışmaların temel nedeninin karşılanmayan psikolojik gereksinimler olduğu ifade edilmiştir.

Melanlıoğlu (2020), ‘ ocuk Edebiyatındaki Mülteci Kahramanların Yaşadıkları çatışmalar  zerine Bir İnceleme’ adlı makalesinde doküman inceleme yöntemiyle 2  ocuk edebiyatı eseri incelemiştir. Çalışmada ilk olarak bahsedilen eserlerin künye bilgilerine ve özetlerine yer verilmiştir. Eserlerin birinde 21, diğerinde 9 çatışma olmak üzere toplamda 30 çatışma tespit edilerek bulgular betimsel analizle ifade edilmiştir. Çalışmanın sonucunda çatışmaların yaşam gerçekliğine uygun olduğu ancak çatışmaların çözümünde genel anlamda çocuğa g relik ilkesine uyulmadığı tespit edilmiştir.

şener tarafından yüksek lisans tezi olarak kaleme alınan ‘ d ll   ocuk Kitaplarındaki Başkahramanların Yaşadıkları  atışmaları   zme Yöntemlerinin İncelenmesi’ (2018) adlı çalışmada 13 ödüllü  ocuk edebiyatı eseri incelenmiştir. Veriler betimsel çözümlleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgular kısmında her bir kitap hakkında bilgiler verilerek kitaplarda yer alan çatışmalar tespit edilip sıralanmıştır.

Karagöz (2014), ‘ ocuk Romanlarındaki Başkişilerin Yaşadıkları  atışmaları   zme Yöntemlerinin İncelenmesi’ adlı doktora tezi çalışmasında 2000 – 2010 yılları arasında ilk baskısı yapılan toplam 42 romanı incelemiştir. 9 – 12 yaş arasına hitap eden eserlerin incelendiği çalışmada başkişilerin yaşadıkları çatışmaları nasıl çözdüklerini tespit etmek araştırmanın temel amacını oluşturmuştur. Çalışmada betimsel çözümlleme yöntemi kullanılmış; bulgular kısmında her bir kitap hakkında genel bilgiler verilerek eserlerde yer alan çatışmalar tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda eserlerde daha çok kişi – kişi ve kişinin kendisi ile çatışmasının yer aldığı, kişinin toplum ile çatışmasına pek sık rastlanmadığı ifade edilmiştir. Çatışma   z m yönteminde daha çok akıl yürüterek ve iş birliği yaparak sonuca ulaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışmanın kaynak araçları, veri toplama süreci, veri analiz süreci ve araştırmacının rolü hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Çok okunan çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan etkili iletişim unsurlarının ve iletişim çatışmalarının incelendiği bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. “Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir” (Cansız Aktaş, 2019, s. 126).

3.2. Evren/Örneklem

Evreni çocuk edebiyatı eserlerinin oluşturduğu bu çalışmanın kaynak araçlarını 2019 yılında internet üzerinden en çok satın alınan ve en çok okunduğu varsayılan toplam 30 çocuk edebiyatı eseri oluşturmaktadır. İnceleme nesneleri kitaplar olduğu için araştırma boyunca ‘çalışma grubu’ ifadesi yerine ‘çalışmanın kaynak araçları’ ifadesinin kullanılması daha uygun görülmüştür. Araştırma iletişim olgusu hakkında yapılmıştır. İletişim bireyin doğumundan itibaren başlayıp hayatı boyunca geliştirip sürdürdüğü bir beceri olduğundan çalışmanın kaynak araçları belirlenirken yaş sınırlaması yapılmamış; grubun seçiminde eserlerin çok okunanlar listesinde yer alması tek kriter olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veri toplama sürecinde ilk olarak internet üzerinden kitap satışı yapan siteler araştırılmış; bu sitelerden Kitapyurdu, İdefix, D&R ve Kitapsan amaca hizmet eden sınıflandırmaya yer vermesi sebebiyle inceleme altına alınmıştır. Sayılan satış noktalarının çok satılan çocuk kitapları bölümü incelenmiş, ortak olarak satın alınan ilk 35 kitap sıralanmıştır. Sıralanan kitaplardan “Küçük Kar Tanesi”, “Küçük Meşe Palamudu”, “Küçük Ayı”, “Kral Şakir 6 – Dürümler Karışık!” ve “Kral Şakir 7 - Mor Bir Fil Gördüm Sanki!” istendik yönde bulgular sağlamadığı için çalışmanın kaynak araçlarına dahil edilmemiştir. Geriye kalan 30 çocuk kitabı ile çalışmanın kaynak araçları oluşturulmuştur. Ardından kitaplar edinilerek araştırmacı ve danışman tarafından okunmuştur. Okuma eylemi belirlenen temalara yönelik olacak şekilde araştırmacı ve danışman tarafından ikişer kez gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Creswell nitel verilerin analiz basamaklarını,

- Verilerin analiz için hazırlanması ve düzenlenmesi,
- Verilerin tamamının okunması veya incelenmesi,
- Verilerin kodlanmasına başlanması,
- Belirlenen tema ve kodlara ek olarak insan veya ortamın betimlenmesi için de kodlamalardan yararlanılması,
- Bulguların nasıl sunulacağının geliştirilmesi,
- Sonuç ve bulguların yorumlanması şeklinde sıralamaktadır (2017).

Bu araştırmada da verilen sıralama genel anlamda takip edilerek önce çalışmanın kaynak araçları oluşturulmuş, ardından belirlenen eserler okunarak kodlama işlemi tamamlanmış ve son olarak frekansları ile birlikte tespit edilen sonuç ve bulgular nitel araştırma mantığı çerçevesinde yorumlanmıştır. Araştırma için belirlenen temalar ve kodlar şöyledir:

Tablo 2

Araştırma için belirlenen temalar ve kodlar tablosu

Üst Tema	Alt Tema	Kod
Empati	Etkili İletişimde Empati	E1
Beden Dili	Etkili İletişimde Beden Dili	B1
	İletişim Engeli Olarak Beden Dili	B2
	Aktif Çatışma	K1
Kişilerarası İletişim Çatışmaları	Pasif Çatışma	K2
	Varoluş Çatışması	K3
	Ön Yargılı Çatışma	K4
	Yoğunluk Çatışması	K5
	Tümden Reddetme Çatışması	K6
	Karma Çatışmalar	K7
Diğer Bulgular		

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliliği nitel veri analizlerinde kullanılan ve kodlar arasındaki uyum oranına dayanan Miles – Huberman modeli kullanılarak ölçülmüştür. Bu modele göre araştırmacılar çalışma üzerinde farklı kodlar kullanarak inceleme yapmakta; sonuçta kodlamalar arasındaki uyum oranına bakılmaktadır. Bu uyuma oranı,

$$\text{Güvenirlik} = [\text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})] \times 100$$

formülü kullanılarak hesaplanmaktadır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 81).

Bu çalışma araştırmacı haricinde üç uzman tarafından incelenmiş; araştırmacıların kendi yaptıkları kodlamalara göre çalışma değerlendirilmiştir. Tespit edilen kodlar arası uyuma oranları sonucunda araştırmacı ile 1. uzman arasındaki uyuma oranı %91,7; 2. uzman ile %90,5; 3. uzman ile %92,3 olarak tespit edilmiştir. Miles – Huberman modeline göre iç tutarlılığın sağlanabilmesi için kodlar arası uyuma oranının en az %80 olması gerektiği kabul edilmektedir (aktaran Creswell, 2017).

3.6. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı önceden hazırlanan plan doğrultusunda süreç içerisinde edindiği bilgilerin katkısı ile bulguları tespit etmiş; söz konusu kitaplarda yer alan etkili iletişim unsurlarını ve iletişim çatışmalarını temalar ve kodlara ayırarak bulguları sıralayıp yorumlamıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde gruplandırılan tema ve kodlara göre tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. Her bir kodlamanın altında ilgili alıntılar hakkında yorum yapılmış, temaların sonuna eserlerde yer alan bulgu frekansını gösteren tablo eklenmiştir.

4.1. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında ‘Empati’ Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?

Araştırmada empati üst teması ‘Etkili İletişimde Empati’ alt teması oluşturularak incelenmiştir. Etkili İletişimde Empati ‘E1’ ile kodlanmıştır. Bu bağlamda incelendiğinde E1 koduna yönelik bulgular şu şekildedir:

4.1.1. ‘Etkili İletişimde Empati’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Empati etkili iletişim sürecinde yer alması istenen bir durumdur. Kişinin iletişim kurduğu bireyin duygu ve düşüncelerini kavramasını sağlayan, onu anladığını ve hislerini paylaştığını ifade eden diyaloglar yoluyla empati kurulmaktadır. Cüceloğlu empatiyi, “Bir olaya, kendini bu olayı yaşayanın yerine koyarak bakma ve onun düşünsel ve duygusal süreçleriyle özdeşleşme.” olarak tanımlamaktadır (Cüceloğlu, 2008, s. 327). Dökmen de çalışmasında (Dökmen, 2013) empati kurmanın, dünyaya iletişim kurduğumuz insanın bakış açısıyla bakabilmemiz için önem arz ettiğini belirtmektedir.

Empati kavramı, yaygın anlayışın aksine yalnızca bireyin kendisini iletişim kurduğu kişinin yerine koymasını değil, aynı zamanda kendini yerine koyduğu bireyin hislerini ve düşüncelerini anlayarak, karşısındaki kişinin düşünce dünyasına girmeyi başararak o kişiye kendi hisleri hakkında dönüt vermeyi de ifade etmektedir. Sempatiden farklı olarak, empati daha nesnel bir yaklaşım taşımaktadır.

Empati becerisi gelişen bireylerin kurdukları iletişim de daha sağlıklı ve etkili olmaktadır. Bu sebeple araştırmada incelenen eserlerde yer alan empatik yaklaşımların tespit edilmesi ve vurgulanması, bireyin iletişim eğitimine katkı sağlaması bakımından önem arz ettiği görülmüştür. Araştırmanın çalışmanın kaynak araçlarını oluşturan eserler incelendiğinde, kitaplarda empati kavramına 16 kez yer verildiği görülmüştür. Kitaplarda yer alan empatik yaklaşım taşıyan ifadeler şu şekildedir:

Okula gitmekten korkan Minik Rakun’a annesinin destek olmasını anlatan Avucundaki Öpücük masalında yer alan diyalogda anne rakun empati kurarak Minik Rakun’a destek olmuş; onun daha az korkmasını sağlamıştır:

“‘Kitaplarımı okumak istiyorum. Ve salıncağımda sallanmak istiyorum. Lütfen, seninle evde kalabilir miyim?’ Anne Rakun yavrusunun elini tuttu ve kulağına sokularak yumuşak bir sesle, ‘Bazen hepimiz istemediğimiz şeyleri yapmak zorunda kalırız,’ dedi. ‘Başta tuhaf ve ürkütücü gelebilirler. Ama bir kez başladıktan sonra, okulu seveceksin’” (Penn, 2020, s. 3).

Günlük biçiminde kaleme alınmış olan Çocuk Kalbi adlı eserde baş karakterin babasının oğluna yazdığı mektuplarda yer alan ifadelerde empati kavramına yer verilmiştir:

“Sizler kışı kutluyorsunuz... Ama ne giyeceği, ne ayakkabısı, ne de ısınacak ocağı olan çocuklar var. ... Ve orada çığ tehlikesiyle karşı karşıya olan barakalarının üzerine pervasızca yığılan, dur durak bilmeden yağan beyaz kar tanelerine dehşet içinde bakan, dumandan boğulan ya da soğuktan dişleri tıkırdayan çocuklar var. Siz kışı kutluyorsunuz, çocuklar. Kışın sefalet ve ölüm getirdiği binlerce canı düşünün” (De Amicis, 2020, s. 59).

Aynı kitapta bir başka mektupta, o gün kendilerine misafir olarak gelen baş karakterin arkadaşının kanepeye bulaştırdığı boyayı neden çocukların önünde temizlemediğini baba şu şekilde açıklamaktadır:

“Sevgili oğlum, kanepeyi silmeni neden istemedim, biliyor musun? Çünkü kanepeyi arkadaşının önünde silmek, kanepeyi kirlettiği için arkadaşını bir nevi azarlamak gibiydi. Ve bu uygun düşmezdi çünkü -her şeyden önce- arkadaşın bunu kasıtlı yapmamıştı, üstelik babasının çalışırken alçıya buladığı kıyafetlerini giymişti ve çalışma izi kir değildir” (De Amicis, 2020, s. 61).

İçimdeki Müzik adlı kitapta Melody adlı beyin felci geçirmiş bir kız çocuğunun başarı hikâyesi anlatılmaktadır. Melody çevresindeki yaşlılarından ve büyüklerinden anlayış beklemekte, kendisi de çevresinde olup biteni kavramaya çalışmaktadır. Verilen örnekler Melody’nin çevresindekilere olan empatik yaklaşımını göstermektedir:

“Babam benimle konuşurken bazen kendi kelimelerini kullansa da hiçbir zaman annemin yaptığı gibi bebek konuşması’nı kullanmazdı. Her zaman bir yetişkinle konuşuyormuş gibi gerçek kelimelerle sanki onu anlıyormuşum gibi konuşurdu. Haklıydı” (Mills Draper, 2020, s. 14).

“Onlarla oynayabilmemiz mümkün değil ama yine de biri ‘Merhaba,’ dese güzel olur. Sanırım dört kare oyuncularını görünmezmiş gibi davranılmasına aldırmayacak kadar geri zekâlı olduğumuzu düşünüyorlar” (Mills Draper, 2020, s. 29).

“Çok fazla para aldıklarını sanmıyorum çünkü hiçbiri asla uzun süre kalmıyor. Bana kalırsa en az bir milyon dolar almaları gerek. Yaptıkları iş gerçekten çok

zor ve birçok kişinin bunu anladığını sanmıyorum” (Mills Draper, 2020, s. 48).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı kitapta görmesini engelleyen Stargardt hastalığı ile mücadele eden Mafalda’nın yaşamından bir kesit anlatılmaktadır. Aşağıda verilen örnek Mafalda’nın empati kurarak babası ile kurduğu iletişimden bir örneği yansıtmaktadır:

“Babam bazen bana ‘Şunu gördün mü?’, ‘Şuraya bak!’ gibi şeyler söylediğinde çok üzülüyorum çünkü bana bir şeyleri göstermek onu çok mutlu ediyor. Hiçbir şey söylemediğimi görünce benden yapamadığım bir şeyi istediğinin farkına varıp üzülüyor. Özür dilemek istediğini hissediyorum” (Peretti, 2020, s. 163).

Verilen kesitin devamında Mafalda yeterince net görmemesine rağmen onu üzmemek için babasının gösterdiği kiraz ağacına ilgi göstermiştir. Yapılan empatik yaklaşım iletişimin etkili bir biçimde ilerlemesini sağlamıştır:

“...Bu yüzden ona ‘Biraz daha yaklaşalım,’ dedim ve ikimiz de mutlu olduk” (Peretti, 2020, s. 163).

Harry Potter ve Ateş Kadehi adlı romanda yer alan şu ifadelerde empatik yaklaşımlar yer almaktadır:

“Hermione ‘Çok duyarlı davranmıyorsun bence’ imasında bulunan bir ses tonuyla, ‘Ron,’ dedi, ‘Harry şu anda Quidditch oynamak istemiyor... Kaygılı, yorgun’” (Rowling, 2020d, s. 140).

“ ‘Geri dönmek zorunda olduğunu düşündü bu yüzden! ... Geri dönüyor, çünkü başımın belada olduğunu düşünüyor! Oysa benim hiçbir şeyim yok’” (Rowling, 2020d, s. 140).

Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı kitabında, başkarakter Harry’ye vaftiz babası tarafından yazılan mektupta yer alan ifade, Harry’nin iyi hissetmesine yardımcı, etrafında kendisini anlayan birilerinin olduğunu fark ederek öz güveninin artmasını sağlamıştır:

“Doğru, onun mektupları da dişe dokunur bir haber verme açısından Ron ve Hermione’ninkiler kadar fakirdi ama, hiç değilse eziyet edici imalar yerine ihtiyat ve teselli sözleri içeriyorlardı: Bunun senin için sinir bozucu olduğunu biliyorum... Burnunu olur olmaz şeylere sokmazsan her şey yolunda gider... Dikkatli ol, cüretkârlık etme” (Rowling, 2020e, s. 18).

Bir aslan ailesinin maceralarını anlatan Kral Şakir serisinin farklı kitaplarında empatiye yer verilmiştir. Kral Şakir’in dedesinin hislerini anlayarak ona yardım etmesi aralarındaki iletişimi daha etkili hâle getirmiş; aile bağlarını ve dayanışmayı güçlü bir şekilde vurgulamıştır:

“Anlamsız, aniden ortaya çıkıveren öfke nöbetlerini biz gençler iyi biliriz. Bir türlü geçmek bilmez, uzadıkça çevrendekiler için sıkıcı olmaya başlar; ilgi dağılır, senle uğraşmaktan vazgeçip bir seni kenarda bırakırlar. Somurtup beklersin de beklersin, kimse gelmez yardımına. Hiç sevmem bu durumu, bu yüzden dedemi anladım ve yadım etmeye karar verdim” (Yaşaroğlu, 2020a, s. 31).

Kral Şakir annesi ile babasının tartışmasına şahit olmuş; annesinin tartışmaları unutmayacağını bilerek empatik bir yaklaşımla bu durumu ifade etmiştir:

“Annem, kendisine zaman ayrılması konusunda çok hassastır. İşin kötü tarafı bazı insanlar böyle kafaya yazdıkları eksi puanları kolay kolay unutmuyor” (Yaşaroğlu, 2019b, s. 114).

Bir başka macerasında Kral Şakir korktuğu Çılgın Cüneyt’in aslında düşündüğü gibi biri olmadığını, dış görünüşleri ile insanları yargılamanın yanlış olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Korkunç deyip, görünce yolumuzu değiştirdiğimiz adam, yalnızlıktan bunalmış, bir dost sıcaklığını arayan, sevgiye aç kendi hâlinde biri aslında” (Yaşaroğlu, 2020c, s. 63).

Küçük Kara Balık’ta açık denizlere kavuşmak isteyen Küçük Kara Balık’a annesinin verdiği tavsiyede empatik bir yaklaşım kullanıldığı tespit edilmiştir:

“Sonunda karar verdim; kendim gidip derenin sonunu bulacağım. Başka yerlerde neler var bilmek istiyorum. Annesi gülmüş ve demiş ki: ‘Ben de senin yaşlarında bir çocukken böyle şeyler çok düşünürdüm. Ama canım yavrum, derenin başı sonu yok ki’” (Behrengi, 2020, s. 12).

Ancak annenin yaklaşımı Küçük Kara Balık’ı kararından vazgeçirmemiş, kurulan diyalog devamında çatışma ile devam etmiştir.

Küçük Prens adlı eserde yazarın Küçük Prens’in hislerini ve duygularını anlayarak ona uygun kullandığı şu ifade empatik yaklaşımı örneklemektedir:

“Ah, Küçük Prens’im! Senin o üzüntü dolu küçük hayatını yavaş yavaş anladım böylece. Uzun bir süre günbatımındaki tatlılık tek avuntun olmuştu” (Saint- Exupéry, 2020, s. 30).

Çok okunan kitaplarda yer alan ifadeler ‘Empati’ üst temasına göre incelenerek tespit edilen bulgular yukarıda sıralanmıştır. Sıralanan bulgular ‘Etkili İletişimde Empati (E1)’ kodu ile aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3*‘Empati’ üst temasına ait tespit edilen bulgular*

Kitap İsmi	İleti Kodu E1
Abartma Tozu	-
Akıllı Tilkinin Masalı	-
Avucundaki Öpücük	1
Ben Bir Gürge Dalıyım	-
Charlie’nin Çikolata Fabrikası	-
Çetin Ceviz	-
Çizgili Pijamalı Çocuk	-
Çocuk Kalbi	2
Dedemin Bakkalı	-
Harry Potter ve Felsefe Taşı	-
Harry Potter ve Sırlar Odası	-
Harry Potter ve Azkaban Tutsağı	-
Harry Potter ve Ateş Kadehi	2
Harry Potter ve Zümrüdüanka	1
Yoldaşlığı	-
Harry Potter ve Melez Prens	-
Harry Potter ve Ölüm Yadigarları	-
İçimdeki Müzik	3
İyi Yürekli Dev Memo	-
Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	2
Kraliçeyi Kurtarmak	-
Kral Şakir 1 - Tek Kişilik Dev	1
Orkestra!	-
Kral Şakir 2 - Macera Devam Ediyor!	-
Kral Şakir 3 - Anlatsam Film Olur!	-
Kral Şakir 4 - Hayat Kısa Filler	1
Uçuyor!	-
Kral Şakir 5 - Dostum Bu Çok Havalı!	1
Küçük Kara Balık	1
Küçük Prens	1
Mutlu Suaygırı	-
Ömer Seyfettin’den Seçme Hikâyeler	-
Pal Sokağı Çocukları	-

4.2. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında ‘Beden Dili’ Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?

Araştırma için incelenen eserlerde ‘Beden Dili’ üst teması, ‘Etkili İletişimde Beden Dili’ (B1) ve ‘İletişim Engeli Olarak Beden Dili’ (B2) alt tema ve kodlarına ayrılarak incelenmiştir. İncelemeye göre eserlerde yer alan beden dili kullanımları şu şekildedir:

4.2.1. ‘Etkili İletişimde Beden Dili’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Beden dili genel anlamda iletişim esnasında başvuru bedensel göstergeleri ifade etmektedir. Beden dili özellikle sözsüz iletişimde kendini daha fazla göstermektedir. ‘Jestler

ve mimikler, bedeninin duruşu – oturuş biçimi, kişisel alan, dokunma, gözler – bakış, giyiniş, ses tonu – vurgulama, bedeninin kokusu – cilt – saçlar – tırnaklar – makyaj, mimari tarz – mobilyalar – badana’ gibi başlıklar sözsüz iletişimin temel parçalarını ifade etmektedir (Voltan Acar, 2019). Birey iletişim kurarken yüz ve vücut hareketlerinden faydalanarak (mimikler ve jestler) ifade gücünü zenginleştirmekte; beden dili ile alınan tavır iletişimi olumlu veya olumsuz yönde ilerletmektedir. Beden dili bireyin kendisine olan öz güveni, sosyal alanda kendini ifade gücü gibi durumlarında etkili olmaktadır. “Bedeninin dilini anlamaya başlayan kişi, yaşam biçimiyle ilgili daha yerinde kararlar verebilecek duruma gelir” (Cüceloğlu, 2019b, s. 101).

Bu başlık altında da çok okunan kitaplarda yer alan ve iletişimi etkili hâle getiren beden dili kullanımlarına yer verilmiştir. Çalışmanın kaynak araçları incelendiğinde ilgili konuda 16 bulgu tespit edilmiştir. Tespit edilen bulgular şöyledir:

Gliori tarafından kaleme alınan Akıllı Tilkinin Masalı adlı kitapta Lokum annesi Kızıl Tilki tarafından ne kadar sevildiğini ve güvende olduğunu hissetmek istemiş ve aralarında bir diyalog geçmiştir. Kızıl Tilki’nin söylediği şu ifadede beden dili ile sevginin ifade edilebileceği vurgulanmıştır:

“Lokum, ‘Ne olursam olayım, beni sevecek misin?’ diyerek, gülümsedi. ‘Ya bir tilki olsaydım?’ Kızıl Tilki: ‘Sana sınıksız sarılır, her gece yatağına yatırır ve yorganını örterdim, dedi’” (Gliori, 2020, s. 15).

Avucundaki Öpücük’te yer alan şu ifadeler iletişimi daha etkili hâle getiren beden dili kullanımlarını örneklemektedir:

“Anne Rakun yavrusunun elini tuttu ve kulağına sokularak yumuşak bir sesle, ‘Bazen hepimiz istemediğimiz şeyleri yapmak zorunda kalırız,’ dedi” (Penn, 2020, s. 3).

“Anne Rakun yavrusunun sol elini tuttu, incecik parmaklarını bir yelpaze gibi açtı. Öne doğru eğilerek Minik Rakun’un avucunun tam ortasını öptü” (Penn, 2020, s. 9).

Aynı eserde okula gitmekten korkan Minik Rakun’un iyi hissetmesi için avucuna bir öpücük koyan Anne Rakun masalın sonunda aynı beden dili göstergesini evladından görmüş ve masalda mutlu hissettiği ifade edilmiştir:

“Anne Rakun yavrusunun ağaç dalları arasında sekerek okuluna gelişini izledi. Baykuşun ötüşü yeni okul yılının başladığını haber verirken sol elini yanağına bastırdı ve gülümsedi. Minik Rakun’un öpücüğünün sıcaklığı yüreğini çok özel sözcüklerle doldurmuştu” (Penn, 2020, s. 23).

Çetin Ceviz adlı hikâye kitabının ‘Ateş de Susar’ adlı hikâyesinde susayan bir insanın kullandığı ifade beden diliyle de isteklerin dile getirildiği hakkında bilgi vermektedir:

“Ağaçların henüz kesilmediği bir parkta yaz sıcağında dolaşırken bir bardak su içmenin keyfini gözlerimden anlaması zor olmadı” (Renkver, 2018, s. 25).

İki farklı hayat yaşayan çocuğun dostluk hikâyesini anlatan Çizgili Pijamalı Çocuk’ta çocukların birbirleri ile ilk temasının dostluklarının pekişmesi açısından önem arz ettiğini söylemek mümkündür:

“Sonra Shumel, daha önce hiç yapmadığı bir şey yaptı. Ona her yemek getirdiğinde Bruno’nun yaptığı gibi, tel örgünün altını kaldırdı; ama bu sefer elini uzatıp orada tuttu. Bruno aynısını yapana kadar bekledi. İki çocuk el sıkışıp gülümsedi. İlk kez birbirlerine dokunuyorlardı” (Boyne, 2018, s. 162).

“Aşağıya baktı ve pek onun tarzı olmayan bir şey yaptı, Shmuel’in küçük elini tutup sıkı. ‘Benim en iyi arkadaşım sensin, Shmuel,’ dedi. ‘Hayat boyu en iyi arkadaşım’” (Boyne, 2018, s. 196).

Çocuk Kalbi adlı eserde başkarakterin sınıf arkadaşlarını tanıtırken Garrone için kullandığı ifadelerde beden dili ile iletişimi görmem mümkündür:

“Zar zor sığıldığı sırada sırtını kamburlaştırarak, koca kafası omuzlarının arasında, öylece hareketsiz durur; ne zaman ona baksam, gözlerini kısarak, ‘Pekâlâ Enrico, arkadaşız değil mi?’ dercesine gülümserdi” (De Amicis, 2020, s. 26).

Aynı eserde bir kömürcü ile Bay Nobis arasında geçen iletişimde de beden dili ile iletişim dikkat çekmektedir. Bay Nobis’in oğlu kömürcünün oğlu ile sosyal statüsünden ötürü dalga geçmiş; buna şahit olan Bay Nobis oğluna kızarak kömürcüden ve oğlundan özür diletmiştir. Kendisi de özür dileyen Bay Nobis kömürcü ile tokalaşarak iletişimi olumlu ve etkili bir şekilde sonlandırmıştır:

“Bunun üzerine Bay Nobis kömürcüye elini uzattı, o da kendisine uzanan eli kuvvetlice sıkı, sonra da oğlunu Carlo Nobis’in kollarına doğru iteledi” (De Amicis, 2020, s. 29).

Harry Potter ve Ateş Kadehi’nde yer alan etkili iletişimde beden dili kullanımları şöyledir:

“Moody’nin sihirli gözü dönüp Ron’a dikildi; Ron hayli endişeli görünüyordu, ama az sonra Moody gülümsedi – Harry onun güldüğünü ilk kez görüyordu. Zaten ciddi şekilde yaralı olan yüzü, gülünce daha da çarpılıp kasıldı, ama yine de gülümsemek gibi sıcak bir şey yapabildiğini görmek güzeldi. Ron da rahatlamış gibiydi” (Rowling, 2020d, s. 194).

Kitapta şefkatli tavırlarıyla Harry'ye annesi gibi yaklaşan Mrs Weasley'nin, Harry kötü hissettiğinde ona sarılarak destek olması Harry'nin bakış açısıyla ele alınmış; hissettiği şefkat şu şekilde ifade edilmiştir:

“Mrs Weasley iksiri komodinin üstüne koydu, eğildi ve kollarını Harry'ye doladı. Harry daha önce hiç böyle, bir anne tarafından kucaklanır gibi kucaklandığını hatırlamıyordu” (Rowling, 2020d, s. 643).

Harry Potter ve Ölüm Yadigârları'nda, arkadaş grubu maceradan maceraya koşarken Harry zor bir anında Ron ve Hermione ile sözsüz iletişim kurmaya çalışmış, söylemek istediklerini beden dili ile ifade etmiştir. Bu çabasının sonucunda başarılı olmuştur:

“Ron ile Hermione'ye bakarak, Voldemort'un öbür Hortkuluklar'dan birinin kayb olduğunu öğrendiğini hiç konuşmadan anlatmaya çalıştı. Vakit hızla azalıyordu: Voldemort şimdi Hogwarts'a gelmek istese, şanslarını kaybederlerdi. ‘Gitmemiz lazım,’ dedi. Diğer ikisinin yüzlerindeki ifade, anladıklarını gösteriyordu” (Rowling, 2020g, s. 529).

Kral Şakir adlı çocuk kitabında geçen bir ifade bazen sözsüz iletişimin sözlü iletişimden daha etkili olabileceğini göstermektedir:

“Bizim uzaylı aktör kendi dilinde acı dolu bir şeyler söylüyordu – acı çekenlerin yüzündeki ifade, olan biten her şeyi dilden daha iyi anlatıyor” (Yaşaroğlu, 2020a, s. 76).

Bir başka sözsüz iletişim örneğini ise Küçük Prens'te görmek mümkündür. Yüz ifadeleri ile iletişimi örneklendiren alıntı şu şekildedir:

“Küçük Prens yine kızardı. Kendisine sorulanlara hiç karşılık vermezdi. Ama insanın yüzünün kızarması ‘evet’ anlamına gelir, değil mi?” (Saint- Exupéry, 2020, s. 94).

Kendisi olmaktan mutlu olmayan küçük suaygırının hikâyesinin anlatıldığı Mutlu Suaygırı masalı, suaygırının benliğini kabul etmesi ve mutlu olması ile sonlanmaktadır. Kendisini olduğu gibi kabul eden suaygırının masalın sonundaki mutluluğu şu şekilde ifade edilmektedir:

“Kafasını batırdığı sudan çıkartıp sırtarak yüzerken, arkadaşları, ‘Suaygırı!’ diye seslenmiş. Küçük suaygırı da onlara gülümsemiş. Hep birlikte mutluluktan kahkahalar atmışlar! Çünkü onlar mutlu suaygırlarıymış!” (Edwards ve Liddiment, 2020, s. 31).

Ömer Seyfettin'in ‘Kaç Yerinden?’ adlı hikâyesinde geçen şu ifade beden dili ile iletişimi örnekler niteliktedir:

“Susuyor, defterimle oynayarak ve gülümseyerek dinliyordum” (Seyfettin, 2019, s. 220).

4.2.2. ‘İletişim Engeli Olarak Beden Dili’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

İletişim esnasında kullanılan beden dili kimi zaman iletişime ket vurabilmekte, iletişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu tür kullanımlar genellikle var olan iletişimi bitirmekte veya iletişimi çatışmaya doğru sürüklemektedir. Araştırma için incelenen eserlerde ilgili konuda 10 bulgu elde edilmiştir. Tespit edilen bulgular şu şekilde sıralanmaktadır:

“Olay büyümesin diye noktayı koydum aslında. Dedem aşırı sert bakışlarından birini attı. Bu bakış ‘Neden böyle beyinsizce işler yapıyorsun sen evladım, kime çektin?’ bakışıydı” (Yaşar, 2020b, s. 43).

“ ‘Bir köpek alalım, besleyelim,’ desem kesin o sert bakışlarından birini atardı” (Yaşar, 2020b, s. 74).

Çocuk Kalbi adlı eserde sınıf ortamında geçen bir olayda beden dilinin olumsuz kullanımına örnek bulunmaktadır. Kamburu olan Nelli ile dalga geçen sınıftakileri tehdit eden Garrone sonuçta bir öğrenciye şiddet uygulama noktasına gelmiştir:

“Herkes onunla alay ediyordu, buna karşılık o susuyor, alnını sıraya dayayıp ağlıyordu. Ama bir sabah Garrone yerinden fırladı ve ‘Nelli’ye dokunan olursa ona öyle bir şamar atarım ki olduğu yerde üç takla atar!’ dedi. Franti ona aldırış etmedi, şamarı yedi ve olduğu yerde üç tur attı, bu olaydan sonra Nelli’ye dokunan olmadı” (De Amicis, 2020, s. 43).

“Rodney tekrar gülmeye başlamıştı ki Miss Gordon bakışıyla onu susturdu” (Mills Draper, 2020, s. 111).

“Köknar bu düşüncemi büyük bir coşkuyla karşılayacağı yerde, yüzünü birdenbire öteki yana dönmüş, kapkara susuyordu” (Toptaş, 2020, s. 24).

Harry Potter serisinde iyilik ve kötülüğün sürekli bir kavga içerisinde olmasından dolayı çatışmalar ve iletişim engellerinin çokluğundan söz edilebilmektedir. Farklı kitaplarında beden iletişim engeli olarak beden dili kullanımına da yer verilmiştir:

“‘Ama sen mutlaka bunu biliyordun, değil mi, Sybill?’ dedi Profesör McGonagall, kaşları havada. Profesör Trelawney, Profesör McGonagall’a çok soğuk bir bakış attı. ‘Elbette biliyordum, Minerva,’ dedi yavaşça” (Rowling, 2020c, s. 212).

“Harry ve Ron dönüp Hermione’ye baktılar. Ters tuttuğu kitabın arkasında alnının kızardığını görebiliyorlardı” (Rowling, 2020c, s. 214).

“Ron, ‘Peki hiç haber aldın mı-?’ diye lafa başladı, ama Hermione ona bir bakış atınca sustu” (Rowling, 2020d, s. 58).

“Dumbledore devam etti: ‘Binaların Quidditch takımları için seçmelere gelince-’ Sözü yarıda keserek, bir şeyler sorarcasına Profesör Umbridge’e baktı. Umbridge ayakta dururken de otururkenki halinden uzun olmadığı için, bir an kimse Dumbledore’un neden konuşmasını kestiğini anlamadı, ama sonra Profesör Umbridge ‘Ehem, ehem’ diye boğazını temizledi. Böylece, ayağa kalktığı ve bir konuşma yapmaya hazırlandığı anlaşıldı” (Rowling, 2020e, s. 243).

“Gereb sözlerine devam edemedi. Feri Ats gözlerini dikmiş, ürkütücü bir ifadeyle Gereb’e bakıyordu” (Molnár, 2020, s. 107).

Çok okunan çocuk kitaplarında yer alan ifadeler ‘Beden Dili’ üst teması çerçevesinde incelenmiştir. ‘Etkili İletişimde Beden Dili (B1) ve ‘İletişim Engeli Olarak Beden Dili (B2)’ alt tema ve kodlarına göre incelenen bulguların frekansları aşağıda verilen tabloda sıralanmıştır.

Tablo 4

‘Beden Dili’ üst temasına ait tespit edilen bulgular

Kitap İsmi	İleti Kodu	
	B1	B2
Abartma Tozu	-	-
Akıllı Tilkinin Masalı	1	-
Avucundaki Öpücük	3	-
Ben Bir Gürgen Dalıyım	-	1
Charlie’nin Çikolata Fabrikası	-	-
Çetin Ceviz	1	-
Çizgili Pijamalı Çocuk	2	-
Çocuk Kalbi	2	1
Dedemin Bakkalı	-	2
Harry Potter ve Felsefe Taşı	-	-
Harry Potter ve Sırlar Odası	-	-
Harry Potter ve Azkaban	-	2
Tutsağı	-	-
Harry Potter ve Ateş Kadehi	2	1
Harry Potter ve Zümrüdüanka	-	1
Yoldaşlığı	-	-
Harry Potter ve Melez Prens	-	-
Harry Potter ve Ölüm	1	-
Yadigârları	-	-
İçimdeki Müzik	-	1
İyi Yürekli Dev Memo	-	-
Kiraz Ağacı ile Aramızdaki	-	-
Mesafe	-	-
Kraliçeyi Kurtarmak	-	-
Kral Şakir 1-Tek Kişilik Dev	1	-
Orkestra!	-	-

Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor!	-	-
Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur!	-	-
Kral Şakir 4- Hayat Kısa Filler Uçuyor!	-	-
Kral Şakir 5- Dostum Bu Çok Havalı!	-	-
Küçük Kara Balık	-	-
Küçük Prens	1	-
Mutlu Suaygırı	1	-
Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler	1	-
Pal Sokağı Çocukları	-	1

4.3. Çok Okunan Çocuk Kitaplarında ‘Kişilerarası İletişim Çatışmaları’ Üst Temasına Yönelik İçerikler Nelerdir?

Araştırma için incelenen eserlerde kişilerarası iletişim çatışmaları üst teması ‘Aktif Çatışma (K1)’, ‘Pasif Çatışma (K2)’, ‘Varoluş Çatışması (K3)’, ‘Ön Yargılı Çatışma (K4)’, ‘Yoğunluk Çatışması (K5)’, ‘Tümünden Reddetme Çatışması (K6)’ ve ‘Karma Çatışmalar (K7)’ alt temaları ve kodlarına göre incelenmiştir. Alt temalar Harary ve Batell’in iletişim çatışmaları konusunda kaleme aldıkları çalışmadan (1981) yola çıkılarak oluşturulmuştur. Araştırma için incelenen eserlerde kişilerarası iletişim çatışma türlerinden olan ‘Kısmî Algılama Çatışması’na ve ‘Alıkoyma Çatışması’na ait bulgulara rastlanmadığı için alt tema olarak da ele alınmamıştır. İnceleme doğrultusunda tespit edilen bulgular şu şekildedir:

4.3.1. ‘Aktif Çatışma’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Aktif çatışma, bireylerin iletişim hâlindeyken diyaloglarını tartışma veya kavgaya yöneltmeleri ile çatışmalarını ifade etmektedir. Aktif çatışma iletişimde istenmeyen bir durumdur ve bireyler arasındaki ilişkiyi zedelemektedir. Araştırma için incelenen çocuk edebiyatı eserlerinde aktif çatışmaya sıkça yer verildiği görülmektedir. Bahsedilen çatışma eserlerde daha çok yetişkinler ile çocuk bireyler arasında yaşanmaktadır. Bu durumun oluşmasında özellikle büyüme çağındaki çocukların kendini ve çevresini sorgulamasının, yetişkinler ile hayata bakış açılarının farklı olmasının etkisi olduğu söylenebilmektedir.

Araştırma için incelenen eserlerde iletişim esnasında yer bulan aktif çatışmaya 12 kez yer verilmiştir. Tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Charlie’nin Çikolata Fabrikası kitabında çikolata fabrikasının sahibi Bay Wonka ile fabrikaya misafir olarak giden Mike Teavee arasında kitap boyunca devam eden diyaloglarda

aktif çatışmaya yer bulmuştur. Mike Teavee hareketli bir çocuktur ve bazen de bu hareketlilik Bay Wonka'yı kızdıracak yaramazlıklara kadar gitmektedir. Bu durum ikilinin kurduğu diyalogu tartışmaya sürüklemiş; aralarında aktif çatışmanın oluşmasına sebep olmuştur:

“‘Tam olarak öyle değil,’ dedi Mike Teavee. Bay Wonka, ‘Kulaklarım biraz ağır işitir de’ dedi. ‘Söylediğin her şeyi duyamayabilirim, kusura bakma.’ ‘Tam olarak öyle değil dedim!’ diye bağırdı Mike Teavee. Bay Wonka, ‘Bak, sen akıllı bir çocuksun ama çok konuşuyorsun,’ dedi” (Dahl, 2020, s. 171).

Kimi zaman da Mike Teavee Bay Wonka'nın konuşması anında sözünü keserek iletişimin kopmasına sebep olmuş; karşılığında Bay Wonka da kızgınlıkla karşılık vererek aralarında aktif çatışma oluşmasına zemin hazırlamıştır:

“‘Züğürtlen de neymiş,’ diye sordu Mike Teavee. Bay Wonka, ‘Sözümü kesme!’ diye karşılık verdi” (Dahl, 2020, s. 142).

“‘Mike Teavee hemen atıldı, ‘Nedir bu Tele- Çikolata?’ ‘Evladım, iki dakika sık dişini, pat diye sözümü kesme!’” (Dahl, 2020, s. 170).

Çetin Ceviz adlı hikâye kitabında yer alan ‘Hayal Etme Oyunu’ adlı hikâyenin sonunda iki arkadaş olan Osman ve Recep arasında geçen diyalogda aktif çatışma yer almıştır. Hikâye Osman'ın tartışmayı bir hayal üzerine yaptıklarını belirtmesiyle sona ermiştir:

“‘Ee, kim kazandı şimdi?’ ‘Ben tabii, en son ben söyledim, ben kazandım.’ ‘Zeytinyağı gibi üste çıkmasana!’ ‘Ne zeytinyağı gibi üste çıkması!’ ‘En son sen söyledin ama benim söylediklerim daha iyiydi.’ ‘Saçmalayıp durdun sen...’ ‘Asıl sen saçmaladın’” (Renkver, 2018, s. 38).

Çizgili Pijamalı Çocuk adlı eserde başkarakter Bruno ile annesinin arasında geçen konuşmada aktif çatışma yer almıştır. Taşınacaklarını öğrenen Bruno'nun annesi ile girdiği çatışma Bruno'nun durumu kabullenmek zorunda kalması ile sona ermiştir:

“‘Şimdilik arkadaşlarına veda etmen gerekecek. Ama eminim, zamanı gelince onları tekrar göreceksin. Ve anne konuşurken bir daha sözünü kesme lütfen!’ Garip ve tatsız durumlar olsa da Bruno'nun, öğretilen nezaket kurallarını çiğnemesi için bir neden yoktu. ‘Onlara veda mı edeyim?’ diye sordu anneye şaşkınlıkla bakarak. ‘Onlara veda mı edeyim?’ Sanki ağzı, çiğnediği bisküvi kırıntılarıyla doluymuş da daha yutmamış gibi püskürerek söyledi sözcükleri. ‘Karl, Daniel ve Martin’e veda mı edeyim?’ diye tekrar etti. Sesi tehlikeli şekilde bağırıyordu ve evin içinde bunu yapma izni yoktu. ‘Ama onlar hayatımdaki en iyi üç arkadaşım!’ ‘Ah, yeni arkadaşlar edinirsin,’ dedi anne, gitmesi için elini sallayarak, sanki bir çocuğun en iyi üç arkadaşını bulması kolay bir şeymiş gibi” (Boyne, 2018, s. 11).

Bruno'nun bir başka bölümde ablası ile olan iletişimi de aktif çatışma barındırmaktadır. Ablası Gratel ergenlik çağında bir çocuktur ve Bruno ile geçinememektedir.

“‘Neler oluyor,’ diye sordu Gretel. ‘Hiçbir şey,’ dedi Bruno, savunmaya geçerek. ‘Ne istiyorsun? Çık dışarı.’ ‘Sen çık, diye cevap verdi kız, onun odası olduğu halde’ (Boyne, 2018, s. 60).

Gratel’in evin hizmetçisine olan tavrı Bruno’yu sinirlendirmiştir:

“‘Banyoyu hazırlar mısın Maria?’ diye sordu. ‘Neden kendin hazırlanıyorsun,’ diye terslendi Bruno. ‘Çünkü hizmetçi o,’ dedi Gretel, gözlerini kardeşine dikerek. ‘O yüzden burada!’ ‘O yüzden burada değil!’” (Boyne, 2018, s. 60).

Dedemin Bakkalı adlı kitapta başkarakterin dedesi ile arasında geçen diyalogda aktif çatışmaya yer verilmiştir:

“‘Bu iyi bir şey. İyilik yaptım iyilik! Afiyet olsun yazdım. Küfür mü yazmışım?’ ‘Yok bir de küfür yazsaydın!’ dedi. Çok uzatmadı. Kendi kendine söylendi. ‘Yapma bir da böyle şeyler’ dedi. ‘İyi,’ dedim. ‘Yapmayız’” (Yaşar, 2020b, s. 44).

Harry Potter ve Ateş Kadehi’nde Ron’un annesi ile eski bir cüppe hakkına girdiği tartışmada aktif çatışmaya yer verilmiştir. Çatışma, Ron’un durumu kabullenmesi ve annesinin ayarladığı eski cübbeyi giymek zorunda kalmasıyla sonlanmıştır:

“Ron, ‘Anne, bana Ginny’nin yeni elbisesini vermişsin,’ dedi giysiyi ona uzatarak. ‘Yok canım,’ dedi Mrs Weasley. ‘O senin. Resmi cüppe.’ ‘Ne?’ dedi Ron, dehşete düşmüş bir bakışla. ... Ron inanmazlık içinde, ‘Şaka ediyor olmalısın,’ dedi. ‘Hayatta giymem bunu ben.’ Mrs Weasley kızgın kızgın, ‘Herkes giyiyor ama, Ron!’ dedi. ‘Hepsi böyle! Babanın da şık partiler için böyle bir giysisi var!’ Ron inatla, ‘Bunu giyeceğime çıplak giderim daha iyi,’ dedi” (Rowling, 2020c, s. 145).

İçimdeki Müzik adlı eserde Melody’nin annesi ile öğretmeni arasında geçen diyalogda aktif çatışma oluşmuştur. Bu diyalog sonrasında öğretmen Bayan Billups öğrencileri yeterince tanımadığını fark etmiş ve işi bırakmıştır:

“Öğretmen hiddetle, ‘Siz kim oluyorsunuz da bana sınıfta ne yapacağımı söylüyorsunuz?’ diye çıkıştı. Annem de, ‘Peki, siz kim oluyorsunuz da bu aptalca aktivitelerle çocukların canını sıkıyorsunuz?’ diyerek karşılık verdi. Öğretmen yutkunarak, ‘Bu ne cüret!’ diye bağırdı. Annem, ‘Kızım için her şeye cüret ederim,’ diye cevapladı. Sesi tehlikeliydi, ‘Ve diğer çocuklar için!’” (Mills Draper, 2020, s. 53).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı eserde Mafalda ile sınıf arkadaşları arasında geçen diyalogda aktif çatışmaya yer verilmiştir. Çatışma sonucunda sözlü tartışma fiziksel kavga dönüşmüştür:

“Biri öğretmenin arkasından bağırdı. ‘Onlar benim eşyalarım. Onları alıyorlar.’ Kevin beni kenara iterek sırasına koştu ve Filippo’nun elindeki

kalemi ve büyütecini almak için onu çekiştirmeye başladı. Filippo ise hiç kıpırdamıyordu. ‘Onlar senin değil. Onları Mafalda’dan aldın!’ ‘Bana hediye etti! Onlar artık benim!’ ‘Onu kandırdın!’” (Peretti, 2020, s.150).

Küçük Kara Balık’ta, Küçük Kara Balık yaşadığı dereden uzaklaşarak diğer yerleri görmek istediğinde komşu balıklar tepki göstermiş; Kara Balık’ın annesi ile komşuları arasında geçen diyalogda aktif çatışma yer almıştır. Çatışma Kara Balık’ın annesinin komşuları ortamdan kovması ile sonuçlanmıştır.

“Yaşlı balıklardan biri, ‘Sana acıyacağımızı mı düşünüyorsun?’ demiş. Diğeri, ‘Kulağınızı çekmeliyiz!’ deyince annesi bağırarak: ‘Çekilin hepiniz! Dokunmayın yavruma!’ Bir başka balık, ‘Hanım,’ demiş, çocuğunu gerektiği gibi yetiştirmezsen sonucuna da katlanmalısın!” (Behrengi, 2020, s. 16).

4.3.2. ‘Pasif Çatışma’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Pasif çatışma (küsler diyalogu) iletişim esnasında bir tarafın ya da her iki tarafın birden iletişimi sonlandırarak susmasını ifade etmektedir. Pasif çatışmada bilinçli bir şekilde iletişimi reddetmenin olduğundan bahsetmek mümkündür. İletişim sekteye uğradığından pasif çatışma iletişim engelleri arasında görülmektedir. Araştırma için incelenen çocuk edebiyatı eserlerinde toplam 6 kez pasif çatışmaya yer verildiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bulgular şöyledir:

Ben Bir Gürge Dalıyım adlı eserde başkarakter gürge ile köknarın, ormandaki ağaçların kesilişi üzerine konuşurken hüzünlenmeleri ve bilinçli bir şekilde susmayı tercih etmeler pasif çatışmayı oluşturmuştur:

“‘Biliyor musun,’ dedim ardından da, ‘bana kalırsa, ne yaparsak yapalım, biz bu insanlardan asla kurtulamayacağız.’ ‘Biliyorum’, dedi acıyla. Sonra, üst üste kafasını salladı. İkimiz de susmuştuk” (Toptaş, 2020, s. 22).

Aynı eserde, ölen marangozun karısının mahallenin bakkalı ile konuşması sırasında bakkalın susmayı tercih etmesi de pasif çatışmayı örneklemektedir:

“‘Öderiz,’ diyordu kadın. ‘Şimdiye dek bizde kaç kuruşunuz kaldı?’ Bakkal yutkunuyordu bu sözleri duyunca. Başka bir deyişle, söyleyeceği şeyleri bir süre için erteliyordu” (Toptaş, 2020, s. 90).

Harry Potter ve Azkaban Tutsağı adlı eserde Hermione’nin Harry ve Ron ile konuşmaktan kaçınması pasif çatışmayı örneklemektedir:

“Ron da Hermione’ye fena hâlde kızmıştı. Onun gözünde yepyeni bir Ateşoku’nun sökülmesi cinayetten başka bir şey değildi. Doğru şeyi yaptığını düşünen Hermione ise ortak salondan kaçmaya başlamıştı. Harry ve Ron onun kütüphaneye sığındığını varsayıyorlardı, geri gelsin diye ikna etmeye çalışmadılar” (Rowling, 2020c, s. 216).

Harry Potter ve Ateş Kadehi adlı eserde Harry ile Vernon Enişte arasındaki suskunlukta pasif çatışmaya verildiği söylenebilmektedir. Çatışma Harry'nin iletişim kurma hamlesi ile sona ermektedir:

“Vernon Enişte, yüzündeki tarafsız ifadeyi korumaya çalışan Harry'ye hâlâ yiyecekmiş gibi bakıyordu. Harry eğer aptalca bir şey yapmaz ya da söylemezse, hayatının en büyük armağanına kavuşabilirdi. Vernon Enişte'nin bir şey söylemesini bekledi, ama o sadece dik dik bakmaya devam etti. Harry sessizliği bozmaya karar verdi” (Rowling, 2020d, s. 35).

Kraliçeyi Kurtarmak adlı eserde iki arkadaşın iletişim esnasında suskunluğu seçmesi pasif çatışmaya işaret etmektedir. Çatışma Aleks'in fikir sunması ile sona ermektedir:

“Aleks matematik sınavı öyküsünü anlatırken, Sam ne tür bir şaka yaptığını anlamaya çalışır gibi arkadaşına bakıp duruyordu. Sonra da yapmacık yapmacık sırttı. ‘Kalemin testi senin için çözdü, öyle mi...?’ Aleks'in tek bir lafına bile inanmadığı besbelliydi. Aleks, çaresizlik içinde Sam'i ikna edecek bir yol ararken, kısa süren gergin bir sessizlik oldu. Derken, birdenbire aklına bir şey geldi” (Tumanov, 2018, s. 17).

Küçük Prens adlı eserde, anlatıcı ile Küçük Prens'in diyalog kurarken birden sessizliğin oluşması pasif çatışma olarak görülebilmektedir. Pasif çatışmanın oluşmasında anlatıcının farklı şeyler düşünmesi ve Küçük Prens'e yeteri kadar odaklanmaması etkili olmuştur:

“‘Dikenler neye yarar?’ Küçük Prens bir soru sorsun, karşılığını alıncaya kadar susmuyordu, benimse vidaya takılmıştı aklım. Gelişigüzel konuştum: ‘Dikenler hiçbir işe yaramaz. Çiçeklerdeki kötülüğün belirtisidirler.’ ‘Ne?’ Kısa bir sessizlik oldu. ... Karşılık vermedim. O sırada başka bir hava alıyordum” (Saint-Exupéry, 2020, s. 32).

4.3.3. ‘Varoluş Çatışması’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Varoluş çatışması, iletişim esnasında bireylerin karşı tarafın söylediklerinden ziyade kendi varoluşuna, kendi isteklerine yönelerek konuşmayı sürdürmek istediklerinde ortaya çıkan bir çatışma türüdür. Bu çatışma türünde bireyler iletilerini tam ve doğru bir şekilde karşı tarafa ulaştıramayacağından ortamda etkili iletişimden söz etmek de mümkün olmamaktadır.

Araştırma için incelenen eserlerde varoluş çatışmasına toplam 6 kez yer verilmiştir. Tespit edilen varoluş çatışmaları şu şekildedir:

Abartma Tozu adlı eserde kasaba halkı kendi varoluşlarını her şeyi abartarak yaşamaktadırlar. Bu varoluşu yaşayan karakterlerden biri de anlatıcının dedesidir. Öyle ki dede torununun ne dediğini bile dinlememekte; kendi işiyle olan meşguliyetine iletişim sırasında da devam etmektedir:

“‘Dedeeee, o ne yav?’ ‘Gülleeee!’ ‘Ne güllesi yaaa? Namaza niye gitmedin sen? N’oluyo millete sabah sabah?’ ‘Spor çok önemli spor. Ben çok sportif biriyim. Böylece hiç yaşlanmayacağım, hep sağlıklı olacağım’” (Yaşar, 2020a, s. 10).

Çetin Ceviz adlı hikâye kitabında yer alan ‘Zengin Kafiye’ hikâyesinde bir sınıf ortamında geçen iletişime yer verilmiştir. İletişim kurulurken öğrencilerin öğretmenleri ile birbirlerini yeterince tanımamasından doğan bir soruna işaret edilmiştir. Bahsedilen sorunda hem öğretmen hem de öğrenciler kendi varoluşlarına odaklanarak iletişimi sürdürmeye çalışmaktadırlar:

“‘Çocuklar Rıza Öğretmen’in bir konuyu sorularla anlatma tarzına henüz alışamamışlardı. O nedenle, öğretmenlerinin ortaya attığı sorulara alçak veya yüksek sesle çeşitli cevaplar veriyorlar, ancak Rıza Öğretmen bu cevapların doğru veya yanlış olmasına bakmadan kendi sorularına kendi cevaplarını vererek dersi anlatmayı sürdürüyordu” (Renkver, 2018, s. 9).

Dedemin Bakkalı adlı eserde anne ile kızı arasında geçen konuşmada her iki birey de kendi isteğine odaklandığı için iletişim esnasında varoluş çatışması oluşmuştur:

“‘Anneee, ben büyüyünce belki yazar olurum.’ ‘Sen önce yemeğini ye de bakalım, yazarlık geri kalsın.’ ‘Bence ben piyano falan çalamam ama belki org çalabilirim, değil mi anne?’ ‘Kahvaltını bitir hadi, okula geç kalma’” (Yaşar, 2020b, s. 72).

Harry Potter ve Azkaban Tutsağı’nda Hermione ile Ron arasında geçen diyalogda varoluş çatışması yer almıştır:

“‘Ron’un yüzüne hülyalı bir ifade geldi. ‘... Sınıfta emerken, az sonra ne yazacağını düşünüyormuş gibi görünmeni sağlayan gerçekten kusursuz şeker tüy kalemler...’ Hermione azimle ısrar etti. ‘Ama Hogsmeade çok ilginç bir yer değil mi? ...’ ‘- ve onları emerken seni yerden birkaç yükselten koca koca şerbet topları,’ dedi Ron. Besbelli, Hermione’nin ağzından çıkan tek kelimeyi bile dinlememişti” (Rowling, 2020c, s. 77).

Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı adlı eserde Harry ile kuzeni Dudley arasında geçen diyalogda her iki birey de kendi anlatmak istediklerine odaklandığından varoluş çatışması iletişimlerinin merkezinde olmuştur:

“‘Harry, ‘Bir daha bunun lafını etme,’ diye hırladı. ‘Beni anlıyor musun?’ ‘O şeyi başka yere doğru tut!’ ‘Sana beni anlıyor musun dedim.’ ‘O şeyi başka yere doğru tut!’ ‘BENİ ANLIYOR MUSUN?’ ‘O ŞEYİ BENİM ÜSTÜMDEN...’” (Rowling, 2020e, s. 25).

Ömer Seyfettin’in ‘Aleko Bir Çocuk’ adlı hikâyesinde Ali ile papaz arasında geçen diyalogda varoluş çatışmasına yer verilmiştir:

“Ali minderin ucuna ilişti. Papazın gözünün içine bakıyordu. Sordu. ‘Senin ana, baban yok, değil mi?’ ‘Yok.’ ‘Hayır... Senin anan, baban var, kimsesiz değilsin.’ Ali’nin yüreği oynadı. ‘Acaba Türk olduğum duyuldu mu!’ şüphesiyle titredi. Bozuntu vermemeye çalıştı. ‘Hayır, papaz efendi, dedi, benim sizden başka kimsem yok!’ ‘Var’ (Seyfettin, 2019, s. 40).

4.3.4. ‘Ön Yargılı Çatışma’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Ön yargı, “Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2006). Sosyal hayatın her alanında olumsuzluğa sebep olabilecek ön yargı, yaşamın iletişim boyutunda da etkili olmakta; iletişim kuran bireyleri olumsuz etkilemektedir. İletişim esnasında ön yargılı olan birey, karşısındakine nesnel bir gözle yaklaşamamaktadır. Bu durum da etkili iletişimi engellemektedir. Bir iletişim engeli olarak ön yargılı çatışmaya araştırma için incelenen eserlerde 8 kez yer verilmiştir. Araştırmada yer alan bulgular şöyledir:

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta Bruno’nun ablası için olan düşüncelerinde ön yargıya rastlanmaktadır. Ön yargı evin hizmetçisi ile kurduğu diyaloga da yansımaktadır:

“‘Çok ciddi görevleri var’ dedi Maria içini çekerek, ‘veya en azından öyle düşünüyorlar. Ama yerinden olsam askerlerden uzak dururdum.’ ‘Bundan başka yapacak bir şey göremiyorum,’ dedi Bruno üzülerek. ‘Gretel dışında oynayacak kimse bulabileceğimi sanmıyorum ve bu ne kadar eğlenceli olabilir ki? O umutsuz vaka’” (Boyne, 2018, s. 21).

Dedemin Bakkalı adlı kitapta baş karakterin yaramaz olmasından dolayı çevresinde bulunan yetişkinlerin ona olan yaklaşımında ön yargı olduğu görülmektedir. Bu ana karakterle konuşurken olan iletişimlerine de yansımıştır:

“Daha fazla dayanamadım. Ağlamaya başladım. Ağlaya ağlaya içeri koşarken arkamdan ‘Ağladığına göre kesin suçlu!’ dediler” (Yaşar, 2020b, s. 65).

Harry Potter ve Felsefe Taşı kitabında Harry’nin yanında yetiştiği teyzesinden gördüğü tavırda ön yargılı olduğu fark edilmiştir. Bu tavır seri boyunca ailenin yanında yer aldıkça kendini göstermiştir. Harry’nin aileye kötülük ve uğursuzluk getireceğine inanan Dursley’ler onu olabildiğince kendilerinden uzakta tutmaya çalışmışlardır:

“Harry umutla, ‘Beni burada da bırakabilirsiniz,’ diye söze karıştı (bir değişiklik olur, televizyonda istediğini seyreder, belki de Dudley’nin bilgisayarını karıştırabilirdi.). Petunia Teyze sanki bir limon yutmuş gibi baktı. Homurdandı: ‘Dönüp de evi alt üst olmuş bulalım diye mi?’ ‘Evi yıkmam,’ dedi Harry, ama dinleyen yoktu ki” (Rowling, 2020a, s. 27).

Harry Potter ve Sırlar Odası adlı kitapta Dumledore ile okul hizmetlisi olan Filch arasında geçen konuşmada yine Harry'ye karşı ön yargılı bir yaklaşımın benimsendiği görülmüştür:

“Dumbledore kesinlikle, ‘Hiçbir ikinci sınıf öğrencisi bunu yapamaz,’ dedi. ‘Bu en ileri türden Karanlık Büyü...’ Şişkin yüzü mosmor hâle gelen Filch, ‘Yaptı o yaptı!’ diye tükürükler saçtı” (Rowling, 2020b, s. 136).

Kraliçeyi Kurtarmak adlı çocuk kitabında bir grup arkadaşın kendi aralarında konuşurken ön yargılı ifadelerle yer verdikleri görülmüştür. Aleks ailesinin olumsuz tutumuyla karşılaşacağına inandığı için içinde bulunduğu zor durumu ailesine aktarmamayı tercih etmiştir. Bu olumsuz ön yargı sonucunda Aleks çözümü kendi üretmeyi ve sorunu arkadaşlarıyla beraber çözüme ulaşmayı tercih etmiştir:

“Belki de annenle babana ya da Bayan Lund’a anlatmalıyız,’ diye gönülsüzce önerdi Vanessa. ‘Şöyle bir konuşmayı gözünün önüne getirsene, Ness: ‘Annecim, babacım, içindeki bilmeceleri çözmedikçe sayfaları çevrilmeyen bir kitabım var...’ Ne diyeceklerini adım gibi biliyorum: ‘Yine kütüphaneden bir büyücülük hikâyesi mi aldın, Al? İlginç bir şeye benziyor. Ödevini bitirdin mi sen?’ ‘Ya da onlara kitabı gösterecek olsam, onu asla bana bırakmazlar,’ diye devam etti Aleks. ‘Uzaktaki bir yerdeki laboratuvar önlüklü adamlara kitabı kesip biçtirirler. Bu da hepimiz için işin sonu demek olur’” (Tumanov, 2018, s. 54).

Kral Şakir’in farklı maceralarında ve farklı kitaplarında anne-babası ile olan iletişimde birbirlerine karşı olan ön yargılarını görmek mümkündür. Kimi zaman anne-babası Şakir’e güvenmeyip bir işi yapabileceğine inanmazlık ederken, kimi zaman da babasının bir şeyleri abarttığına inanan Şakir babasına karşı ön yargılı bir tavır takınmaktadır:

“Babam Remzi her zamanki gibi ‘Yapamazsıııınnn...’ demeye başladı. Ne zaman uçuk bir düşüncenin peşine takılsam hep aynı tepkiyi verirdi: ‘Yapamazsıııınnn...’ O böyle dedikçe aslan inadım kabarır, ben de ‘Yaparıııııııııınnn...’ demeye başladım” (Yaşaroğlu, 2020a, s. 66).

“Yapma Baba, bir evin idaresinde ne var ki? Bana verin parayı ben de yaparım. Hem evi geçindiririm, hem de oyun için bir sürü para ayırabilirim” (Yaşaroğlu, 2020b, s. 26).

“Annem babamdan daha mantıklıydı ama sonuçta o da itiraz ediyordu. ‘Oğlum sen nasıl bakacaksın o evcil robota? Duymadın mı, yedirip, içirip, gezdireceksin. Bildiğin gerçek bir canlı gibi baksana, ben bu sorumluluğu alabileceğin, düşünmüyorum.’ Tabii ki ben aynı fikirde değildim” (Yaşaroğlu, 2020c, s. 129).

4.3.5. ‘Yoğunluk Çatışması’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Yoğunluk çatışması, iletişim esnasında kişilerin birbirine kısmen hak vermeleri ile oluşan bir çatışma türüdür. Genellikle, ‘Haklısın, ama...’ ifadeleri yoğunluk çatışmasına işaret etmektedir (Dökmen, 2013). Bu araştırmada incelenen eserlerde de yoğunluk çatışmasına 6 kez rastlanmıştır. İlgili konuda tespit edilen bulgular şöyledir:

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta Bruno’nun evin hizmetçisi ile yaptığı konuşmada hizmetçinin sözlerine kısmen katıldığını belirterek ondan farklı olan düşüncesini dile getirmesinde yoğunluk çatışması olduğu görülmüştür:

“Ondan hoşlandığımı sanmıyorum, dedi Bruno, ‘fazla ciddi’ydi.’ ‘Baban da çok ciddi,’ dedi Maria. ‘Evet, ama o baba,’ diye açıkladı Bruno. ‘Babaların ciddi olmaları gerekir’ (Boyne, 2018, s. 20).

Yine Çizgili Pijamalı Çocuk’ta baba ile Bruno arasında geçen konuşmada babanın Bruno’ya kısmen hak verse de kendi düşüncelerini de dile getirdiği görülmektedir:

“‘Öyleyse neler hissettiğimi anlıyorsun,’ dedi Bruno, umutlu bir şekilde. ‘Evet, ama aynı zamanda biliyordum ki babam, yani büyükbaban, benim için iyi olduğunu biliyordu ve bunu kabul ettiğimde her zaman daha mutlu olurum. Sence ne zaman tartışacağımı ne zaman susacağımı ve emirlere uymayı öğrenmeseydim, bu kadar başarılı olabilir miydim? Evet, Bruno? Olabilir miydim?’” (Boyne, 2018, s.48).

Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı adlı eserde Harry’nin kuralları çiğnemesi sebebiyle çıkarıldığı mahkemede sorgulanırken, sorgulayan kişilere kısmen hak vermesi ancak devamında kendi düşüncelerinin olduğunu da belirtmek için ‘Evet, ama...’ ifadelerini kullanması iletişimde yoğunluk çatışmasını örnekler nitelikte olmaktadır:

“‘Üç yıl önce yasadışı büyü yaptığın için Bakanlık’tan resmi bir ihtar almamış mıydın?’ ‘Evet, ama...’ ‘Yine de iki Ağustos gecesi bir Patronus yaratmadın mı?’ ‘Evet, ama...’ ‘On yedi yaşına gelmeden okul dışında sihir kullanmana izin verilmediğini bilmene rağmen?’ ‘Evet, ama...’” (Rowling, 2020e, s. 164).

Harry Potter ve Melez Prens adlı kitapta Dumbledore ile Dursley’ler arasında geçen iletişimde Dumbledore’un aileye hak verirken kendi düşüncelerini de ek olarak belirtmesinden dolayı yoğunluk çatışmasının varlığından söz etmek mümkündür:

“Harry dönüp baktı; Dursley’lerin üçü de kollarını başlarının üzerine siper etmişti, kadehler kafataslarının üzerinde zıplayıp duruyor, içindekiler etrafa saçılıyordu. ‘Ah, çok özür dilerim,’ dedi Dumledore kibarca. Bir kez daha asasını kaldırdı. Üç kadeh de ânında yok oldu. ‘Ama biliyorsunuz, içmeni görgü kurallarına daha uygun olurdu’” (Rowling, 2020f, s. 53).

Kraliçeyi Kurtarmak adlı eserde Vanessa ve Aleks arasında geçen konuşmada yoğunluk çatışması kendini göstermektedir. Aleks Vanessa'ya kısmen hak vermekle birlikte kendi düşüncelerini de açıkça dile getirmiştir:

“Bir anlık sessizliğin ardından, Vanessa, ‘Şu kesin: Monoculus elinden gelen her şeyi yaptı. Dolayısıyla, onun mahzenine geri gitmenin bir anlamı yok,’ dedi. ‘Ama ileri gitmenin de anlamı yok,’ diye yanıtladı Aleks. ‘Son mahzenden sonra arka kapaktan başka bir şey yok’” (Tumanov, 2018, s. 95).

Yine aynı kitapta Aleks ile Sam arasında geçen diyalogda da Sam'in Aleks'e hak vermekle birlikte kendi düşüncelerini ifadede ısrarı iletişimde yoğunluk çatışmasının varlığını işaret etmektedir.

‘Ama Blackwell Adası kampa dahil değil,’ diye karşı çıktı Aleks. ‘Hatırlasana, Jeff oranın özel mülkiyet olduğunu söylemişti.’ ‘Evet, ama orada hiç kimsenin yaşamadığını da söylemişti. Onun için, sorun yok bence,’ dedi Sam zafer kazanmış bir edayla” (Tumanov, 2018, s. 118).

4.3.6. ‘Tümden Reddetme Çatışması’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

Tümden reddetme, iletişim esnasında bir tarafın konuşmayı tamamen reddetmesi, iletişimi sonlandırması anlamında kullanılan bir çatışma türüdür. Yani tümden reddetme çatışmasında bireyin konuşmayı tamamen sonlandırması veya karşı tarafın tamamen aksi yönünde fikir beyan edilmesi mantığı bulunmaktadır.

Araştırma için incelenen eserlerde kişilerarası çatışma türlerinden en fazla tümden reddetme çatışmasının yer bulduğu fark edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak incelenen eserlerin çocuk edebiyatı eserleri olması, kitaplarda yetişkinler ile çocuk bireyler arasında geçen konuşmalarda sürekli olarak anlaşma yoksunluğuna yer verilmiş olması görülebilmektedir. Özellikle ergen bireyler arasında süren anlaşmazlıklar da bu çatışma türünün eserlerde bolca yer almasının bir başka sebebi olarak görülebilmektedir.

İncelenen eserlerde tümden reddetme çatışma türüne 31 kez yer verilmiştir. Kitaplarda ilgili konuda tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Abartma Tozu adlı eserde başkarakterin babaannesi ile geçen diyaloglarında babaannenin torununa karşı olan tavrında tümden reddetme çatışması dikkat çekmektedir. Normal zamanda torununu asla incitmeyen, ona şefkatle yaklaşan babaanne, abartma tozunun etkisi ile paraya eskisinden daha çok değer vermekte, para kazanma uğruna torununu bile gözü görmemektedir. Aynı tavrı müşterilerine de göstermekte, son dönemlerde toplumda kendini göstermekte olan tüketim çılgınlığı içerisinde kaba tavırlar sergilemekten geri durmamaktadır:

“‘Çok işim var, şekil şuradan!’ dedi. Çekil şuradan mı? Babaannem ve çekil şuradan? Bana? Biricik torununa?” (Yaşar, 2020a, s. 16).

“‘İyi, benim de karnım açtı zaten, şuradan ben de yiyiverey...’ derken elindeki gazeteyle elime vurdu. ‘Dokunma sakın, sunumumu bozma. Canım çıktı benim kahvaltı hazırlarken. Müşteri geliyor bak, kaybol şuradan!’ dedi” (Yaşar, 2020a, s. 17).

“‘A aa aaama bu biraz fazla değil mi?’ Müşterileriyle her zaman çok nazik konuşan babaannem adamı kovmaktan beter etti. ‘Elbette değil, sana buralarda yiyebileceğin en güzel kahvaltıyı hazırladım’” (Yaşar, 2020a, s. 18).

“‘Bobannicee bak ben senin torununum, yapma böyle. İnsan torunundan para alır mı?’ ‘Ben torun morun anlamam. Benim paramı ver!’” (Yaşar, 2020a, s. 93).

Charlie’nin Çikolata Fabrikası adlı eserde fabrika sahibi Bay Wonka’nın çocuklara ve ailelerine fabrikayı gezdirirken kurdukları iletişimde kendisine sorulan soruyu ‘İtiraz istemiyorum!’ diyerek kestirip atması diyalogu sonlandırdığı için tümenden reddetme örneği taşımaktadır:

“‘Bay Wonka, ‘Canım, ne telaşlanıyorsunuz!’ dedi. ‘O kadar yararlı bir şey ki! Düşünsenize, ayak parmaklarıyla piyano çalabilir mesela!’ ‘Ama Bay Wonka...’ Bay Wonka. ‘İtiraz istemiyorum!’ diye kesip attı” (Dahl, 2020, s. 183).

Çetin Ceviz adlı hikâye kitabında ‘Koş Kömür Koş’ hikâyesinde çocuk ile bakkal arasında geçen diyaloga tümenden reddetme olduğu fark edilmiştir. Top almak için parası yetişmeyen çocuğu reddeden bakkal iletişimi sonlandırarak tümenden reddetme çatışmasının oluşmasına neden olmuştur:

“‘Bu küçük toplar kaç lira amca?’ ‘Altı lira.’ ‘Altı lira mı, beş lira olmaz mı?’ ‘Olmaz, ben beş liraya alıyorum, kurtarmaz’” (Renkver, 2018, s. 20).

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta Bruno ile annesi arasında yer alan iletişimde tümenden reddetme örneklerine rastlanabilmektedir. Bruno evden taşınma fikrine alışamadığı için bu konuda sürekli annesi ile tartışmaya girmekte; annesi durumu kabullenmesi için Bruno’yu sık sık uyararak diyalogu bitirmektedir:

“‘Üzgünüm Bruno,’ dedi anne, ‘ama planlarınız beklemek zorunda. Bizim bu konuda seçeneğimiz yok.’ ‘Ama anne!..’ ‘Bruno, yeter artık!’ Annesi kırıncı bir sesle bağırdı ve yeter sözünde ciddi olduğunu göstermek için ayağa kalktı” (Boyne, 2018, s. 11).

“Anne içini çekti. ‘Bruno, neden yukarı çıkıp Maria’nın valizleri boşaltmasına yardım etmiyorsun?’ dedi. ‘Ama valizleri boşaltmanın anlamı yok, eğer sadece...’ ‘Bruno, dediğimi yap lütfen!’ diye tersledi annesi. Açıkça

görülyordu ki annenin onun sözünü kesmesi sorun değildi; ama bunu Bruno yapınca, kabul edilemezdi” (Boyne, 2018, s. 17).

Harry Potter serisinin farklı kitaplarında tümenden reddetme çatışmasına sık sık yer verildiği görülmüştür. Bunun farklı sebepleri olabileceği fark edilmiştir. Harry Potter serisinin temelde iyilik ve kötülüğün çatışması üzerine kurulması, eserdeki çocuk bireylerin sürekli olarak büyüklerle zıt düşünceler savunarak onların düşüncelerini reddetmesi, yetişkin bireylerin çocuk bireyleri susturmaya ve itaat etmeye zorlaması, ergenlik ve büyüme döneminin getirdiği süreçler sonucu bireylerin çevresi ile uyumsuzluk yaşama süreci, akran zorbalığı bu sebepleri ifade etmektedir. Seride bu sayılan sebepler sonucu sık sık iletişim kopukluğa uğramış; özellikle tümenden reddetme çatışması diyaloglarda kendini bolca göstermiştir. Çatışmalar daha çok Harry ile yanında yetiştiği teyzesi, kuzeni ve eniştesi arasında, öğrenciler ile öğretmenler arasında, akran grubu olan Harry, Ron, Hermione, Dudley, Malfoy arasında görülmüştür:

“Vernon Enişte, ‘Marge’ı arasak,’ diye önerdi. ‘Saçmalama, Vernon, nefret ediyor o çocuktan” (Rowling, 2020a, s. 26).

“Yanlarından bir motosiklet hızla geçerken, ‘... genç serseriler, deli gibi sürüyorlar,’ dedi. Ansızın hatırladı Harry. ‘Düşümde bir motosiklet gördüm,’ dedi. ‘Uçuyordu.’ Vernon Enişte az kalsın önündeki arabaya toslayacaktı. Arkaya dönerek Harry’ye bağırdı, suratı bıyıklı dev bir pancara dönmüştü: ‘MOTOSİKLETLER UÇMAZ!’ (Rowling, 2020a, s. 29).

“Ron tam Malfoy’a saldırıyordu ki merdivenlerde Snape göründü. ‘WEASLEY!’ Ron, Malfoy’un cübbesinin yakasını bıraktı. Hagrid, ağacın arkasından kocaman kıllı yüzünü uzatarak, ‘Ron’u kışkırtmaya çalışıyor, Profesör Snape,’ dedi. ‘Malfoy ailesine hakaret ediyordu.’ Snape, hışırtılı sesiyle, ‘Ne olursa olsun, kavga etmek Hogwarts kurallarına aykırıdır,’ dedi” (Rowling, 2020a, s. 174).

“‘Hava bulutluydu, anne!’ dedi Fred. ‘Sen yemek yerken ağzını kapalı tut bakayım!’ diye cevabı yapıştırdı Mrs Weasley” (Rowling, 2020b, s. 39).

“Hagrid, Ron’a doğru başını sallayarak, ‘Küçük kız kardeşin de böyle söylüyordu,’ dedi. ‘Daha dün gördüm onu.’ Hagrid, sakalını oynatarak yan yan Harry’ye baktı. ‘Okul arazisini dolaşıyormuş, öyle dedi, ama bana kalırsa evimde birine rastlamayı umuyordu.’ Harry’ye göz kırptı. ‘Bana sorarsan o da hayır demezdi, yani imzalı bir...’ ‘Kes sesini,’ dedi Harry” (Rowling, 2020b, s. 113).

“‘Hagrid, biz de yardım etmeliydik – kusura bakma...’ diye kekeledi Harry. ‘Sizi suçlamıyorum!’ dedi Hagrid, eliyle Harry’nin ömrünü bir kenara savurarak” (Rowling, 2020c, s. 221).

“Harry’nin kanı bir kez daha beynine sıçradı. Lafı uzatmadan, ‘Bir spor,’ dedi. ‘Süpürge üzerinde oynanır-‘ Vernon Enişte yüksek sesle, ‘Tamam, tamam!’ dedi” (Rowling, 2020d, s. 37).

“Harry ve Weasley’ler yine kahkahaya boğuldular. ‘Komik değil!’ diye bağırdı Mr Weasley. ‘Bu tür davranışlar büyücü-Muggle ilişkilerini ciddi şekilde zedeliyor! Ben ömrümün yarısını Muggle’ların kötü muamele görmesine karşı mücadele ederek geçireyim, kendi oğullarım kalsın-’ ‘Muggle olduğu için vermedik onu!’ dedi Fred öfkeyle” (Rowling, 2020d, s. 54).

“‘Eh, Mr Crouch böyle bir cinden kurtulmakta epeyce haklı!’ dedi. ‘Ona gitmemesini tembih ettiği hâlde gitmesi... bütün Bakanlık’ın önünde onu mahcup etmesi... Eğer Sihirli Yaratıkların Düzenlenmesi ve Denetimi Dairesi’nin önüne çıkarılsaydı, bu nasıl bir-’ Hermione, ‘Hiçbir şey yapmadı – sadece yanlış zamanda yanlış yerdeydi!’ diye cevabını yapıştırdı Percy’ye” (Rowling, 2020d, s. 132).

“Mr Weasley tatlılıkla, ‘Eh, gerçekten de biraz uzun, canım,’ dedi. ‘Bana bir izin versen-’ ‘Hayır, anne’” (Rowling, 2020d, s. 142).

“‘Söyle, oğlum,’ dedi Vernon Enişte, ‘ne yaptı?’ ‘Anlat, yavrum,’ diye fısıldadı Petunia Teyze. ‘Bana esasını doğrulttu,’ diye mırıldandı Dudley. ‘Evet, öyle yaptım ama-’ diye kızgın bir sesle lafa girdi Harry, ‘KES SESİNİ!’ diye kükrediler Vernon Enişte ve Petunia Teyze koro hâlinde” (Rowling, 2020e, s. 42).

“‘İsterseniz eğer, Kılkuyruk bize içki getirir,’ dedi Snape. ‘Sonra da yatak odasına döner.’ Kılkuyruk, sanki Snape ona bir şey atmış gibi, yüzünü buruşturdu. ‘Ben senin hizmetkârın değilim!’ diye cikledi, Snape’le göz göze gelmekten kaçınarak” (Rowling, 2020e, s. 29).

“‘Emin misin söz etmediğinden-?’ diye başladı Hermione. ‘Evet,’ diye kestirip attı Harry, ...” (Rowling, 2020g, s. 302).

İçimdeki Müzik adlı eserde anne ile kızı Melody arasında geçen diyalogda tümenden reddetme çatışmasına rastlanmıştır. Melody bedensel anlamda bir engele sahip olduğu için aklından geçenleri sağlıklı bir şekilde dile getirememektedir. Bu durum da fikirlerini ifade etmeye çalışırken tam olarak anlaşılamamasına sebep olmaktadır. Annesi ile bir oyuncakçıda geçen diyalog da bu duruma örnek oluşturmaktadır:

“Sonra oyuncak bölümünde onları gördüm. Parlak renkli paketlerin içindeki plastik bloklar. ... Onları işaret ettim. Annem, ‘Hayır, tatlım. Onlara ihtiyacın yok. Yeterince oyuncakların var,’ dedi. Tekrar oyuncakları işaret edip bağırdım, tekme attım. Annem tekrar güçlü bir şekilde ‘Hayır,’ dedi. ‘Benim yanımda sinir krizi geçirmeyeceksin!’ O blokları istemiyordum. Onların tehlikeli olduğunu anlatmaya çalışıyordum. ... Fakat tek yapabildiğim bağlamak, işaret etmek ve tekme atmaktı. ... Annem alışveriş arabasını hızla iterek oyuncak reyonundan aceleyle ayrıldı. ‘Kes şunu,’ diye bağıırıyordu” (Mills Draper, 2020, s. 18).

Aynı kitapta Melody’nin babası ile Melody’ye yardımcı olan Bayan V arasında geçen diyalogda da tümenden reddetme örneği dikkat çekmektedir:

“Babam tereddütle, ‘Evet, tabii biliyorsunuz Melody, gerçekten özel...’
Bayan V otoriter bir sesle, ‘Tüm çocuklar özeldir,’ diye karşılık vermişti”
(Mills Draper, 2020, s. 39).

Kraliçeyi Kurtarmak adlı eserde arkadaşlar arasında geçen diyalogda tümenden reddetme çatışması yer bulmuştur. Başkarakter Aleks kendi bulduğu kalemi arkadaşlarıyla paylaşmış; kalemin matematik sorularını kolayca çözdüğünü arkadaşlarına anlatmıştır. Daha sonra artık arkadaşları ile bu kolaylığı paylaşmak istemeyen Aleks, kalemi saklayarak onlara kaybettiğini söylemiştir:

“Oysa, Sam’de çok belirgindi. ‘Sahip olduğumuz en inanılmaz şeydi o kalem!’ diye yakındı. ‘Sahip olduğumuz mu? O benim kalemimdi. Onu ben bulmuştum,’ diye karşılık verdi Aleks titreyen bir sesle” (Tumanov, 2018, s. 26).

Kral Şakir serisinin bir macerasında doğum gününde dedesine yardım eden Şakir’in yorularak bu yardıma son vermesi kurdukları iletişim sırasında tümenden reddetme çatışmasına sebep olmuştur. Artık yardım etmeyeceğini belirten Şakir bu kararını kırıncı bir şekilde dile getirmiştir. Çatışmanın sonucunda bu durumu duyan Peyami dede torununa kırılmış; çatışma iletişimi olumsuz yönde etkilemiştir:

“‘Yeter yaa, dedem unuttuğu şeyi hatırlasın diye kendimi paraladım, doğum günüm rezil oldu, bana ne uğraşmayacağım artık, ne yaparsanız yapın, benden bu kadar’” (Yaşaroğlu, 2020a, s. 53).

Bir başka macerada Kral Şakir’in yakın arkadaşı Fil Necati ile Fil Necati’nin babası arasında geçen diyalogda da tümenden reddetme çatışması olduğu tespit edilmiştir:

“‘Araştırdığım kadarıyla sen iş gücü sahibi değilmişsin! Limuzini bırak bir kaykayın bile yokmuş! Bizi nasıl kandırırsın evlat?’ ‘Yeter artık... Sizi kandırdım çünkü ne yapsam asla beğenmedin! Hep kendin gibi iş adamı olmamı istedin, ama benim isteklerimi asla düşünmedin! Benim mutlu olmamı değil kendi mutluluğunu istedin!’” (Yaşaroğlu, 2020c, s. 201).

Küçük Kara Balık’ta annesi ile Küçük Kara Balık arasında geçen diyalogda tümenden reddetme çatışması yer bulmuştur. Yaşadığı yerden uzaklaşarak diğer denizleri görmek isteyen Küçük Kara Balık’a annesi karşı çıkmış ve isteğini reddetmiştir. Ancak çatışmanın sonucunda Küçük Kara Balık annesini dinlemeyerek yaşadığı yerden gizlice uzaklaşmıştır:

“Küçük Kara Balık, ‘Ama anneciğim,’ demiş, ‘her şeyin bir sonu yok mu? Gecenin bir sonu var, gündüzün bir sonu var, haftaların, ayların, yılların...’ demeye kalmadan annesi sözünü kesmiş ve demiş ki: ‘Bırak şimdi bu koca koca lafları, kalk gidelim dolaşalım. Şimdi gezmek zamanıdır, bu sözlerin zamanı değil!’” (Behrengi, 2020, s. 12).

Mutlu Suaygırı adlı masalda, suaygırının kendi benliğini kabul etmemesinden ve farklı bir canlı olmak istemesinden dolayı arkadaşları ile iletişimde tümten reddetme çatışmasını kullandığı görülmektedir. Karşılaştığı her canlıya ‘Bana suaygırı demeyin!’ diyerek iletişimi reddeden suaygırı sonunda benliğinin önemini ve değerini fark etmiş; kendisi ile barışmıştır:

“... Sonra da nehirden çıkmış... ‘Nereye gidiyorsun suaygırı?’ diye sormuş diğerleri. ‘Bana suaygırı demeyin! Size daha önce de söylemişim, ben suaygırı olmak istemiyorum!’ demiş ve arkadaşlarına arkasını dönerek paldır küldür yürüyerek uzaklaşmış” (Edwards ve Liddiment, 2020, s. 4).

Pâl Sokağı Çocukları adlı eserde akran zorbalığının etkisi ile iletişimde tümten reddetme çatışmasına rastlanılmıştır. Zorbalık sadece çatışma esnasında değil; kitap boyunca devam etmiştir. Eserin sonucunda bu zorbalıktan pişmanlık duyulsa da hikâye çocuklardan birinin ölümü ile sonlanmıştır:

“‘O, oranın gece bekçisi, yani o Arsa’da onun lafı geçer. Ve şimdi o adam Arsa’dan onları kovacak... yani oradan...’ Gereb sözlerine devam edemedi. Feri Ats gözlerini dikmiş, ürkütücü bir ifadeyle Gereb’e bakıyordu. Sonunda, herkesin korktuğu, kızdığında herkesi haşlayan gür sesiyle bağırdı: ‘Hayır!’ diye haykırdı” (Molnár, 2020, s. 107).

Ömer Seyfettin hikâyelerinden ‘Yüz Akı’nda geçen ifadede tümten reddetme çatışması şu şekilde yer almaktadır:

“‘...Artık dünyada bir tane olsun doğru adam yok,’ dedi. Erdemliliğin varlığına dini gibi iman eden Müftü: ‘Var ama, sen bulamıyorsun,’ diye başını salladı. Mehmet Efendi taşı: ‘Yok, yok, yok. Vallahi, billahi yok. Herkes yalancı, herkes dolandırıcı’” (Seyfettin, 2020, s. 200).

Ömer Seyfettin hikâyelerinden ‘Kurumuş Ağaçlar’da geçen ifadede tümten reddetme çatışması şu şekilde yer almaktadır:

“Karababa: ‘Senin kırk kanın var değil mi?’ dedi. ‘Evet.’ ‘Allah bunları bile bağışlar.’ ‘Nasıl?’ ‘Ya ölüme layık bir adamı vurursun...’ Deli Murat: ‘Aman aman, diye haykırdı, ben artık adam öldüremem!’” (Seyfettin, 2020, s. 229).

4.3.7. ‘Karma Çatışmalar’ Alt Temasına Göre Tespit Edilen Bulgular

İletişim çok boyutlu bir olguyu ifade etmektedir. Bireyin konuşma şekli, ifade gücü, dinleme ve konuşma gibi dil becerileri iletişimin boyutlarını şekillendirmektedir. İletişim çatışmaları da iletişimin olumsuz boyutlarından birini oluşturmaktadır. Çatışmaya giren bireyler etkili iletişimden uzaklaşmakta; iletilerini tam ve doğru bir şekilde karşı tarafa iletememektedir. Bu çatışmalar kimi zaman bireyin kendi içinde, kimi zaman topluma karşı, kimi zaman ise kişiler arasında meydana gelmektedir. Kişiler arasında meydana gelen bu

çatışmalarda bazen birden fazla çatışma türü aynı diyalogda yer alabilmektedir. Araştırma için incelenen eserlerde yer alan karma (iç içe çatışmalar) bu bölümde incelenmiştir. İlgili konuda toplam 7 bulguya rastlanmıştır. Tespit edilen bulgular şu şekildedir:

Harry Potter ve Felsefe Taşı'nda Harry'ye gelen mektubu eniştesi Vernon'un yok etmesi sonucu aralarında geçen diyalogda aktif çatışma ve tümünden reddetme çatışması iç içe geçmiştir:

“Vernon enişte, kapıdan bin güçlkle geçer geçmez, ‘Mektubum nerede?’ dedi Harry. ‘Kim yazmış?’ ‘Hiç kimse. Yanlışlıkla sana yollanmış,’ diye kestirip attı Vernon Enişte. ‘Yaktım.’ Harry, öfkeyle, ‘Yanlışlık yoktu,’ dedi. ‘Benim dolabım bile yazılıydı üstünde.’ ‘KES!’ diye bağırды Vernon Enişte.” (Rowling, 2020a, s. 39).

Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı'nda Harry'nin teyzesi ve eniştesi ile olan diyalogunda varoluş çatışması ile tümünden reddetme çatışmasının iç içe geçtiği görülmektedir. Hem Harry'nin hem de diğerlerinin birbirlerini dinlememesinden dolayı varoluş çatışmasına, teyzesinin ve eniştesinin konuşmayı reddetmesinden dolayı ise tümünden reddetme çatışmasına yer verildiği söylenebilmektedir:

“Petunia Teyze ona aldırmadı. Harry'ye döndü. ‘Odanda duracaksın,’ dedi. ‘Evden çıkmayacaksın. Git yat şimdi.’ Harry kıpırdamadı. ‘O çığırta kimdendi?’ ‘Soru sorma,’ diye parladı Petunia Teyze. ‘Büyücülerle temasta mısın?’ ‘Sana git yat dedim!’ ‘Ne demek istedi? Neyi unutma?’ ‘Git yat!’ ‘Nasıl-’ ‘TEYZENİ DUYDUN, GİT YAT ARTIK!’ (Rowling, 2020e, s. 54).

Harry Potter ve Melez Prens adlı eserde Ginny'nin ağabeyleri Fred ve George ile konuşması sırasında varoluş ve tümünden reddetme çatışmalarının iç içe geçtiği görülmektedir. Fred ve George'un satış dükkânında geçen diyalogda, Ginny dükkânda satılan ürünler hakkında konuşurken Fred ve George Ginny'ye arkadaşları hakkında sorular sormaktadır. Ginny sonunda sorulara dayanamayarak konuşmayı bitirir. İletişim esnasında her iki taraf da kendi istekleri doğrultusunda konuştuğu için varoluş çatışmasına, diyalogun sonunda Ginny konuyu kestirip attığı için tümünden reddetme çatışmasına yer verildiği söylenebilmektedir:

“‘Ron’dan ne duyduysanız, koca bir yalan,’ dedi Ginny sakince, raftan küçük pembe bir kavanoz almak için uzanarak. ‘Bu nedir?’ ‘Garantili On Saniyede Sivilce Yokedici,’ dedi Fred. ‘Çıbanlardan kara noktalara kadar her şey için mükemmel, ama konuyu değiştirme. Şu anda Dean Thomas adında bir çocukla çıkmıyor musun?’ ‘Evet, çıkıyorum,’ dedi Ginny. Ve son baktığımda kendisi tek bir çocuktı, beş değil. Şunlar nedir?’ ... ‘Pigme Pofidik’ler,’ dedi George. ... Peki ya Micheal Corner?’ ‘Onu terk ettim, yenilmeyi kaldıramıyordum,’ dedi. ... ‘Ama biraz fazla hızlı erkek arkadaş değiştiriyorsun, değil mi?’ ... ‘Seni hiç ilgilendirmez.’” (Rowling, 2020f, s. 116).

Aynı eserde Harry ile Profesör Dumbledore'un atıldıkları bir macera sırasında kurdukları iletişimde tümenden reddetme ve yoğunluk çatışmasının iç içe geçtiği görülmektedir. Dumbledore Harry'nin isteklerini reddetmekte; Harry ise Dumbledore'a hak vermekle birlikte kendi düşüncelerini savunmaya devam etmektedir:

“Harry, çanağın yansıyan ışığında yeşile dönmüş mavi gözlere bakarak tereddüt etti. ‘Ama ya-’ ‘Sana vereceğim her emre uymaya yemin ettin, değil mi?’ ‘Evet, ama-’ ‘Tehlike olabilir diye seni uyardım, değil mi?’ ‘Evet,’ dedi Harry, ‘ama-’ ‘Ee, o zaman,’ dedi Dumbledore, bir kez daha kolunu sıyrarak ve boş kadehi kaldırarak, ‘emirlerimi duydun.’” (Rowling, 2020f, s. 521).

Harry Potter ve Ölüm Yadigârları adlı eserde Harry'yi korumak isteyen yakın çevresi ile Harry arasında geçen diyalogda aktif çatışma, tümenden reddetme çatışması ve yoğunluk çatışması iç içe yer almıştır. Harry'nin korunaklı bölgede olmasını isteyen çevresi bu konuda Harry'yi ikna etmeye çalışmışlardır. Harry onlara hak vermekle birlikte kendi düşüncelerini de savunmayı sürdürmüştür. Bu noktada iletişimde yoğunluk çatışması yer almıştır. Ardından Harry'nin diğerleriyle tartışmacı bir üslûpla konuşması aktif çatışmayı; konuyu bağırarak sonlandırması tümenden reddetme çatışmasını örneklendirmiştir:

“‘Evet, ama benim kanayan kulağım ne olacak?’ dedi George, yastıklarında doğrularak. ‘Biliyorum ama-’ ‘Deli-Göz istemezdi-’ ‘BİLİYORUM!’ diye böğürdü Harry” (Rowling, 2020g, s. 82).

Küçük Kara Balık'ta , Kara Balık'ın yolculuğu esnasında karşılaştığı kurbağa ile konuşmasında aktif çatışma ve tümenden reddetme çatışmasına iç içe yer verildiği görülmüştür. Tartışma hâlinde gelişen diyalogu Küçük Kara Balık net bir şekilde cevaplandırarak iletişimi bitirmiş; tümenden reddetme çatışmasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Çatışmaların sonucunda Küçük Kara Balık ortamdan ayrılarak yoluna devam etmiştir:

“‘Haydi çek git işine ve benim çocuklarımı da yoldan çıkarmaya kalkma sakın!’ Küçük Kara Balık, ‘Bu ömürlerden yüz kez de yaşasan yine cahil ve zavallı bir kurbağadan başka bir şey değilsin!’ demiş” (Behrengi, 2020, s. 24).

Küçük Prens'te anlatıcı ile Küçük Prens arasında geçen konuşmada aktif çatışma ile tümenden reddetme çatışmasının iç içe yer aldığı fark edilmiştir:

“‘Yani sen diyorsun ki çiçekler...’ ‘Yeter,’ diye haykırdım. ‘Hayır, hayır! Bir şey dediğim yok. Gelişigüzel söylemişim demin. Görmüyor musun önemli işlerle uğraşıyorum.’ Duyduklarına inanamamış gibi yüzüne baktı: ‘Önemli işler, ha?’ ... ‘Tıpkı büyükler gibi konuşuyorsun!’ Gerçekten çok öfkelenmişti...” (Exupéry, 2020, s. 33).

Tablo 5*‘Kişilerarası İletişim Çatışmaları’ üst temasına ait tespit edilen bulgular*

Kitap Adı	İleti Kodu						
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
Abartma	-	-	1	-	-	4	-
Tozu	-	-	-	-	-	-	-
Akıllı	-	-	-	-	-	-	-
Tilkinin	-	-	-	-	-	-	-
Masalı	-	-	-	-	-	-	-
Avucundaki	-	-	-	-	-	-	-
Öpücük	-	-	-	-	-	-	-
Ben Bir	-	2	-	-	-	-	-
Gürgen	-	-	-	-	-	-	-
Dalıyım	-	-	-	-	-	-	-
Charlie’nin	3	-	-	-	-	1	-
Çikolata	-	-	-	-	-	-	-
Fabrikası	-	-	-	-	-	-	-
Çetin Ceviz	1	-	1	-	-	1	-
Çizgili	3	-	-	1	2	2	-
Pijamalı	-	-	-	-	-	-	-
Çocuk	-	-	-	-	-	-	-
Çocuk Kalbi	-	-	-	-	-	-	-
Dedemin	1	-	1	1	-	-	-
Bakkalı	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	-	-	-	1	-	3	1
ve Felsefe	-	-	-	-	-	-	-
Taşı	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	-	-	-	1	-	2	-
ve Sırlar	-	-	-	-	-	-	-
Odası	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	-	1	1	-	-	1	-
ve Azkaban	-	-	-	-	-	-	-
Tutsağı	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	1	1	-	-	-	4	-
ve Ateş	-	-	-	-	-	-	-
Kadehi	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	-	-	1	-	1	2	1
ve	-	-	-	-	-	-	-
Zümrüdüanka	-	-	-	-	-	-	-
Yoldaşlığı	-	-	-	-	1	-	2
Harry Potter	-	-	-	-	-	-	-
ve Melez	-	-	-	-	-	-	-
Prens	-	-	-	-	-	-	-
Harry Potter	-	-	-	-	-	1	1
ve Ölüm	-	-	-	-	-	-	-
Yadigârları	-	-	-	-	-	-	-
İçimdeki	1	-	-	-	-	2	-
Müzik	-	-	-	-	-	-	-
İyi Yürekli	-	-	-	-	-	-	-
Dev Memo	-	-	-	-	-	-	-
Kiraz Ağacı	1	-	-	-	-	-	-
ile	-	-	-	-	-	-	-

Aramızdaki Mesafe							
Kraliçeyi Kurtarmak	-	1	-	1	2	1	-
Kral Şakir 1-Tek Kişilik Dev	-	-	-	1	-	1	-
Orkestra! Kral Şakir 2-Macera Devam Ediyor!	-	-	-	-	-	-	-
Kral Şakir 3-Anlatsam Film Olur!	-	-	-	1	-	-	-
Kral Şakir 4-Hayat Kısa Filler Uçuyor!	-	-	-	-	-	-	-
Kral Şakir 5-Dostum Bu Çok Havalı!	-	-	-	1	-	1	-
Küçük Kara Balık	1	-	-	-	-	1	1
Küçük Prens	-	1	-	-	-	-	1
Mutlu Suaygırı	-	-	-	-	-	1	-
Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler	-	-	1	-	-	2	-
Pal Sokağı Çocukları	-	-	-	-	-	1	-

4.4. Diğer Bulgular

Bu bölümde incelenen eserler doğrultusunda bulgular kısmında yer alan ancak tema ve kodlara dahil edilemeyen etkili iletişim ve iletişim çatışma örneklerine yer verilmiştir. Diğer bulgular bölümü ‘Eserlerde Yer Alan Etkili İletişim Örnekleri’, ‘Kişinin Kendi ile Çatışması Örnekleri’ ve ‘Kişinin Toplum ile Çatışması Örnekleri’ başlıkları altında incelenmiştir.

4.4.1. Eserlerde Yer Alan Etkili İletişim Örnekleri

İncelenen eserlerde özellikle okul öncesi döneme hitap eden metinlerde, değerlerin öğretimi yoluyla eğitim verildiği görülmektedir. Sevgi, dostluk, öz güven, öz denetim gibi değerler metinler aracılığı ile bireye edindirilirken kurguları ile bireye edebî zevk de kazandırmaktadır.

Akıllı Tilki'nin Masalı adlı kitapta küçük tilki Lokum ile anne Kızıl Tilki arasında geçen diyalog etkili iletişime örnektir. Lokum annesi tarafından sevildiğini hissetmek istemiştir. Anne tilki bu ilgi isteğini fark etmiş; ona uygun şekilde Lokum ile masal boyunca konuşmuştur. Dolayısıyla bu masalda sevgi değerinin etkili iletişimi olumlu yönde etkilediğini görmek mümkündür.

İncelenen masal kitaplarından biri olan İyi Yürekli Dev Memo adlı eserde Memo'nun karşılaştığı farklı canlılara çeşitli fedakârlıklarla yardım etmesi o canlılarla olan iletişimini etkili hâle getirmiştir. Yani ilgili kitapta yardımseverlik duygusunun etkili iletişime zemin hazırladığı görülmektedir. Kitabın sonunda yardım ettiği hayvanların toplanıp Memo'ya iyi yürekli olduğu için plaket vermeleri bu durumu örnekler niteliktedir.

Mutlu Suaygırı adlı masal kitabında suaygırının kendini kabullenmesinin ardından etrafındaki suaygırlar ile iletişiminin daha etkili ve olumlu yönde ilerlediği görülmektedir. Bu durum da öz güvenin etkili iletişime olan katkısını örneklemektedir.

4.4.2. Kişinin Kendi ile Çatışması Örnekleri

Birey kendi benliğini tanıdıkça toplumun doğal bir parçası hâline de gelmektedir. Bu durumda bireyin beyinde oluşturduğu duygu ve düşünceleri tartarak bir konu hakkında fikir üretip yorumlaması etkili olmaktadır. Üretilen ve yorumlanan bu fikirler bireyin bakış açısını da geliştirmekte, herhangi bir konuda karar verme gücünün daha sağlıklı hâle gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bütün bu süreç kişinin kendi ile olan iletişimini ve çatışmalarını ifade etmekte; iletişim hakkında yapılan araştırmalarda bahsedilen durum 'Kişi-içi İletişim ve Çatışma' başlığı ile ifade edilmektedir (Dökmen, 2013). Özetle kişi-içi iletişim bireyin duygu, düşünce ve ihtiyaç gibi bireysel durumlarının farkına varmasını ve ilgili konular hakkında fikirler üreterek yorum yapmasını; kişi-içi çatışma ise bireyin dışarıdan veya içeriden gelen güdülerle baskın olan düşünceleri ile bireylerin bilinçdışındaki baskıları arasında olan çatışma sürecini ifade etmektedir.

Araştırma için incelenen eserlerde bireyin kendi ile olan çatışmasına dair bulgular nispeten daha az sayıdadır. Bu durumun sebebi olarak incelenen kitaplarda genellikle diyalogların çok sayıda olması, bireyin kendinden ziyade diğer bireyler ve toplum ile çatışma hâlinde olması gösterilebilmektedir.

Abartma Tozu'nda anlatıcının kullandığı ifadede kendini sorgulaması, kendi içinde şüpheyne düşmesi kişi-içi iletişim çatışmasını örnekler niteliktedir:

“O gelene kadar, bunların arasında kafayı oynatmak üzereydim. ‘Acaba herkes normal de ben mi anormalim.’ diye düşünüyordum” (Yaşar, 2020a, s. 5).

Ben Bir Gürgen Dalıym adlı kitapta gürgen ağacının kesildikten sonra ne olacağı ile ilgili aklımdan geçenler, kendini ve geleceğini sorgulama durumu kişi-içi iletişim çatışmasını örneklemektedir:

“Hiç kuşkusuz, herkes buraya hangi amaçla getirildiğini düşünüyordu. Bana kalırsa durum hiç de iç açıcı değildi. Askerî bir atölyedeydik çünkü. Ne yapılacaksa aşkla, sevgiyle değil de, verilecek bir emirle yapılacaktık” (Toptaş, 2020, s. 95).

Charlie’nin Çikolata Fabrikası’nda, Charlie’nin yerde bulduğu parayı alıp almama konusunda yaşadığı ikilem kişi-içi iletişim çatışmasını örnekler nitelikte olmaktadır:

“Bir gün öğleden sonra okuldan eve dönüyordu; soğuk rüzgâr yüzüne vurdukça açlık iyice bastırıyor, yüreği eziliyordu. Gözüne birden yolun kıyısında karlar arasında gümüş gibi parlayan bir şey ilişti. Kaldırımından indi, eğilip dikkatle baktı. Yarıları karın altında kalmıştı ama Charlie ne olduğunu hemen anladı. Karın içindeki, elli peniydi! Çabucak çevresine bakındı ... Kimsenin parasını aradığı yoktu, yolun kıyısına çömelmiş küçük çocuğun farkında bile değildiler. Bu durumda para onun mu sayılırdı? Alsa mıydı, almasa mıydı? “ (Dahl, 2020, s. 62).

Çizgili Pijamalı Çocuk’ta Komutan Kotler’in Bruno’ya Shmuel’le tanışıp tanışmadığını sorması Bruno’yu korkutmuş; Bruno’nun tedirgin olarak yalan söylemesine sebep olmuştur. Bu süreç içerisinde Bruno’nun yalan söyleyip söylememe konusunda yaşadığı ikilem kişi-içi iletişim çatışmasını örnekler nitelikte olmuştur:

“‘Bu çocuğu tanıyor musun Bruno?’ Bruno’nun ağzı açıldı ve ‘evet’ demek için ağzını nasıl kullandığını hatırlamaya çalıştı. Şimdiye kadar Shmuel kadar dehşete düşmüş bir kişiyi görmemişti ve durumu düzelterek doğru şeyleri söylemek istiyordu. Ama bunu yapamadı, çünkü en az onun kadar korkuyordu” (Boyne, 2018, s. 158).

Çocuk Kalbi adlı kitapta Enrico’nun okulda arkadaşları alırken kendisinin herhangi bir ödül alamayışı hakkından kendini sorgulaması kişi-içi iletişimi örneklendirmektedir:

“Precossi’ye verilen ödül bende vicdan azabı uyandırdı. Ben daha tek bir ödül bile kazanamadım! Bir süredir pek çalışmıyorum ve öğretmenim de, annem babam da, ben de durumdan hoşnut değiliz” (De Amicis, 2020, s. 115).

Kral Şakir 1’ de, Şakir’in dedesinin öfkeli olduğunu gördüğünde verdiği tepki, kendini sorgulaması kişi-içi iletişim çatışmasını örneklendirmektedir:

“Anlamsız, aniden ortaya çıkan öfke nöbetlerini biz gençler iyi biliriz. Bir türlü geçmek bilmez, uzadıkça çevrendekiler için sıkıcı olmaya başlar; ilgi dağılır, senle uğraşmaktan vazgeçip bir seni kenarda bırakırlar” (Yaşaroğlu, 2020a, s. 31).

Kral Şakir 4’te, Şakir’in uzaylıya yardım etmek ile ilgili yaşadığı ikilem kişi-içi iletişim çatışmasını örneklendirmektedir:

“Bütün mahalleli sokağa inmiş, ne yapacaklarına karar vermeye çalışıyorlardı. ... Ben de onlardan farklı sayılmam ama benim kararım çoktan netleşmişti. Cep telefonu, televizyon, konsol oyunları, ne olursa olsun, asla bir dostu bunlar için feda edemem” (Yaşaroğlu, 2019b, s. 198).

Ömer Seyfettin’in Kaşığı adlı hikâyesinde anlatıcının söz konusu kaşığı kendi kırmasına rağmen suçu kardeşi Hasan’ın üzerine atmasından sonra, vicdan azabı ile kendini ve kararını sorgulaması kişi-içi iletişim çatışmasına örnek olacak niteliktedir:

“O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan’ın hayali gözümün önüne geliyor, ‘iftiracı, iftiracı!’ diye karşımda ağlıyordu. Küçük muhayyilem o vakitki dinî terbiyenin dehşetleriyle dolmuştu. Yarın ahiret... Kim bilir kardeşim o haksız yediği tokatın hakkını benden nasıl çıkaracaktı?” (Seyfettin, 2019, s. 162).

4.4.3. Kişinin Toplum ile Çatışması Örnekleri

Kişi iletişim sürecinde toplum ile çatışma içine girebilmektedir. Bu çatışma türü kuşak çatışması, akran zorbalığı, bireyin kendisini toplumun genelinden farklı düşünce yapısına sahip olarak görmesi veya toplumda yer alan sınıfsal ayrımlar sonucunda ortaya çıkabilmektedir.

Kuşaklar arasında oluşan düşünce farklılığı, Dönemler arasındaki sosyal, teknolojik ve benzeri alanlardaki değişiklikler kuşakların birbirleri ile iletişim kurmasını ve birbirlerini anlamasını zorlaştırmaktadır. Bu durum da bireyin kendisinden önce veya sonra gelen kuşağa karşı çatışma duygusunu hissetmesine sebep olmaktadır. Aynı kuşakta olan bireylerde meydana gelen ve özellikle ergenlik döneminde kendini gösteren akran zorbalığı ise kişinin topluma bakışını şekillendirmektedir. Akran zorbalığına maruz kalan kişi kendisini içinde bulunduğu toplumdan soyutlamakta, zorbalık sebebiyle toplumla etkileşime geçmekte zorlanmaktadır. Kişinin toplum ile çatışmasının bir başka sebebi ise hastalık veya engellilik hâli olarak görülebilmektedir. Toplumun engelli bireylere yönelik gösterebileceği olumsuz, toplumdan dışlamaya yönelik tavırları veya engelli bireylerin kendilerini bilinçli bir şekilde toplumdan soyutlayarak uzaklaşabilmeleri bu çatışma türünün oluşmasında etkili

olabilmektedir. Bu sebeplerden yola çıkılarak incelenen eserlerde yer alan kişinin toplum ile olan iletişim çatışmalarına örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Çetin Ceviz adlı hikâye kitabında yer alan şu ifade toplum tarafından bireye yüklenen cinsiyet rollerini göstermekte, kişinin toplum ile çatışmasını örneklendirmektedir:

“Aynur pilot olmak istediğini söyledi. O zaman hep uçakta olacakmış. Birçok ülkeye gidecekmiş. Öyle söylüyor. Ben de ona kızlar hostes oluyor dedim. Televizyondan biliyorum” (Renkver, 2018, s. 43).

Yine aynı eserde iki çocuk işçi arasında geçen şu diyalog da bireyin topluma olan sitemini ve toplumla olan iletişimindeki çekincesini göstermektedir:

““Bu arada aklıma bir şey geldi... Aslında bizim çalışmamız yasak ya, gidip haber versek, bize ödül falan verirler mi acaba?” ‘Ödül mü, bence ceza verirler yasak bir şeyi yaptık diye’” (Renkver, 2018, s. 103).

Dedemin Bakkalı adlı eserde ana kahramanın kitap boyunca kaleme aldığı on maddeden oluşan “Çocukların Yetişkinlerle İletişimde Dikkat Etmesi Gereken Konular” adlı notları yer almaktadır. Yani kitap boyunca çocuk bireyin yetişkinlerle yaşadığı iletişim çatışmalarına yer verildiği söylenebilmektedir.

Harry Potter serisinde her bir kitapta farklı gruplarda yer alan çocukların birbirleri ile olan iletişim bozuklukları ve kavgaları akran zorbalığına örnek olabilecek türdendir. Özellikle Malfoy’un Harry, Ron ve Hermione ile bulduğu her fırsatta dalga geçesi ve onları küçük düşürmeye çalışması bu çatışma türüne örnek olabilecek niteliktedir.

İçimdeki Müzik adlı kitapta engelli bireylerin iletişim sırasında toplum ile çatışmasını örneklendirebilecek şu ifade Melody’nin düşünceleri ile verilmiştir:

“Bu arada bu kelimeden nefret ediyorum. Özürlü” (Mills Sharon, 2020, s. 37).

Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe adlı eserde verilen bir diyalog, toplumda kişinin cinsiyeti üzerinden kendisine yüklenen bakış açısını göstermektedir. Bu da kişinin toplum ile olan iletişim çatışmasını örnekleyecek türdendir:

“...Eğer Marco eve gidecekse takımda ben oynayabilirdim. Çocukların yanına gidip onun yerini alıp alamayacağımı sordum. Filippo gözlüğünün üzerinden bana baktı. O da gözlük takıyor. Çerçevelerinin rengi şeffaf olduğu için daha önce bunu fark etmemiştim. ‘Olmaz. Sen kızsın. Oynayamazsın’” (Peretti, 2020, s. 36).

Kral Şakir 2’de, Şakir’in sınıfındaki zorbalardan korkması ve bu yüzden sınıf ortamında iletişimini kısıtlayarak hareket etmesi kişinin toplum ile olan çatışmasını örnekler niteliktedir:

“Taktığım lakaplardan da anlaşıldığı üzere ikisinden de çok hazzetmem. Hani biraz önce bahsettiğim ‘yeniden göreceğim için gerildiğim arkadaşlar’ var ya, işte bu ikisi onların başında gelir. Onların dikkatini çekip üzerime sıçratmamak için çok da çaktırmadan baktım, bayağı pahalı bir şeye benziyordu bu drone” (Yaşaroğlu, 2019a, s. 24).

Pâl Sokağı Çocukları adlı eserde kitap boyunca devam eden akran zorbalığı ilgi çekici düzeydedir. Fiziksel olarak güçlü ve büyük olan arkadaş grubunun diğer grup üzerinde kurmaya çalıştığı baskı akran niteliğinin bariz örneğini oluşturmaktadır. Kitabın ilk kısmında kurban durumundaki çocuklar öz güvenleri düşük ve kendilerini savunmaktan korkar bir durumdayken, kitabın ilerleyen kısımlarında kendilerine güvenmeye ve kendilerini savunmaya karar vermiş; eserin sonunda etkili bir iletişim ve sağlam bir arkadaşlık kurmuşlardır.

4.5. Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Taşıdıkları İletişim Unsurları Açısından İncelenmesi

Bu çalışmada çok okunan çocuk kitapları iletişim yönüyle incelenmiştir. Çalışmada içerik analizinden yararlanılmış; üst temalar, ‘Empati’, ‘Beden Dili’, ‘Kişilerarası İletişim Çatışmaları’ ve ‘Diğer Bulgular’ olarak belirlenmiştir. İncelenen eserlerde elde edilen bulguların toplam frekanslarına aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6

Eserlerde yer alan toplam bulgu frekansını gösteren tablo

Kitap Adı	Empati	Beden Dili	Kişilerarası İletişim Çatışmaları	Diğer Bulgular	Toplam
Abartma Tozu	-	-	5	-	5
Akıllı Tilkinin Masalı	-	1	-	1	2
Avucundaki Öpücük	1	3	-	-	4
Ben Bir Gürge	-	1	2	1	4
Dalıyım					

Charlie'nin Çikolata Fabrikası	-	-	4	1	5
Çetin Ceviz	-	1	3	1	5
Çizgili Pijamalı Çocuk	-	2	8	1	11
Çocuk Kalbi	2	3	-	1	6
Dedemin Bakkalı	-	2	3	1	6
Harry Potter ve Felsefe Taşı	-	-	5	-	5
Harry Potter ve Sırlar Odası	-	-	3	-	3
Harry Potter ve Azkaban Tutsağı	-	2	3	-	5
Harry Potter ve Ateş Kadehi	2	3	6	-	11
Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı	1	1	5	-	7
Harry Potter ve Melez Prens	-	-	3	-	3
Harry Potter ve Ölüm Yadigârları	-	1	2	-	3
İçimdeki Müzik	3	1	3	1	8
İyi Yürekli Dev Memo	-	-	-	1	1
Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	2	-	1	1	4
Kraliçeyi Kurtarmak	-	-	5	-	5
Kral Şakir 1- Tek Kişilik Dev Orkestra!	1	1	2	1	5
Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor!	-	-	-	1	1
Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur!	-	-	1	-	1
Kral Şakir 4- Hayat Kısa Filler Uçuyor!	1	-	-	1	2

Kral Şakir 5- Dostum Bu Çok Havalı!	1	-	2	-	3
Küçük Kara Balık	1	-	3	-	4
Küçük Prens	1	1	2	-	4
Mutlu	-	1	1	1	3
Suaygırı Ömer	-	1	3	1	5
Seyfettin'den Seçme Hikâyeler					
Pal Sokağı Çocukları	-	1	1	1	3
Toplam	16	26	76	16	134

30 kitap üzerinde etkili iletişim ve iletişim çatışmaları konusunda yapılan incelemede toplam 134 bulgu elde edilmiştir. 'Kişilerarası iletişim çatışmaları' 76 bulgu ile en çok veri elde edilen üst tema olmuştur. Bunu 26 bulgu ile 'Beden Dili', 16 bulgu ile 'Empati' ve 16 bulgu ile 'Diğer' başlığı takip etmiştir. 'Çizgili Pijamalı Çocuk' ile 'Harry Potter ve Ateş Kadehi' en çok bulgu elde edilen eserler olmuştur. En az bulgu ise 'Kral Şakir 2- Macera Devam Ediyor!', 'Kral Şakir 3- Anlatsam Film Olur!' ve 'İyi Yürekli Dev Memo' kitaplarından elde edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Çocuk edebiyatı, bireyin doğumundan itibaren eğitiminde ve gelişiminde yararlanılan yazınsal kolu ifade etmektedir. Bireyin farklı eserlerle bir araya getirilerek edebî zevk ve okuma kültürünü edinmesi var oluşunu tamamlayabilmesinde önem arz etmektedir. Ergenlik dönemine kadar olan süreçte yazınsal nitelikte, çocuğa göre ve çocuk gerçekliğine uygun eserlerin çocuğa okutulması onun farklı iletileri edinmesine, birey-toplum gerçekliklerini öğrenebilmesine, hayal dünyasını geliştirmesine, özetleme, eleştirme gibi bilişsel ve üst bilişsel becerilerini aktif şekilde kullanabilmesine yarar sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri ile kazandırılacak edinimlerden biri de, kendini ifade gücünü yani iletişim becerisini geliştirebilmesidir.

İletişim eğitiminde çocuk kitaplarından ne düzeyde yararlanılabileceğini inceleyen bu araştırmada ‘Çocuk edebiyatı ürünlerinde etkili iletişim unsurları ve iletişim çatışmalarının kullanımı nasıldır?’ problem cümlesinden yola çıkılarak veri elde edilmiştir. Bu problem cümlesi doğrultusunda internet satış noktalarından 2019 yılında en çok satışı yapılan 30 kitap araştırmacı ve danışman tarafından ikişer kez okunmuş; belirlenen temalar ve kodlara göre bulgular tespit edilerek sıralanmıştır.

Araştırma sonucunda incelenen kitapların 11’inde toplam 16 ‘empati’ örneğine rastlanmıştır. Bireyin, bir başka bireyin hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi, onun fikir dünyasını tarafsız bir şekilde algılayabilmesi anlamına gelen empatinin incelenen eserlerin hepsinde iletişimi daha etkili hâle getirdiği, anlayış ve paylaşımı artırdığı ve iletişim çatışmalarını engellediği tespit edilmiştir. Özbek, çalışmasında empatinin düşmanlık gibi durumlara sebep olmadığını aksine düşmanlıkları ortadan kaldırdığını, ilişkileri geliştirdiğini ve çatışmaları azalttığını ifade etmiştir (2004). Pişkin ise çalışmasında empatik eğilim ile iletişim çatışmaları arasında ters korelasyon olduğunu ifade etmiştir (1989). İfade edilen bu çalışmalar, araştırmanın empati hakkında elde edilen sonuçlarını destekler nitelikte görünmektedir.

Araştırma için incelenen üst temalardan bir diğeri ise ‘beden dili kullanımı’ olmuştur. Beden dili, iletişimde sıkça kullanılan, iletişimi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilen vücut dilini ifade etmektedir. İncelenen eserlerin 17’sinde toplam 26 beden dili kullanımı göze

çarpmaktadır. Bu kullanımlardan 16'sı iletişimi daha etkili hâle getirirken 10'u ise iletişimde engel olarak yer almıştır. Dolayısıyla beden dili iletişimin yön almasında etkili olmuştur. Bu sonuca uygun olarak Uzuntaş'ın 'Anlatamıyorum' şiirinden yola çıkarak oluşturduğu çalışmada da belirttiği üzere beden dili ve mimikler söylenenleri daha güçlü veya daha zayıf hâle getirmektedir. Hatta bazen istem dışı olarak anlatılamayan, söylenemeyen şeyler de beden dili ile ortaya çıkabilmektedir (Uzuntaş, 2013). Bu sebeple iletişimde beden dili kullanımları önem arz etmektedir.

Araştırmanın bulgu yönünden en kalabalık kısmını ise alt problemlerden birini de ifade eden 'kişilerarası iletişim çatışmaları' üst teması oluşturmaktadır. Kişilerarası iletişim çatışmaları Harary ve Batell'in 1981 yılında kaleme aldıkları çalışmalarından yola çıkılarak sınıflandırılmıştır. Bulgu elde edilememesinden dolayı 'Kısmî Algılama Çatışması' ve 'Alıkoyma Çatışması'na yer verilmeyen bu çalışmada, aktif çatışmadan 12, pasif çatışmadan 6, varoluş çatışmasından 6, ön yargılı çatışmadan 8, yoğunluk çatışmasından 6, tümenden reddetme çatışmasından 31 ve iç içe geçmiş karma iletişim çatışmalarından ise 7 olmak üzere toplam 76 kişilerarası iletişim çatışması bulgusu tespit edilmiştir. İncelenen eserlerin çocuk edebiyatı içerisinde yer alması ve eserlerdeki çocuk karakterlerin büyüme aşamasında merak ve ilgi sonucu sürekli çevresiyle çatışma hâlinde olması iletişim çatışmalarının eserlerde sıkça yer almasının temel sebebi olarak görülmüştür. Tümenden reddetme çatışmalarının ise daha çok kuşak çatışması ve ergenlik dönemindeki bireylerin çevresi ile iletişimi genellikle reddetmesi sonucu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın son üst teması olan 'Diğer Bulgular' başlığında ise araştırma için incelenen eserlerde yer alan ancak diğer üst temalara dahil edilemeyen etkili iletişim ve iletişim çatışmaları örneklerine yer verilmiştir. Bu bölümde özellikle okul öncesi döneme hitap eden, görsel ağırlığı fazla olan ve değerler eğitime yoğun olarak yer veren masallarda sevgi, öz güven, yardımlaşma gibi iletilerin iletişimi daha etkili hâle getirdiğini söylemek mümkün olmaktadır.

Diğer bulgular kısmında yer verilen diğer başlıklar ise kişi-içi iletişim çatışmaları ve kişinin toplum ile olan iletişim çatışmaları olmuştur. Kişi-içi iletişim çatışmaları incelenen eserlerde daha çok karakterlerin bir konu hakkında fikir yürütmeleri veya kendilerini sorgulamaları şeklinde tespit edilmiştir. Bu tür çatışmalar kimi zaman iletişimi daha etkili hâle getirirken kimi zaman da iletişimi engelleyen duruma getirmiştir. Eserlerdeki kişinin toplum ile olan çatışması ise daha çok kuşak çatışmasından, akran zorbalığından ve hastalık/engellilik durumundan kaynaklanmıştır. Bahsedilen durumlar genellikle bireyi toplum içinde

yalnıılaştırılmış; onun iletişim konusunda topluma karşı daha kapalı olmasına sebep olmuştur. Kuşak çatışması farklı yaş gruplarını ve genellikle ebeveyn-çocuk gibi yetişkin birey ile çocuk birey arasında yaşanıp daha kolay bir şekilde çözüme ulaşırken akran zorbalığı aynı yaş gruplarında olup sonu fiziksel ve psikolojik şiddete kadar varmaktadır. Siyez ve Kaya'nın ilgili konudaki çalışmaları da zorbalığın iletişim bozukluklarına yol açtığı konusunda bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir (Siyez ve Kaya, 2011).

5.2. Sonuç ve Öneriler

Çok okunan çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan etkili iletişim ve iletişim çatışmaları örneklerinin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- İletişim bireylerin doğumundan itibaren edindikleri bir beceridir. Bebek doğduğu andan itibaren önce yakın çevresiyle, ardından gelişen çevresine uygun olarak iletişim becerisini edinmekte ve geliştirmektedir. Bu sebeple bu becerinin etkili bir şekilde bireye kazandırılması için çevredeki yetişkinlerin çocuklara doğru şekilde model olması önem arz etmektedir.
- İletişim becerisi bireyin toplumun doğal bir parçası hâline gelmesinde önem taşıyan bir edinimdir. Bu sebeple çocuğun hayatında büyük bir yere sahip olan okul döneminde edildiği yaşantılar onun gelecekteki seçimlerinde ve tecrübelerinde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla etkili iletişim becerisinin okulda edinilmesi, bireyin okul dışında geçirdiği süreç için de faydalı olacaktır. Tam da bu noktada Türkçe dersinin ve derste edinilen kazanımların önemi fark edilmektedir. Türkçe dersinde öğrencinin yazınsal niteliği yüksek eserlerle bir araya getirilmesi ve bu durumun aile tarafından da desteklenmesi önemlidir.
- Çocuk edebiyatı eserlerinin bireyi bütünsel olarak geliştirecek nitelikte kaleme alınmış olması mühimdir. Bu tür eserlerde çocuk gerçekliğine uygun olarak pek çok ileti örtük bir şekilde çocuğa benimsetilmektedir. Bu iletilerden birisi de etkili iletişim olmaktadır. İletişim eğitiminde etkileşimli okula ile kitaplardan yararlanmak mümkündür. Bu araştırmada incelenen eserlerde de elde edilen bulgular bu sonucu desteklemektedir.
- Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre empati, etkili iletişimde beden dili, iletişim engeli olarak beden dili ve iletişim çatışmaları gibi pek çok iletişim eğitimi konusunu çocuğa somutlaştırarak vermek mümkün görünmektedir. İncelenen eserlerde elde edilen örnek bulgular da bu sonucu destekler niteliktedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda ailelere, eğitimcilere, çocuk edebiyatı yazarlarına ve araştırmacılara yönelik sıralanabilecek öneriler şöyledir:

- Aileler çocuğun doğumundan itibaren düzeyine uygun kitaplarla çocuklarını bir araya getirmelidir. Okumalar birlikte yapıldıktan sonra çocukla etkileşim kurularak kitap hakkında konuşulmalı; kitaplarda yer alan etkili iletişim örnekleri çocuğa somutlaştırılmalı, iletişim çatışmaları örnekleri üzerinden tartışmalar düzenlenmelidir.
- Empatinin, ben dilinin, beden dilinin iletişimdeki önemi hakkında aileler çocuklara model olmalı, etkili iletişimin toplumsallaşmadaki önemi çocuğa okuduğu eserler üzerinden hissettirilmelidir.
- Okul ortamı bireyin aile ortamından sonraki zamanını en çok geçirdiği yerdir. Çocuğun etkili iletişim örneklerine okul ortamında rastlaması önem arz etmektedir. Eğitimcilerin bu bilinçle öğrencilere model olması gerekmektedir.
- Türkçe dersi dil becerilerinin öğretiminin yanı sıra bireyin hayata dair pek çok tecrübeyi de edindiği bir derstir. Bu durum yazınsal niteliği yüksek metinlerle mümkün olmaktadır. Çünkü bu metinler sayesinde sınırlı yaşam tecrübesine sahip birey sınırsız yaşantıyla karşılaşabilmektedir. İletişim konusu doğrultusunda düşünüldüğünde Türkçe öğretmeninin sınıf ortamına iletişim becerisini geliştirecek metinlerle gelmesi önerilmektedir.
- Türkçe dersinde çeşitli dramalar, canlandırmalar veya tiyatro metinleriyle etkili iletişim örnekleri somutlaştırılmalıdır. Tartışma yöntemiyle iletişimin bireyler arasında ve toplumda neden önem arz ettiği konuşularak paylaşılmalıdır. Ayrıca beyin fırtınası ve münazara da iletişim eğitiminin önemi hakkında tartışma ortamının oluşturulabilmesi açısından sınıf ortamında yararlanılabilecek tekniklerdendir.
- Sınıf ortamında yapılabilecek etkileşimli okuma etkinliği eserlerde yer bulan iletişim konusunun tartışılması için uygun zemini hazırlayabilmektedir.
- İncelenen eserlerde akran zorbalığının ve engellilik hâlinin iletişimi olumsuz yönde etkileyebildiği fark edilmiştir. Bu sebeple öğretmenlerin ve okul yöneticilerin öğrenciler arasında akran zorbalığının ve dışlama ile sonuçlanan gruplaşmaların en az düzeyde olduğundan emin olmaları gerekmektedir.
- Çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerini kaleme alırken çocuk gerçekliğine dikkat etmesi, çocuğa görelilik ilkesini göz önünde bulundurması, anlatımını çocuksuluktan uzak tutarak yazınsal bir dille gerçekleştirmesi önemlidir. Araştırma konusu

doğrultusunda düşünöldüğünde iletişim konusundaki iletilerini metnin içine örtük bir şekilde vermeleri önem arz etmektedir. Etkili iletişimin beraberinde sağlıklı düşünen bireyleri ve toplumu meydana getirdiğini, olumsuz iletişimin ise bireyler arasında çatışmalara sebep olduğunu eserlerinde alt metin olarak vermeleri çocuk edebiyatı yazarlarına önerilebilmektedir.

- Bu araştırma yapılırken alan yazın inceleme sürecinde çocuk edebiyatı üzerine pek çok çalışmanın kaleme alındığı fark edilmiştir. Bununla birlikte çocuk edebiyatı ve iletişim konusunu bir araya getiren çalışma sayısı nispeten az sayıdadır. İletişimin birey ve toplum açısından önemi düşünölerek araştırmacıların çocuk edebiyatı eserleri üzerinden iletişim eğitiminin ne şekilde verilebileceği hakkında daha fazla çalışma kaleme alması önerilebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, F., Mert, O. ve Serin, N. (2013). Çeviri Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73. Erişim adresi: <http://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/14865>
- Aslan, C. (2006). Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 193-216. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TnpRNU16ZzQ>
- Aykaç, M. (2011). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı metinleriyle kurgulanan yaratıcı drama etkinliklerinin anlatma becerilerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara (nu: 302014).
- Aytaş, G. ve Yalçın, A. (2017). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Başay, A. C. ve Öğretir-Özçelik, A. D. (2018). “Kaşağı” Adlı Hikâyenin Aile İçi İletişim ve İletişim Çatışmaları Açısından İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 429-456. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/456089>
- Behrengi, S. (2020). *Küçük Kara Balık*. İstanbul: Can Çocuk Sanat Yayınları.
- Boyne, J. (2018). *Çizgili Pijamalı Çocuk*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Büyükışık, E. (2020). *Nur İçözü’nün çocuk kitaplarındaki kişilerarası çatışmalar ve çatışma çözme süreçleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Burdur (nu: 599676).
- Cansız Aktaş, M. (2019). Nitel Veri Toplama Teknikleri. H. Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Yay. Haz.). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 114-136). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coşkun, S. (2014). Dil-Düşünce ve Dünya İlişkisi Bakımından Öznellik, Bireysellik ve Kimlik. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 23, 87-102. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaygi/issue/16206/169793>

- Creswell, J. (2017). *Araştırma Deseni – Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.
- Cüceloğlu, D. (2008). *Korku Kültürü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2019a). *İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2019b). *İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dahl, R. (2020). *Charlie'nin Çikolata Fabrikası*. İstanbul: Can Çocuk Sanat Yayınları.
- De Amicis, E. (2020). *Çocuk Kalbi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Demirel, Ş., Çeçen, M. A., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M. E. (2011). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- De Saint-Exupéry, A. (2020). *Küçük Prens*. İstanbul: Can Çocuk Sanat Yayınları.
- Donaldson, J. ve Scheffler, A. (2020). *İyi Yürekli Dev Memo*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2013). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Edwards, R. ve Liddiment, C. (2020). *Mutlu Suaygırı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Er, S. (2016). Okulöncesi Döneminde Anne Babaların Etkileşimli Hikâye Kitabı Okumalarının Önemi. *Başkent University Journal of Education*, 3(2), 156-160. Erişim adresi: <http://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/66>
- Erdem, İ. ve Kaya, M. (2020). Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 7. Sınıf Öğrencilerinin Empati Becerisinin Gelişimine Etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 79-114. doi:10.33711/yyuefd.671863
- Gezgin, S. ve İralı, A. E. (2017). Modern Ortamda Kültürel Kimliğin Sayısal Yansımaları. S. Gezgin ve T. Akdal (Yay. Haz.). *İletişim ve Kültür* içinde (s. 49-64). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Gliori, D. (2020). *Akıllı Tikiğin Masalı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Göçer, A. (2012). Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 729, 50-57. Erişim adresi: <https://avesis.erciyes.edu.tr/yayin/ed353982-fa5f-4b93-8df1-b2d1888b8481/dil-kultur-iliskisi-ve-etkilesimi-uzerine>
- Güneyli, A. ve Konedralı, G. (2008). “İncircinin Dediği” Adlı Kıbrıs Türk Masalının Kişilerarası İletişim Çatışmaları Açısından Çözümlemesi. *Millî Folklor Dergisi*, 20(77), 75-82. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/341114751_Incincinin_Dedigi_Adli_Kibris_Turk_Masalinin_Kisilerarasi_Iletisim_Catismalari_Acisindan_Cozumlenmesi
- Güz, N. (1998). İletişim Süreci ve Temel Öğeler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7, 121-142. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22884/244797>
- Harary, F. and Batell, M. (1981). Communication Conflict. *Human Relations*, 34(8), 633-641. Erişim adresi: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/67945/10.1177_001872678103400801.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Karagöz, S. (2014). *Çocuk romanlarındaki başkişilerin yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara (nu: 385538).
- Karagül, S. (2018). Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1335744>
- Kıran, S. (2008). *Okulöncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engelleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın (nu: 227595).
- Melanlıoğlu, D. (2020). Çocuk Edebiyatındaki Mülteci Kahramanların Yaşadıkları Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 9(2), 665-691. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1174205>
- Mills Draper, S. (2020). *İçimdeki Müzik*. İstanbul: Timaş Gençlik Yayınları.

- Molnár, F. (2020). *Pál Sokağı Çocukları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özbek, M. F. (2004). Toplumsal Yaşamda Empati. *Akademik Bakış – Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 1, 1-16. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868424.pdf>
- Özdemir, E. (2018). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Penn, A. (2020). *Avucundaki Öpücük*. İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Peretti, P. (2020). *Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe*. İstanbul: Timaş Gençlik Yayınları.
- Pişkin, M. (1989). Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 22(2), 775-784. DOI: 10.1501/Egifak_0000001419
- Renkver, M. (2018). *Çetin Ceviz*. İstanbul: abm Çocuk & İlk Gençlik Yayınevi.
- Rowling, J. K. (2020a). *Harry Potter ve Felsefe Taşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020b). *Harry Potter ve Sırlar Odası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020c). *Harry Potter ve Azkaban Tutsağı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020d). *Harry Potter ve Ateş Kadehi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020e). *Harry Potter ve Zümrüdüanka Yoldaşlığı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020f). *Harry Potter ve Melez Prens*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rowling, J. K. (2020g). *Harry Potter ve Ölüm Yedigârları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Seyfettin, Ö. (2019). *Seçme Hikâyeler* (haz. Ahmet Tülek). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Siyez, D. ve Kaya, A. (2011). Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-43. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/inuefd/issue/8699/108637>

- Şener, C. (2018). *Ödüllü çocuk kitaplarındaki başkahramanların yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale (nu: 532099).
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. ve Gürel, Z. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Toptaş, H. Ali. (2020). *Ben Bir Gürge Dalıyım*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Tumanov, V. (2018). *Kraliçeyi Kurtarmak*. İstanbul: Güneşli Kitaplığı Yayıncılık.
- Tuncer, H. ve Yardımcı, M. (2011). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İzmir: Ürün Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2006). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> /”iletişim” maddesi).
- Türk Dil Kurumu. (2006). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> /”ön yargı” maddesi).
- Ulusoy, N. (2017). Kültürleme ve Medyanın Rolü. S. Gezgin ve T. Akdal (Yay. haz.). *İletişim ve Kültür* içinde (s. 65-74). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Uzuntaş, A. (2013). Etkili iletişim: Anlatabilmek ve anlayabilmek. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 11 - 30. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRRMk1USXpNdz09>
- Voltan Acar, N. (2019). *İnsan İlişkileri- İletişim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (2020a). *Abartma Tozu*. İstanbul: Taze Kitap Yayınevi.
- Yaşar, Ş. (2020b). *Dedemin Bakkalı*. İstanbul: Taze Kitap Yayınevi.
- Yaşaroğlu, V. (2020a). *Kral Şakir 1 – Tek Kişilik Dev Orkestra*. İstanbul: Eksik Parça Yayıncılık.
- Yaşaroğlu, V. (2019a). *Kral Şakir 2 – Macera Devam Ediyor*. İstanbul: Eksik Parça Yayıncılık.

Yaşaroğlu, V. (2020b). *Kral Şakir 3 – Anlatsam Film Olur*. İstanbul: Eksik Parça Yayıncılık.

Yaşaroğlu, V. (2019b). *Kral Şakir 4 – Hayat Kısa Filler Uçuyor*. İstanbul: Eksik Parça Yayıncılık.

Yaşaroğlu, V. (2020c). *Kral Şakir 5 – Dostum Bu Çok Havalı*. İstanbul: Eksik Parça Yayıncılık.

Yıldırım, İ., Özden, N., Tayfun, R. ve Ünal, Ö. F. *İletişim*. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/113395925-iletisim-prof-dr-ibrahim-yildirim.html>

Zıllıoğlu, M. (2018). *İletişim Nedir*. İzmir: Cem Yayınevi.

EKLER

EK 1 .

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Buse Güllü		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Türkçe Eğitimi		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	2019
Tez Başlığı	Çocuk Edebiyatında Etkili İletişim		
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Nevin AKKAYA		
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

